

HYDERABAD (SIND)
NATIONAL COLLEGIATE BOARD

HSNC Board's

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College (Autonomous)

(Affiliated to the University of Mumbai)

University College Code : 217-JD Office : T14

Principal : Dr. Manju Lalwani Pathak

Ref. No: CHM (A) AC/02/2026-27

Date: 27th June, 2026

CIRCULAR

The immediate attention of all concerned is invited to this Office Circular No. CHM (A) AC 11/2026 dated 19th June, 2026 regarding Choice Based and Credit Based Syllabus (CBCS), of Smt. CHM College (Autonomous), under the guidelines of University of Mumbai, as per Academic Framework of NEP 2020, for all subjects of T.Y.BA in Marathi SEM-V and SEM-VI.

This is in continuation with curriculum approved by Academic Council for all the subjects of F.Y.BA in Marathi (SEM-I), S.Y.BA in Marathi (SEM-III) and F.Y.BA in Marathi (SEM-II) & S.Y.BA in Marathi (SEM – IV) vide Circular Reference Numbers CHM (A) AC/C/01/2025 dated 18th June, 2025, CHM (A) AC/C/01A/2025 dated 21st July 2025 and CHM (A) AC/C/02/2025 dated 20th November, 2025 respectively.

It is hereby communicated that the recommendations of the curriculum designed by the Ad-hoc Board of studies in Marathi coordinated by the Dean, Faculty of Languages in the meeting of Academic Council held on 20th June, 2026 have been approved.

In accordance, therewith, the syllabus as per the CBCS, has been brought into force with effect from the Academic Year 2026-27 for T.Y.BA in Marathi, in continuation with syllabus of F.Y.BA in Marathi and S.Y.BA in Marathi of 2025-2026 (updated), and accordingly the same is attached for reference and is available on the College's website www.chmcollege.in

Ulhasnagar – 421003

27th June 2026

Dr. Manju Lalwani Pathak

Principal & Chairperson, Academic Council

Copy forwarded for information to:

1. The Office of Chairperson, Academic Council
2. The Dean, Faculty of Languages
3. The Chairperson, Ad-hoc Board of Studies
4. The Controller of Examination
5. The Registrar

Hyderabad (Sind) National Collegiate Board's

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3**

(Autonomous)

Affiliated to

University of Mumbai

Under NEP-2020

Syllabus for the F.Y.B.A. (Marathi)

Semester -I & II

(Choice Based Credit System)

with effect from Academic Year 2025-2026

Syllabus of Marathi

Sr. No.	Heading	Particular
1	Title of the Course	F.Y.B.A. Marathi
2	Eligibility for Admission	As per University Rule
4	Passing Marks	40%
5	Ordinances/Regulation (If Any)	--
6	Number of Years / Semesters	1 Year/ 2 Semesters
7	Level	Under Graduate
8	Pattern	Semester
9	Status	Regular
10	To be Implemented from AY	From AY 2026-2027
11	Education Policy	NEP 2020

Hyderabad (Sind) National Collegiate Board's
**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3**

(Autonomous)

Affiliated to

University of Mumbai

Under NEP-2020

Syllabus for the F.Y.B.A. (Marathi- Major)

Title: "नाटक" या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास

Semester -I

(Choice Based Credit System)

with effect from Academic Year 2026-2027

Name of the Course: "नाटक" या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास
COURSE CODE: CHMMR11

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	नवीन शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार कला पदवीसाठी मराठी मुख्य विषय निवडणाऱ्या विद्यार्थ्यांना दुसऱ्या सत्रात "कविता या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास" ही अभ्यासपत्रिका अध्ययनासाठी असेल. प्राचीन काळापासून भारतीय व पाश्चात्य परंपरेत तसेच जगातील सर्व बोलल्या, लिहिल्या जाणाऱ्या भाषेत कविता, गीत, गाणे हा एक महत्त्वाचा लिखित, मौखिक रचनाप्रकार आढळून येतो. मराठी भाषेतही कविता, गीत, गाण्याची समृद्ध आणि वैविध्यपूर्ण परंपरा आहे. तसेच आधुनिक मराठी भाषेतही "नाटक" हा महत्त्वाचा साहित्यप्रकार म्हणून अस्तित्वात आहे. म्हणून मराठी भाषा आणि साहित्याचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी "नाटक" या साहित्यप्रकाराचे अध्ययन महत्त्वाचे ठरते. "कविता या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास" या अभ्यासपत्रिकेत कविता या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक स्वरूप आणि मराठीतील महत्त्वाच्या व वैविध्यपूर्ण अभिव्यक्ती असलेल्या निवडक कवी - कवयित्रींच्या कविता अध्ययनासाठी असतील.
2	Vertical	Major Mandatory
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	4 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	60
6	Marks Allotted	100
7	Course Objectives:	CO(A) 1: नाटक या साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजून घेणे CO(A) 2: नाटक या साहित्यप्रकाराच्या स्वरूप वैशिष्ट्यांचा परिचय करून देणे. CO(A) 3: नाटक या साहित्यप्रकाराच्या संहिता आणि प्रयोग या दोन अंगांचा परिचय करून देणे. CO(A) 4: विद्यार्थ्यांना नाटकाचा आशय समजून घेता येणे, रसग्रहण व विश्लेषण करता येणे.
8	Course Outcomes:	CO 1: "नाटक" या साहित्यप्रकाराची संकल्पना विद्यार्थी समजून घेतील CO 2: "नाटक" या साहित्यप्रकाराचे वेगळेपण विद्यार्थ्यांना शिकत येईल CO 3: विद्यार्थ्यांना "नाटक" या साहित्यप्रकाराची रचनावैशिष्ट्ये समजून घेता येतील CO 4: नाटकातील व्यक्ती, समाज, संस्कृती, राजकारण, हितसंबंध, विचारसरणी इत्यादींचे विद्यार्थ्यांना विश्लेषण करता येईल, त्याशिवाय भान निर्माण होईल.
9		SYLLABUS
		घटक १: नाटक या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक विवेचन : (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ "नाटक" या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप- १) "नाटका"ची संकल्पना, नाटकाची दोन रूपे: संहिता व प्रयोग २) नाट्यसंहितेतील घटक: नाट्यसूत्र, कथानक, पात्र, संवाद, भाषा, कालावकाश, रंगसूचना

	<p>घटक २: “नाटक” या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक विवेचन एकांकिका (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १</p> <p>नाटकाचे प्रकार</p> <p>१. शोकात्मिका, सुखात्मिका, प्रहसन, २. अतिरंजित नाट्य, वगनाट्य, चर्चानाट्य, दीर्घांक</p> <p>घटक ३: नाटकाच्या संहितेचा अभ्यास १ (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १</p> <p>विच्छा माझी पुरी करा - वसंत सबनीस</p> <p>घटक ४: नाटकाच्या संहितेचा अभ्यास २ (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १</p> <p>देवबाभळी – प्राजक्त देशमुख</p>																																	
10	<p align="center">Scheme of Examination and Assessment Pattern</p> <p align="center">Paper 100 Marks</p> <p align="center">External Examination: Semester End External - 60 Marks Time: 2:00 hrs</p> <p align="center">Format of Question Paper</p> <p align="center">Students have to solve 4 questions out of 6</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Q. No.</th> <th>Nature of Question</th> <th>Marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Q. 1</td> <td>Essay type question on Unit 1 with internal options</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>Q. 2</td> <td>Essay type question on Unit 2 with internal options</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>Q. 3</td> <td>Essay type question on Unit 3 with internal options</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>Q. 4</td> <td>Essay type question on Unit 4 with internal options</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>Q. 5</td> <td>Short Notes 2 out of 4; one short note on each unit</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>Q. 6</td> <td>MCQs: 15 out of 20, 5 MCQs on each unit</td> <td>15</td> </tr> </tbody> </table> <p align="center">Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Assessment/ Evaluation</th> <th>Marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Class Test (Short notes/ MCQs/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles)</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Projects/ Presentation/ VIVA प्रात्यक्षिक कृती: संवादांचे ध्वनी नाट्य रूपांतर: वसंत सबनीस यांच्या “विच्छा माझी पुरी करा” (घटक ३) किंवा प्राजक्त देशमुख यांच्या “देवबाभळी” (घटक ४) या नाटकातील संवादांचे AI- व्हॉईस क्लोनिंग साधनांच्या मदतीने “ऑडिओ-प्ले” किंवा “रेडिओ नाटक” स्वरूपात डिजिटल रूपांतर करणे रंगसूचनांचे प्रत्यक्षीकरण (विहज्युअलायझेशन): नाट्यसंहितेतील “रंगसूचना” (Stage Directions) AI इमेज जनरेटरमध्ये प्रॉम्प्ट म्हणून टाकून नाटकाचे नेपथ्य (Stage Set Design) कसे असावे, याचे डिजिटल प्रारूप (मॉडेल) तयार करणे वापरायची AI साधने: ChatGPT / Claude (मजकूर), ElevenLabs / Suno AI</td> <td>30</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: right;">Total 40</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Q. No.	Nature of Question	Marks	Q. 1	Essay type question on Unit 1 with internal options	15	Q. 2	Essay type question on Unit 2 with internal options	15	Q. 3	Essay type question on Unit 3 with internal options	15	Q. 4	Essay type question on Unit 4 with internal options	15	Q. 5	Short Notes 2 out of 4; one short note on each unit	15	Q. 6	MCQs: 15 out of 20, 5 MCQs on each unit	15		Assessment/ Evaluation	Marks	1	Class Test (Short notes/ MCQs/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles)	10	2	Projects/ Presentation/ VIVA प्रात्यक्षिक कृती: संवादांचे ध्वनी नाट्य रूपांतर: वसंत सबनीस यांच्या “विच्छा माझी पुरी करा” (घटक ३) किंवा प्राजक्त देशमुख यांच्या “देवबाभळी” (घटक ४) या नाटकातील संवादांचे AI- व्हॉईस क्लोनिंग साधनांच्या मदतीने “ऑडिओ-प्ले” किंवा “रेडिओ नाटक” स्वरूपात डिजिटल रूपांतर करणे रंगसूचनांचे प्रत्यक्षीकरण (विहज्युअलायझेशन): नाट्यसंहितेतील “रंगसूचना” (Stage Directions) AI इमेज जनरेटरमध्ये प्रॉम्प्ट म्हणून टाकून नाटकाचे नेपथ्य (Stage Set Design) कसे असावे, याचे डिजिटल प्रारूप (मॉडेल) तयार करणे वापरायची AI साधने: ChatGPT / Claude (मजकूर), ElevenLabs / Suno AI	30	Total 40		
Q. No.	Nature of Question	Marks																																
Q. 1	Essay type question on Unit 1 with internal options	15																																
Q. 2	Essay type question on Unit 2 with internal options	15																																
Q. 3	Essay type question on Unit 3 with internal options	15																																
Q. 4	Essay type question on Unit 4 with internal options	15																																
Q. 5	Short Notes 2 out of 4; one short note on each unit	15																																
Q. 6	MCQs: 15 out of 20, 5 MCQs on each unit	15																																
	Assessment/ Evaluation	Marks																																
1	Class Test (Short notes/ MCQs/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles)	10																																
2	Projects/ Presentation/ VIVA प्रात्यक्षिक कृती: संवादांचे ध्वनी नाट्य रूपांतर: वसंत सबनीस यांच्या “विच्छा माझी पुरी करा” (घटक ३) किंवा प्राजक्त देशमुख यांच्या “देवबाभळी” (घटक ४) या नाटकातील संवादांचे AI- व्हॉईस क्लोनिंग साधनांच्या मदतीने “ऑडिओ-प्ले” किंवा “रेडिओ नाटक” स्वरूपात डिजिटल रूपांतर करणे रंगसूचनांचे प्रत्यक्षीकरण (विहज्युअलायझेशन): नाट्यसंहितेतील “रंगसूचना” (Stage Directions) AI इमेज जनरेटरमध्ये प्रॉम्प्ट म्हणून टाकून नाटकाचे नेपथ्य (Stage Set Design) कसे असावे, याचे डिजिटल प्रारूप (मॉडेल) तयार करणे वापरायची AI साधने: ChatGPT / Claude (मजकूर), ElevenLabs / Suno AI	30																																
Total 40																																		
11	<p>Text Book:</p> <p>विच्छा माझी पुरी करा - वसंत सबनीस</p> <p>देवबाभळी - प्राजक्त देशमुख</p>																																	

Reference Books:

१. नाटकातील चिन्हं, राजीव नाईक, संदर्भ प्रकाशन, ठाणे, १९९४
२. भारतीय प्रयोगकलांचा परिचय व इतिहास: नाट्य, राजीव नाईक, प्रवीण भोळे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, २०१०
३. मराठी वाङ्मयकोश: खंड-४ (समीक्षा-संज्ञा), (संपा.) विजया राज्याध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२
४. वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश, (संपा.) प्रभा गणोरकर आणि अन्य, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००१
५. नाटक : एक वाङ्मयप्रकार, दत्ता भगत; यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक, २००२
६. रङ्नायक, (संपा.) राजीव नाईक आणि इतर, आविष्कार प्रकाशन, मुंबई, १९८८
७. नाटक आणि रंगभूमी परिभाषासंग्रह, विलास खोले,, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ मुंबई, २०२०
८. मराठी रंगभूमीच्या तीस रात्री: मकरंद साठे खंड १, २, ३, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २०११
९. मराठी नाटक आणि रंगभूमीचा इतिहास (आरंभापासून १९९० पर्यंत), प्रा. दत्ता भगत, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई, २०१९
१०. An Anatomy of Drama, Martin Esslin, Hill & Wang, New York, 1977
११. The Elements of Drama, Styan J.L., Cambridge University Press, London, 1960
१२. ढोलताशे, शीतल पावसकर भोसले, नवअनुष्ठुभ, जानेवारी - फेब्रुवारी २००८
१३. ढोलताशे या नाटकावरील संहिता विश्लेषण, नाटक कालचं आणि आजचं, मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ आणि सायन प्रकाशन, डिसेंबर २०११
१४. ढोलताशे अस्सल प्रायोगिकतेचा अनुभव देणारी संहिता, नाटक सांगोपांग, नीलकंठ कदम, शब्दालय प्रकाशन, २०२३

HSNC Board's
Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3
(Autonomous)
Affiliated to the University of Mumbai

Syllabus for the F.Y.B.A (Minor)
(Marathi)
(Aided Course)

Not Applicable

Choice Based Credit System
with effect from
the Academic Year 2026 -2027

HSNC Board's

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College

(Autonomous)

(Affiliated to the University of Mumbai)

University College Code: 217 | JD Office: T14

Faculty of Interdisciplinary

Vertical 3: List of Open Elective Skill Based Courses for First Year: Semester - I

Sr. No.	Nomenclature of the Paper
1	Basic Computer Skills for Digital Age
2	Visual Design and Digital Tools : A Foundation For Animation
3	Basic Tools of AI for Economics and Education
4	Communicative English
5	Urbanization and Real Estate: Concepts and Contemporary Scenarios
6	Business of Travel and Tours
7	Managing Family Wealth Through Family Office
8	Web Designing Essentials: HTMLI and CSS Styling Techniques
9	Basics of Nutrition
10	Lessons of Reel Making
11	Performing Arts
12	Data Analysis with Excel
13	Political Communication and Media Skills
14	Stress Management-I
15	Social Media and Communication
16	Mushroom Cultivation: Training and Trading
17	Yoga and Fitness
18	Basic Perfumeries Course (Level-I)
19	Soft Skills for Corporate Readiness
20	Beautician : Strategic Business Planning
21	Current Trends of Fashion Design: Financial Perspective
22	Basics of Accounting-I
23	Digital Marketing
24	Online Trading in Stock Market
25	Event Management Course in Sindhi

Hyderabad (Sind) National Collegiate Board's
**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3**

(Autonomous)

Affiliated to

University of Mumbai

Under NEP-2020

Syllabus for the F.Y.B.A. (Marathi- SEC)

Title: मुलाखत तयारी आणि शब्दांकन कौशल्य

Semester -I

(Choice Based Credit System)

with effect from Academic Year 2026-2027

Title: मुलाखत तयारी आणि शब्दांकन कौशल्य

COURSE CODE: CHMMR14

Sr.No	Heading	Particulars
1	Description of course	नवे शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार विषयनिहाय कौशल्यांचा परिचय आणि विकास घडवून आणणारा अभ्यासक्रम निश्चित करणे अपेक्षित आहे. त्यानुसार विविध पातळ्यांवर उपयुक्त ठरू शकणारी लेखनकौशल्ये आणि संभाषणकौशल्ये विकसित करण्यास पूरक शैक्षणिक वातावरण निर्माण होईल अशा प्रकारच्या अभ्यासपत्रिकांची आखणी करण्यास अग्रक्रम देण्यात आला आहे. प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेत मुलाखत देणे आणि निबंधलेखन या प्रक्रियांशी संबंधित कौशल्यांचा, प्रामुख्याने भाषिक कौशल्यांचा परिचय करून देणारे अभ्यासघटक निश्चित करण्यात आले आहेत. या कौशल्यांचा सैद्धांतिक आणि उपयोजित स्वरूपातील शैक्षणिक अनुभव घेण्याची संधी विद्यार्थ्यांना उपलब्ध होणार आहे. विविध प्रकारच्या स्पर्धा परीक्षा तसेच नोकरी मिळविण्याच्या प्रक्रियेतील एक महत्त्वाचा टप्पा यादृष्टीने अनुक्रमे निबंध लिहिणे आणि मुलाखत देणे इत्यादी बाबींना महत्त्वाचे स्थान असते. या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करताना विद्यार्थ्यांना प्राप्त होणारे अनुभव त्यांना संबंधित भाषिक कौशल्यांचे उपयोजन करण्यासाठी पूरक ठरू शकतील.
2	Vertical	Skill Enhancement Course
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	02
5	Hours Allotted	30
6	Marks Allotted	50
7	Course Objectives	CO(A) 1: विद्यार्थ्यांना “मुलाखत” या संभाषणप्रकाराच्या स्वरूपाचा परिचय करून देणे. CO(A) 2: मुलाखतकाराने करावयाच्या पूर्वतयारीची विद्यार्थ्यांना ओळख करून देणे. CO(A) 3: विद्यार्थ्यांना “शब्दांकन” ही संकल्पना आणि शब्दांकन करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या कौशल्यांचा परिचय करून देणे. CO(A) 4: विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष शब्दांकन करण्यासाठी प्रोत्साहित करणे,
8	Course Outcomes	CO 1: विद्यार्थ्यांना मुलाखत या संभाषणप्रकाराच्या स्वरूपाचा परिचय होईल. CO 2: मुलाखतकाराने करावयाच्या पूर्वतयारीची विद्यार्थ्यांना ओळख होईल. CO 3: विद्यार्थ्यांना शब्दांकनाची संकल्पना आणि शब्दांकन करण्यासाठी आवश्यक असणारी कौशल्ये परिचित होतील. CO 4: विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष शब्दांकन करण्यासाठी प्रेरणा मिळेल.
9	Syllabus	Unit 1: घटक एक : मुलाखत : (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ अ) मुलाखत: स्वरूप व प्रकार (६० मिनिटांच्या ७तासिका) १) मुलाखतीचे स्वरूप, प्रकारांचा परिचय २) विविध माध्यमांसाठी मुलाखत

<p>३) पूर्वतयारी (मुलाखतकार)</p> <p>४) प्रात्यक्षिक (६० मिनिटांच्या ८ तासिका)</p> <p>Unit 1: शब्दांकन: (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन</p> <p>अ) संकल्पना, स्वरूपविशेष आणि शब्दांकनांच्या प्रकारांचा परिचय (६० मिनिटांच्या ७ तासिका)</p> <p>आ) प्रात्यक्षिक (६० मिनिटांच्या ८ तासिका)</p>

10	<p align="center">Scheme of Examination and Assessment Pattern</p> <p align="center">Paper 50 Marks</p> <p align="center">External Examination: Semester End External - 30 Marks Time: 1:00 hrs</p> <p align="center">Format of Question Paper</p> <p align="center">Students have to solve 2 questions out of 3</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Q. No.</th> <th>Nature of Question</th> <th>Marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Q. 1</td> <td>Essay type question on Unit 1</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>Q. 2</td> <td>Essay type question on Unit 2</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>Q. 3</td> <td>MCQs: 15 out of 20, 10 MCQs on each unit</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td align="right" colspan="3">Total 30</td> </tr> </tbody> </table> <p align="center">Internal Examination: Continuous Evaluation – 20 Marks</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Assessment/ Evaluation</th> <th>Marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td> <p>Projects/ Presentation/ VIVA</p> <p>AI मुलाखत सिम्युलेटर (Interview Simulator): विद्यार्थ्यांनी मुलाखत घेण्याच्या पूर्वतयारीसाठी AI ला विशिष्ट क्षेत्रातील तज्ज्ञ (उदा. लेखक किंवा कलाकार) म्हणून प्रॉम्प्ट तयार करणे आणि AI साधनांद्वारे (NOTEBOOK.LM; VAPI.AI) मुलाखतीचा सराव करणे</p> <p>शब्दांकन आणि एआय ट्रान्स्क्रिप्शन: घेतलेल्या ऑडिओ मुलाखतीचे AI साधनांद्वारे (NOTEBOOK.LM; VAPI.AI) थेट लिखित मराठी मजकुरात (Transcription) रूपांतर करणे आणि मानवी कौशल्याने त्याचे संपादन (शब्दांकन) करणे</p> <p>वापरायची अन्य AI साधने: AI Transcription Tools (उदा. Otter.ai, Riverside.fm), ChatGPT</p> </td> <td>20</td> </tr> <tr> <td align="right" colspan="2">Total 20</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Q. No.	Nature of Question	Marks	Q. 1	Essay type question on Unit 1	15	Q. 2	Essay type question on Unit 2	15	Q. 3	MCQs: 15 out of 20, 10 MCQs on each unit	15	Total 30				Assessment/ Evaluation	Marks	1	<p>Projects/ Presentation/ VIVA</p> <p>AI मुलाखत सिम्युलेटर (Interview Simulator): विद्यार्थ्यांनी मुलाखत घेण्याच्या पूर्वतयारीसाठी AI ला विशिष्ट क्षेत्रातील तज्ज्ञ (उदा. लेखक किंवा कलाकार) म्हणून प्रॉम्प्ट तयार करणे आणि AI साधनांद्वारे (NOTEBOOK.LM; VAPI.AI) मुलाखतीचा सराव करणे</p> <p>शब्दांकन आणि एआय ट्रान्स्क्रिप्शन: घेतलेल्या ऑडिओ मुलाखतीचे AI साधनांद्वारे (NOTEBOOK.LM; VAPI.AI) थेट लिखित मराठी मजकुरात (Transcription) रूपांतर करणे आणि मानवी कौशल्याने त्याचे संपादन (शब्दांकन) करणे</p> <p>वापरायची अन्य AI साधने: AI Transcription Tools (उदा. Otter.ai, Riverside.fm), ChatGPT</p>	20	Total 20		
Q. No.	Nature of Question	Marks																							
Q. 1	Essay type question on Unit 1	15																							
Q. 2	Essay type question on Unit 2	15																							
Q. 3	MCQs: 15 out of 20, 10 MCQs on each unit	15																							
Total 30																									
	Assessment/ Evaluation	Marks																							
1	<p>Projects/ Presentation/ VIVA</p> <p>AI मुलाखत सिम्युलेटर (Interview Simulator): विद्यार्थ्यांनी मुलाखत घेण्याच्या पूर्वतयारीसाठी AI ला विशिष्ट क्षेत्रातील तज्ज्ञ (उदा. लेखक किंवा कलाकार) म्हणून प्रॉम्प्ट तयार करणे आणि AI साधनांद्वारे (NOTEBOOK.LM; VAPI.AI) मुलाखतीचा सराव करणे</p> <p>शब्दांकन आणि एआय ट्रान्स्क्रिप्शन: घेतलेल्या ऑडिओ मुलाखतीचे AI साधनांद्वारे (NOTEBOOK.LM; VAPI.AI) थेट लिखित मराठी मजकुरात (Transcription) रूपांतर करणे आणि मानवी कौशल्याने त्याचे संपादन (शब्दांकन) करणे</p> <p>वापरायची अन्य AI साधने: AI Transcription Tools (उदा. Otter.ai, Riverside.fm), ChatGPT</p>	20																							
Total 20																									
11	<p>Reference Books</p> <ol style="list-style-type: none"> शब्दांकन, शब्दरूची, ऑगस्ट, २०१८ आम्हीही इतिहास घडवला, उर्मिला पवार, मीनाक्षी मून, सुगावा प्रकाशन, १९८१ शब्दांकित, नीतिन दत्तात्रेय आरेकर, डिंपल पब्लिकेशन, मुंबई, २०२२ ४. मास्तरांची सावली, शब्दांकन नेहा सावंत, डिंपल पब्लिकेशन, मुंबई, २०१४ सांगायची गोष्ट म्हणजे, शब्दांकन नेहा सावंत, डिंपल पब्लिकेशन, मुंबई २०१२ मी तो हमाल, आप्पा कोरपे, शब्दांकन- अश्विनी कावळे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २०१५ पोलादी बाया, दीपा पवार, हरिती प्रकाशन, पुणे व्यावहारिक मराठी, ल. रा. नसिराबादकर, भाषाविकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर, २०२३ व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी संभाषण व लेखनकौशल्ये, (संपा.) पृथ्वीराज तौर आणि इतर, अथर्व पब्लिकेशन, २०१८. 																								

Hyderabad (Sind) National Collegiate Board's

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3**

(Autonomous)

Affiliated to

University of Mumbai

Under NEP-2020

Syllabus for the F.Y.B.A. (Marathi- VSC)

Title: मराठी भाषा आणि संगणक

Semester -I

(Choice Based Credit System)

with effect from Academic Year 2026-2027

Name of the Course: मराठी भाषा आणि संगणक – १

COURSE CODE: CHMMR13

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	मराठी ही अनेक देशांत बोलली जाणारी भाषा आहे जी आजच्या डिजिटल जगात लोकांना जोडते. सोशल मीडिया आपल्या वैयक्तिक आयुष्यात अभिव्यक्त होण्यासाठी महत्वाची भूमिका बजावते. आजच्या डिजिटल युगात युनिकोड लेखन केवळ व्यावसायिक जगात आपल्याला मदत करत नाही, तर वैयक्तिक अभिव्यक्तीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या अनेक प्लॅटफॉर्ममध्ये ते आपल्याला उपयोगी ठरते. सोशल मीडिया तसेच वैयक्तिक अभिव्यक्तीमध्ये संप्रेषण कौशल्ये विकसित करण्यासाठी हा अभ्यासक्रम आहे. यामध्ये विद्यार्थ्यांचे लेखन कौशल्य सुधारणे, संगणकाशी मराठीतून मैत्री होणे अपेक्षित आहे. सामाजिक क्षेत्रात आपले कौशल्य सादरीकरणाच्या माध्यमातून दाखवता येणे अपेक्षित आहे. विद्यार्थ्यांची रोजगारक्षमता वाढवणे आणि स्थानिक क्षेत्रात अत्यंत आवश्यक असलेली धार देणे, राष्ट्रीय आणि जागतिक बाजारपेठांत काम करण्यास विद्यार्थ्यांना तयार करणे, यादृष्टीने या अभ्यासपत्रिकेचा आराखडा तयार केला आहे.
2	Vertical	Vocational Skill Course
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	02
5	Hours Allotted	30
6	Marks Allotted	50
7	Course Objectives	<p>CO(A) 1: मराठी भाषेचा वापर करणारे युवक आणि संगणक यांची मैत्री घडवून आणणे,</p> <p>CO(A) 2: सोशल मीडिया आणि डिजिटल डोमेनशी विद्यार्थ्यांना परिचित करणे.</p> <p>CO(A) 3: विद्यार्थ्यांना स्वतःचे PPT सादरीकरण बनविण्यासाठी सक्षम करणे.</p> <p>CO(A) 4: व्यावसायिक हेतूसाठी सोशल मीडिया आणि मराठी युनिकोड वापरण्याच्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांची कौशल्ये विकसित करणे.</p> <p>CO(A) 5: विद्यार्थ्यांना सोशल मीडिया आणि युनिकोड वापर, फायदे आणि जोखीम यांबद्दल जागरूक करणे.</p>
8	Course Outcomes	<p>CO 1: विद्यार्थ्यांना संगणकावर मराठी भाषेचा वापर कसा करावयाचा याचा परिचय होईल.</p> <p>CO 2: विद्यार्थ्यांना ब्लॉग किंवा सोशल मीडिया खाते प्रभावीपणे सुरू करण्याची आणि चालवण्याची कौशल्ये प्राप्त होतील.</p> <p>CO 3: विद्यार्थी युनिकोड आणि PPT चा वापर फायदेशीर तरीही सुरक्षित मार्गांनी करू शकतील.</p> <p>CO 4: व्यावसायिक हेतूसाठी सोशल मीडिया आणि युनिकोड वापरण्याच्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांची कौशल्ये विकसित होतील.</p> <p>CO 5: विद्यार्थी सोशल मीडिया आणि युनिकोड वापर, फायदे आणि जोखीम यांबद्दल जागरूक होतील.</p>
9	Syllabus	<p>Unit 1: युनिकोड टंकलेखन आणि पॉवर पॉइंट सादरीकरण: परिचय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १</p> <p>Unit 2: युनिकोड टंकलेखन आणि AI च्या मदतीने पॉवरपॉइंट तयार करणे आणि सादरीकरण-प्रात्यक्षिक (प्रत्यक्ष प्रयोगशाळेत</p>

प्रशिक्षण) (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 Marks Time: 1:00 hrs

Format of Question Paper

Students have to solve 2 questions out of 3

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	Essay type question on Unit 1 with internal options	15
Q. 2	Essay type question on Unit 2 with internal options	15
Q. 3	MCQs: 15 out of 20, 10 MCQs on each unit	15
Total 30		

Internal Examination: Continuous Evaluation – 20 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	Projects- PPT Presentation & VIVA AI-सहायित PPT निर्मिती: विद्यार्थ्यांनी युनिकोड टंकलेखनाचा वापर करून गोळा केलेली माहिती AI डिझायनर टूल्सच्या (GAMA.AI, PRESENTATION.AI; NOTEBOOK.LM) मदतीने व्यावसायिक पॉवरपॉइंट सादरीकरणात रूपांतरित करणे टायपिंग आणि AI प्रूफरीडिंग: मराठी देवनागरीमध्ये टाईप केलेल्या मजकुरातील शुद्धलेखन आणि व्याकरणाच्या चुका AI व्याकरण तपासकाद्वारे (BHASHINI.AI; GEMINI.GEM; COPILOT.AGENT) दुरुस्त करणे.	20
Total 20		

11 Reference Books

१. आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात दीपक शिकरपूर, उज्ज्वल मराठे, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे, २०१७..
२. युनिकोड तंत्र आणि मंत्र, माधव शिरवळकर, संगणक प्रकाशन, पुणे, २०१०.
३. युनिकोड व संगणकावर मराठीचा वापर (पुस्तिका), राममोहन खानापूरकर, मराठी अभ्यास केंद्र, ठाणे.
४. <https://tmvs.marathigov.in/48>
५. मायक्रोसॉफ्ट पॉवरपॉइंट विकिपीडिया Wikipedia
६. <https://g.co/kgs/KWtoty>
७. <https://drive.google.com/file/d/1exB-EdkNgRj1FJ-Ohm9TuimaqqVISG2Z/view?usp=sharing>
८. Ohm9Tuimaqq VISG2Z/view?usp=sharing

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

First Year B. A.

Semester- II

Vertical – 5

Ability Enhancement Course (AEC) -2 Credits

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: Communication Skills in English

Course Code: CHMBAAECI

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p><i>Communication Skills in English</i> is an Ability Enhancement Course designed to strengthen learners' foundational skills in English language communication, which is essential for academic success and professional competence in a globalized world. This course equips first-year undergraduate students with core competencies in Listening, Speaking, Reading, and Writing (LSRW), integrating traditional and digital forms of communication.</p> <p>By using a skill-based and learner-centric approach, the course develops not just linguistic ability but also confidence, clarity, and creativity in expression. Emphasis is placed on real-life application and employability, such as drafting professional documents, preparing for interviews, and speaking effectively in diverse social and work-related settings. The course also introduces learners to digital communication etiquette and strategies for enhancing their English proficiency through independent learning.</p>
2	Vertical 4	Ability Enhancement Course
3	Type Teaching Methods:	Theory+ Practicum (Lecture/ Discussion/ Presentation/ Reading sessions/ Worksheets/ etc.)
4	Credit	2 Credits
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	<p>CO(A)1: To develop functional proficiency in English by focusing on the core LSRW skills for personal, academic, and professional communication.</p> <p>CO(A)2: To introduce learners to professional contexts where English communication is essential (interviews, presentations, digital interactions).</p> <p>CO(A)3: To equip students to comprehend and interpret a variety of texts with analytical and critical insight.</p> <p>CO(A)4: To familiarize learners with digital communication tools and netiquette for effective virtual communication.</p>

8	<p>Course Outcomes: Student will be able to</p> <p>CO-1: Apply LSRW skills effectively in academic, social, and professional settings.</p> <p>CO-2: Demonstrate fluency and clarity in speaking and writing, with appropriate tone and register.</p> <p>CO-3: Interpret written and audio-visual texts from various domains with a critical understanding.</p> <p>CO-4: Prepare professional documents and communicate using contemporary digital platforms with confidence.</p>
9	<p style="text-align: center;">Syllabus</p> <p>UNIT I: Listening and Reading for Academic and Professional Purposes</p> <p>1. Understanding Communication in Context:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Role of English in professional and global contexts • Modes of communication: Verbal, Non-verbal, Visual, and Digital • Characteristics of professional communication (clarity, brevity, tone, audience awareness) <p>2. Listening Skills:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Listening to professional conversations (e.g., meetings, interviews, news reports) • Identifying tone, emphasis, and implied meaning • Listening for argument, perspective, and intent • Activities: Note-taking, summarizing, identifying key takeaways <p>3. Reading Skills:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reading job advertisements, email threads, and formal reports • Identifying purpose and structure in professional texts • Inference and contextual meaning • Grammar Focus: Prepositions, Modal verbs, Sentence transformation, Error correction, Collocations <p>Texts: Passages from industry reports, editorials, HR communications, NGO newsletters, and workplace scenarios.</p>

UNIT II: Speaking and Writing for Employability (15 Lectures)

1. Speaking Skills:

- Group Discussions: Types, format, participation strategies
- Mock Interviews: Responding to commonly asked questions, body language, tone
- Role Plays: Customer service dialogue, workplace communication, formal introductions
- Presentation Skills: Structure, visual aids, delivery techniques

2. Writing Skills:

- Email Etiquette: Writing formal and semi-formal emails
- Cover Letters and Resumes: Targeted for specific job roles
- Writing Minutes of Meeting and Notices
- Report Writing: Internship/Workplace reports
- Grammar Focus: Sentence connectors, Subject-verb agreement, Active/Passive voice

Tasks:

- Drafting a formal job application with resume
- Writing professional emails and LinkedIn summaries
- Preparing and presenting a 2-minute speech

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00 hour

Format of Question Paper

Question No	Nature of Questions	Marks
Q. 1	Short Notes (Attempt any 3 out of 5) - Unit 1 OR Attempt Essay Type question. (1 out of 2) - Unit 1	15
Q. 2	Short Notes (Attempt any 3 out of 5) - Unit 2 OR Attempt Essay Type question. (1 out of 2) - Unit 2	15
	Total	30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Writing Assignment: Students are required to draft a job application letter along with a resume using the following AI assistance: Canva Resume Builder, Resume.io, Zety, Novopresume, Rezi etc OR Prepare an effective LinkedIn profile for professional networking and career opportunities	15
2.	Attendance: Attendance percentage will be evaluated to award marks.	05
Total		20

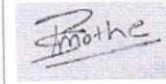

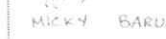

11

REFERENCES:

1. Raman, Meenakshi, and Sangeeta Sharma. *Technical Communication: Principles and Practice*. 3rd ed., Oxford UP, 2015.
2. Kaul, Asha. *Effective Business Communication*. 2nd ed., PHI Learning, 2015.
3. Lesikar, Raymond V., et al. *Business Communication: Connecting in a Digital World*. 13th ed., McGraw-Hill Education, 2014.
4. Guffey, Mary Ellen, and Dana Loewy. *Essentials of Business Communication*. 12th ed., Cengage Learning, 2021.
5. Rizvi, M. Ashraf. *Effective Technical Communication*. Tata McGraw-Hill, 2005.
6. Eberhard, Jane, et al. *Developing Academic Literacy: A Handbook for International Students*. Palgrave Macmillan, 2022.
7. Seely, John. *Oxford Guide to Effective Writing and Speaking: How to Communicate Clearly*. Oxford UP, 2013.
8. Bailey, Stephen. *Academic Writing: A Handbook for International Students*. 5th ed., Routledge, 2018.
9. Goleman, Daniel. *Working with Emotional Intelligence*. Bantam, 1998.
10. Carnegie, Dale. *The Quick and Easy Way to Effective Speaking*. Pocket Books, 1990.
11. Covey, Stephen R. *The 7 Habits of Highly Effective People: Powerful Lessons in Personal Change*. Simon & Schuster, 2004.
12. Jones, Leo. *Cambridge Advanced Communication Skills*. Cambridge UP, 1989.
13. Hamp-Lyons, Liz, and Ben Heasley. *Study Writing: A Course in Written English for Academic and Professional Purposes*. Cambridge UP, 2006.

14. Thill, John V., and Courtland L. Bovee. *Excellence in Business Communication*. 13th ed., Pearson, 2017.
15. Anderson, Paul V. *Technical Communication: A Reader-Centered Approach*. 9th ed., Cengage Learning, 2017.
16. Crystal, David. *English as a Global Language*. 2nd ed., Cambridge UP, 2003.
17. Palfrey, John, and Urs Gasser. *Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*. Basic Books, 2016.
18. Locker, Kitty O., and Donna Kienzler. *Business and Administrative Communication*. 11th ed., McGraw-Hill Education, 2018.
19. Cambridge University Press. *English for the Workplace: A Resource Book for Communication Skills*. Cambridge UP, 2016.

Syllabus Committee:

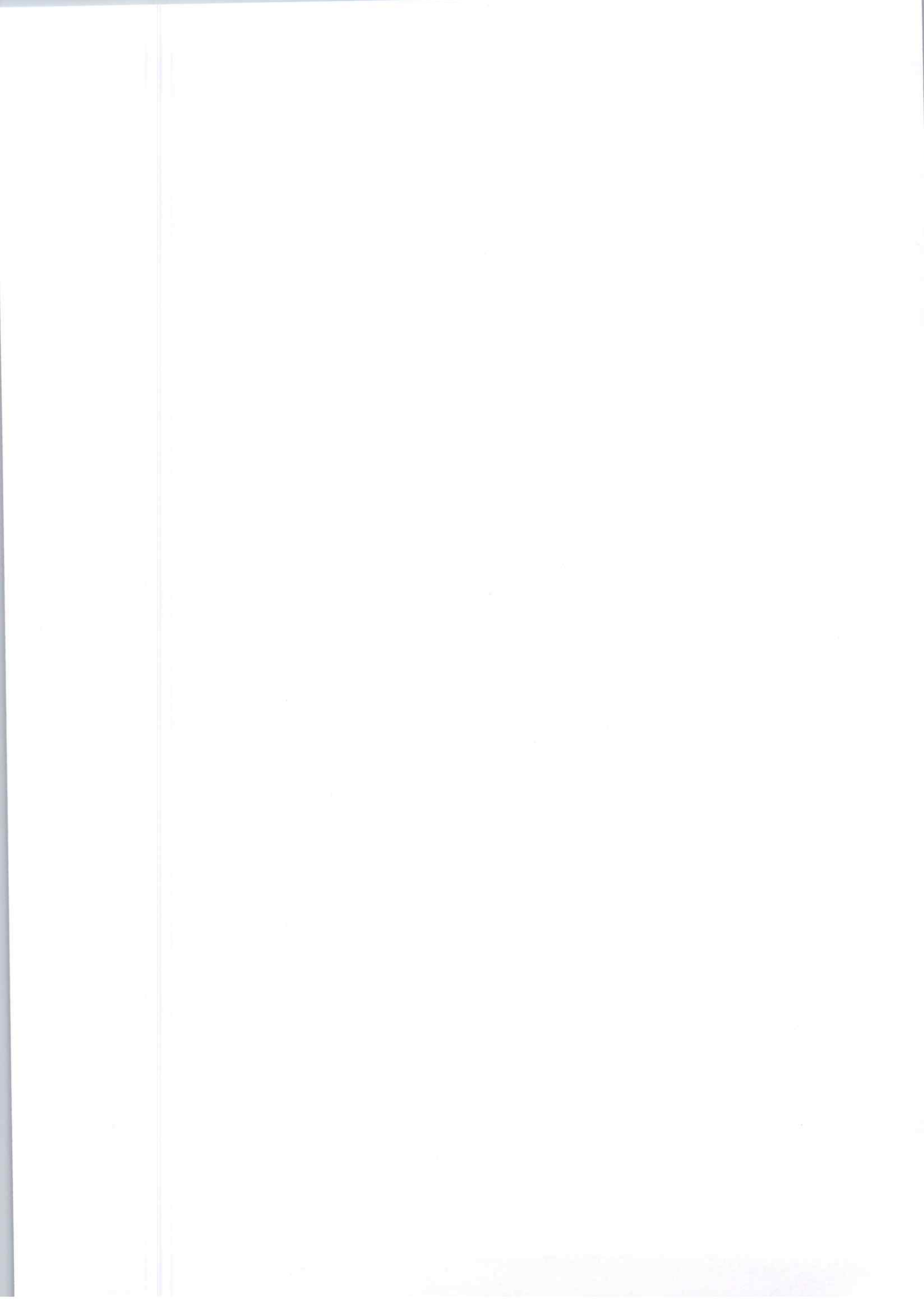
Sr. No	Name of the Faculty	Designation and College	Signature
1.	Prof. (Dr.) Kailas Aute	Professor & Head, Dept. of English, Smt. CHM College	
2.	Prof. (Dr.) B. R. Hiramani,	(VC Nominee, University of Mumbai) Pancham Khemraj College, Sawantwadi	
3.	Prof. (Dr.) Vikas Raskar	(Subject Expert outside University) Hutatma Rajguru Mahavidyalay, Rajguru Nagar, Khed, (Affiliated to Savitribai Phule University)	
4.	Prof. (Dr.) Prashant Mothe	(Subject Expert outside University) Aadarsh Mahavidyalay, Umerga, Dharashiv, (Affiliated to Dr. Baba Saheb Ambedkar Marathwada University)	
5.	Mr. Ananda Pandhare	Asst. Professor, Dept. of English, Smt. CHM College	
6.	Ms. Sana Khan	Asst. Professor, Dept. of English, Smt. CHM College	
7.	Dr. Micky Barua	Faculty Vidyalankar Institute of technology, Alumni Member	 MICKY BARUA
8.	Ms. Sofy Verghese	Accenture, Industry Representative	

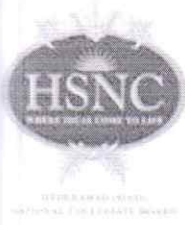
Name & Signature of the Ad-hoc BoS Chairperson: Prof. (Dr.) Kailas Aute

Name & Signature of the Dean: Prof. (Dr.) Nitin Arekar

HSNC Board's
Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College, Ulhasnagar
(Autonomous)
Affiliated to the University of Mumbai

**Bachelor of Commerce/
Arts/Science/ SFC
(Sindhi)**
(AEC – Ability Enhancement Course)
(Aided Course)

Semester – I

Choice Based and Credit Based syllabus
as per NEP 2020 with effect from the
Academic Year 2025-2026

PREAMBLE

The Bachelor of Commerce (B.Com.) in Sindhi is a comprehensive program designed to develop Sindhi language. Language is the soul of Literature. Sindhi is medium of Communication, Education and Cultural exchange. Curriculum is designed specially in digital age.

Language enriches literature. This curriculum is prepared according to Social, Cultural and Academic needs. The B.Com. Sindhi subject offers students a unique opportunity to explore and widened Sindhi Culture through a wide range of literary programs. The curriculum not only emphasizes literary appreciation and analysis but also fosters ethical awareness, intercultural sensitivity and social responsibility.

The program is committed to developing critical thinking, ethical reasoning and inclusive perspectives. It encourages students to reflect and engage with communication in Sindhi, expertise in Business and Employment Creative work, meditation and listening, use of visual tails, expertise of asking questions, knowledge of different languages through communication.

Language allows us to share our ideas, thoughts, feelings and emotions with others through communication. There is a special contribution of the ideal citizen in nation building. It plays crucial role in creating civilized society.

PROGRAMME SPECIFIC OUTCOMES (PSOs)

PSO-1 Students will understand the communication skills and role of language in communication.

PSO-2 Students will be able to talk effectively in Sindhi language with friends, relatives and Business customers.

PSO-3 Students will understand aspects of language.

PSO-4 Students will be able to understand the Importance of communication, and they will communicate in different ways i.e. verbal, non-verbal, written and Digital methods.

Smt
Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

First Year

Semester- I

Title: Communication Skills in Sindhi

Vertical - 5
Ability Enhancement Course
2 Credit

with effect from
Academic Year 2025-2026

Title: Communication Skills in Sindhi
COURSE CODE: CHMSINIAEC

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	Communication is the core component of commerce and trade. In communication, language plays very significant role. If a student has mastered the skills of language, undoubtedly, he or she would be able to communicate in the best manner. In this course basic part of Sindhi language would be taught based on the NEP 2020. Innovative approaches like critical thinking, creative mind, and use of technology will lead to communicating and participating with different groups. The vocabulary section would be given prominence. The course would be in the Devanagari script so that it can attract majority of the students. Even non-Sindhi students shall have opportunity to adopt this course.
2	Vertical 1	AEC – Ability Enhancement Course
3	Type	Theory + Practicum (Teaching Method: Lecture/ Discussion/Reading)
4	Credit	2 credits (1 credit = 15 hours for theory or 30 hours of Practical work in a semester)
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50Marks
7	Course Objectives: After successful completion of this course: CO(A) 1: The learner will get understanding of communication skills. CO(A) 2: The learner will understand how to accurate the pronunciation of special words in Sindhi CO(A) 3: The learner will improve the conversation skill in Sindhi. CO(A) 4: The learner will become best communicator in Sindhi language	
8	Course Outcomes: Student will be able to CO1: Know the basic special features of Sindhi language. CO2: Understand communication skills. CO3: Knowing the conversation with businessmen and customers CO4: Know the etiquettes with parents, relatives, friends and others in effective way	

UNIT I: Fundamental of Sindhi Communication

- Introduction of Communication skills through Pictorial Presentation
- Importance of Language
- Basic aspects of language:
 - i) Types of Language, ii) Role of Language, iii) Changes in Language iv) Non-violent aspects of language v) Language & New generation vi) Language & Modern technology
- New Education Policy (NEP) & Importance of language
- Sindhi language: (Special features of spoken Sindhi language with pronunciation through audio visual presentation)

UNIT II: Functional Communication

- Importance of Communication
- Types of Communication (Presentation through video clips):
 - i) Verbal, ii) non-verbal, iii) Written iv) Digital Communication
- Characteristics of Communication
- Obstacles in Communication of Sindhi Language
- Methods of Best Communication through role plays
- Spoken Sindhi in Business
- Conversation with customers and proprietors

Syllabus

यूनिट १: सिंधी राबते जो बुनियाद

- संचारी भाषा: वाक्फियत
- भाषा जी अहमियत
- भाषा जा बुनियादी पहलू
१) किस्म, २) भाषा जो किरदार, ३) भाषा मे तबदीलियूं, ४) भाषा जा अहिसासाती पहलू ५) बोली ऐ नई पीड़ी
६) बोली ऐ जदीद टेकनालाजी
- नई तैलीमी नीति ऐं बोलियुन जी अहमियत
- असां जी सिंधी बोली

यूनिट २: अमली राबतो (असराइतो गालाइण जो तरीको)

- राबते जी अहमियत
- राबते जा किस्म
१) जिबानी राबतो, २) गैर जिबानी राबतो, ३) लिखत राबतो ४) डिजीटल राबतो राबते मां फायदा
- राबते में रंडकुं
- बेहतर राबते जा तरीका
- ग्राहकन सां सिंधी बोलीअ मे गुफ्तगू
- कारोबार में सिंधी गालाइण

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00 hour

Format of Question Paper

Question No	Nature of Questions	Marks
Q1.A)	Objective Type Questions (Unit- I)	05
Q1.B)	Attempt ANY 2 out of 4- (5 marks each) (Unit-I)	10
Q2.A)	Objective Type Questions (Unit- II)	05
Q2.B)	Attempt ANY 2 out of 4- (5 marks each) (Unit-II)	10
Total		30
Internal Examination: Continuous Evolution - 20 marks		Total 30

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Written assignment on any one of the following topics 1) Draft a Notice and Report writing in Sindhi 2) Simulate dialogues such as interview, daily conversation and public speaking in Sindhi (Students are required to use AI assistance in the preparation of their drafts. Eg: Microsoft Copilot, Google Gemini, Google voice Typing tool)	15
2.	Class Attendance and Participation	05
Total		20

11

REFERENCE BOOKS:

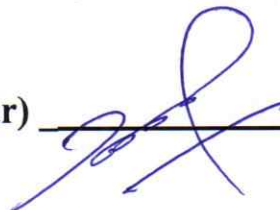
1. Sanchari Basha – By Dr. Pushpa Kodwani
2. Sindhi Pahakaa – Dr. Jetly M.K.
3. Sindhi Muhavahra – By Hardwani Lachhman
4. Sindhi Adhyat mak Shabdhkesh – By Hardwani Lachhman
5. Acho Sindhi Sikhu – By Hardwani Lachhman

Syllabus Committee:

Sr No	Name of the Faculty	Designation and College	Signature
1.	Mrs. Kajal Ramchandani	H.O.D. of Jai Hind College	
2.	Mrs. Komal Totani	Assistant Teacher, Smt. CHM College	

Name & Signature of the BoS Chairperson: (Mrs. Kajal Ramchandani) _____

Name & Signature of the Dean: (Dr. Nitin Arekar) _____

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

First Year

Semester - I

Title: Indian Knowledge System

**Vertical - 5
IKS Subject - 2 Credits**

**With effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: Indian Knowledge System
Course Code: CHMIKSI

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	This course introduces students to the Indian Knowledge System (IKS), emphasizing its historical depth, cultural relevance, and interdisciplinary value. Rooted in the context of Indian civilization, it explores the holistic development of knowledge from ancient to pre-modern times, including contributions in medicine, mathematics, logic, linguistics, governance, arts, and sciences. By revisiting the traditional education systems and intellectual heritage of India, the course encourages learners to connect ancient insights with contemporary disciplines. It aims to enhance awareness, foster appreciation of indigenous wisdom, and reveal the interconnectedness of various streams of knowledge, aligning with the goals of the NEP 2020.
2	Vertical 5	IKS
3	Type & Teaching Methods	Theory + Practicum Lectures/Discussions/Presentations/Case Studies, etc.
4	Credit	2 Credits
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	<p>CO(A)1: To sensitize the students about context in which they are embedded i.e. Indian culture and civilization including its Knowledge System and Tradition.</p> <p>CO(A)2: To help student to understand the knowledge, art and creative practices, skills and values in ancient Indian system.</p> <p>CO(A)3: To help to study the enriched scientific Indian heritage.</p> <p>CO(A)4: To introduce the contribution from Ancient Indian system & tradition to modern science & Technology.</p>
8	Course Outcomes:	<p>Student will be able to</p> <p>CO1: Understand and appreciate the rich Indian Knowledge Tradition.</p> <p>CO2: Understand the contribution of Indians in various fields.</p> <p>CO3: Experience increase subject-awareness and self-esteem.</p> <p>CO4: Develop a comprehensive understanding of how all knowledge is ultimately intertwined.</p>

Syllabus

UNIT I: Introduction

- **Introduction to IKS** (What is knowledge System, Characteristic Features of Indian Knowledge System)
- **Why IKS?** (Macaulay's Education Policy and its impact, Need of revisiting Ancient Indian Traditions)
- **Scope of IKS** (The Universality of IKS (from Micro to Macro), development form Earliest times to 18th Century CE)
- **Tradition of IKS** (Ancient Indian Education System: Home, Gurukul, Pathashala, Universities and ancient educational centres)
- **Relevant sites in the vicinity of the Institute** (Water Management System at Kanheri, Temple Management of Ambernath, etc.)

UNIT II

- Medicine (Ayurveda)
- Alchemy
- Mathematics
- Logic
- Art of Governance (Arthashastra)

UNIT III (Select Any FIVE out of the following)

- Aesthetics
- Town Planning
- Strategic Studies
- Krishi Shastra
- Vyakaran & Lexicography
- Natyashastra
- Ancient Sports
- Astronomy
- Yoga and Wellbeing
- Linguistics
- Chitrasutra
- Architecture
- Taxation
- Banking
- Trade and Commerce

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern
Paper – 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00 hours
Format of Question Paper

Attempt all questions.

Question No	Nature of Questions	Marks
Q1	Attempt any two out of five	06
Q2	Attempt any three out of five	12
Q3	Attempt any three out of fifteen	12
TOTAL		30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Class test during lectures (MCQ / Short notes / Match the pairs / Puzzles)	10
2.	Participation in Workshop / Conference / Seminar / Case Study / Field Visit / Certificate Course / Project presentation / Viva	10
TOTAL		20

11

REFERENCES:

1. Concise history of science in India- D.M. Bose, S.N Sen, B.V. Subbarayappa.
2. Positive sciences of the Ancient Hindus- Brajendranatha seal, Motilal Banrasidas, Delhi 1958.
3. History of Chemistry in Ancient India & Medieval India, P. Ray- Indian Chemicals Society, Calcutta 1956.
4. Charaka Samhita- a scientific synopsis, P. Ray & H.N Gupta National Institute of Sciences of India, New Delhi 1965.
5. MacDonnell A.A- History of Sanskrit literature.
6. Winternitz M- History of Indian Literature Vol. I, II.
7. Dasgupta S.N & De S.K- History of Sanskrit literature Vol' I.
8. Ramkrishna Mission- cultural heritage of India Vol' I, II.
9. Majumdar R. C & Pushalkar A.D- History & culture of the Indian people, Vol. I, II & III.
10. Keith A.B- History of Sanskrit literature.

Name & Signature of the Dean & Adhoc BoS Chairperson (Interdisciplinary):

(Dr. Nithin Anekar)

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

First Year

Semester- I

Title: Cocurricular Course I

**Vertical - 6
Cocurricular Course - 2 Credits**

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: Cocurricular Course - I

Course Code: CHMCCI6

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>This student-friendly Co-Curricular Course is uniquely designed to promote holistic development through active participation in various college-based activities. Unlike traditional theory-based subjects, this course emphasizes hands-on involvement and experiential learning. Students are encouraged to explore their interests and talents by engaging in cultural, social, literary, sports, extension, or club-based events conducted by the college throughout the academic year.</p> <p>Participation will be recorded and assessed based on involvement, initiative, team spirit, creativity, and consistency. The aim is to nurture essential life skills such as leadership, communication, collaboration, and responsibility in a supportive, informal setting.</p> <p>This non-theory course offers students the opportunities and the freedom to learn beyond the classroom and grow into well-rounded individuals, contributing positively to campus life and society.</p>
2	Vertical 6	Cocurricular Course (Mandatory)
3	Type Teaching Methods	Non Theory Participation, Report Writing, Presentation etc.
4	Credit	2 Credits
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	<ol style="list-style-type: none"> 1. To inculcate a spirit of active participation in cultural, social, environmental, and creative activities. 2. To enhance personal and interpersonal skills through real-life experiences and teamwork. 3. To foster a sense of responsibility, leadership, and community engagement among students. 4. To develop self-confidence and emotional well-being through creative expression and collaboration. 5. To integrate classroom learning with experiential learning for holistic growth.
8	Learning Outcomes:	<p>By the end of the course, students will be able to:</p> <p>LO1: Participate meaningfully in diverse co-curricular activities and reflect on their learning experiences.</p> <p>LO2: Demonstrate improved communication, leadership, and teamwork skills.</p> <p>LO3: Exhibit increased awareness of social responsibility and civic engagement.</p> <p>LO4: Build confidence through creative, cultural, and intellectual expressions.</p> <p>LO5: Maintain a portfolio or activity log to track participation and personal development.</p>

9

Syllabus

Unit I - Suggested Areas of Participation in the activities:

- **Cultural Events:** Drama, dance, music, literary events, debates, etc.
- **Social Outreach:** Blood donation, awareness campaigns, cleanliness drives.
- **Clubs & Societies:** Photography, quiz, environment club, shram club, etc.
- **Sports & Fitness:** College tournaments, yoga, marathons, fitness challenges.
- **Institutional Events:** Foundation Day, Annual Day, College Festivals, Intercollegiate events.
- **National Festivals:** Independence Day, Republic Day etc.

Unit II - Program Specific Topics

- **Workshops/Seminars:** Report Writing, Personality Development, Soft Skills, Leadership Talks.
- **Speak, Show, Shine:** Presentation / Poster Presentation / Viva and Learning Experience

Mode of Evaluation:

- **Faculty Coordinator:** To guide and evaluate student progress.
- **Participation Proof:** Certificates, photos, attendance records.
- **Reflective Journal:** Minimum 2-3 pages summarizing experiences, learning, and growth.
- **Final Viva/Presentation:** 5-minute talk on poster presentation and on overall learning.

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern Based on 3 approved Activities Semester End External - 30 marks

Activity No	Nature of Activities	Marks
1.	Title of Approved Activity - 1	10
2.	Title of Approved Activity - 2	10
3.	Title of Approved Activity - 3	10
Total		30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

Assessment / Evaluation	Marks	
1. Reflective journal	10	
2. Presentation/ poster presentation/viva	10	
Total		20

Suggested Readings:

- How to Win Friends and Influence People
- The 7 Habits of Highly Effective People
- Thinking, Fast and Slow
- Leaders Eat Last
- Talk Like Ted

Name & Signature of the Principal & Chairperson, Academic Council:

Dr. Manju Lalwani Pathak

Hyderabad (Sind) National Collegiate Board's

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3**

(Autonomous)

Affiliated to

University of Mumbai

Under NEP-2020

Syllabus for the F.Y.B.A. (Marathi)

Semester -II

(Choice Based Credit System)

with effect from Academic Year 2026-2027

Syllabus of Marathi

Sr. No.	Heading	Particular
1	Title of the Course	F.Y.B.A. Marathi
2	Eligibility for Admission	As per University Rule
4	Passing Marks	40%
5	Ordinances/Regulation (If Any)	--
6	Number of Years / Semesters	1 Year/ 2 Semesters
7	Level	Under Graduate
8	Pattern	Semester
9	Status	Regular
10	To be Implemented from AY	From AY 2025-2026
11	Education Policy	NEP 2020

Preamble

सुमारे दोन हजार वर्षांपासून मराठी भाषा व मराठी वाङ्मय हे आपल्या अभिजात वैशिष्ट्यपूर्णतेमुळे भाषेच्या प्रवाहात आपले महत्त्वपूर्ण स्थान निश्चित करून आहे. आज ज्ञात असलेल्या महानुभाव संप्रदायाच्या वाङ्मयापासून आजतागायत मराठी भाषेने व साहित्याने आपली विविध रूपे धारण केली आहेत. मराठी वाङ्मयाच्या मुळाशी कार्यरत असणाऱ्या अनेकविध प्रेरणा व प्रवृत्तींचा विद्यार्थ्यांना परिचय होणे, आधुनिक मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासाच्या स्वरूपाचे त्यांना आकलन होणे, भाषेच्या शास्त्रीय स्वरूपाचा परिचय होणे, साहित्याच्या माध्यमातून समाज व संस्कृतीचा परिचय घडणे व साहित्याच्या सांस्कृतिक संदर्भाची जाण निर्माण होणे, विद्यार्थ्यांमध्ये साहित्यविषयक अभिरुची व संवेदनक्षमता निर्माण होणे, साहित्यकलेचा आस्वाद व समीक्षा करण्याची क्षमता निर्माण होणे, विविध भाषिक कौशल्यांचा परिचय होऊन त्यांच्या उपयोजनाची क्षमता वाढणे यासोबतच आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने भाषेच्या श्रवण, भाषण, लेखन व वाचन या कौशल्यांवर समयोचित प्रभुत्व निर्माण करणे हे मराठी अभ्यासक्रमाचे ध्येय आहे.

Program Specific Outcomes:

- PSO 1: अभ्यासकांना मराठी साहित्याच्या प्रेरणा व प्रवृत्तींचा अभ्यास करून एकूण मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासाच्या स्वरूपाचे आकलन होईल. त्याचबरोबर त्यांना भाषेच्या शास्त्रीय स्वरूपाचा परिचय होईल.
- PSO 2: साहित्याच्या माध्यमातून समाज व संस्कृतीचा परिचय घडेल व साहित्याच्या सांस्कृतिक संदर्भाची जाण निर्माण होईल.
- PSO 3: वेगवेगळ्या वाङ्मयप्रकारांतील व कालखंडातील महत्त्वाच्या साहित्यकृतींचा परिचय होऊन साहित्यविषयक अभिरुची व संवेदनक्षमता निर्माण होईल तसेच .त्यांच्यामध्ये साहित्यकलेचा आस्वाद व समीक्षा करण्याची क्षमता निर्माण होईल.
- PSO 4: विद्यार्थ्यांना विविध भाषिक कौशल्यांचा परिचय होऊन त्यांच्या उपयोजनाची क्षमता वाढेल.
- PSO 5: विद्यार्थी मराठी भाषा, तिचा वापर व आधुनिक तंत्रज्ञान यांच्यात समन्वय निर्माण करू शकतील.
- PSO 6: विद्यार्थी श्रवण, भाषण, लेखन व वाचन या भाषिक कौशल्यांवर प्रभुत्व मिळवू शकतील .

Hyderabad (Sind) National Collegiate Board's

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3**

(Autonomous)

Affiliated to

University of Mumbai

Under NEP-2020

Syllabus for the F.Y.B.A. (Marathi- Major)

Title: कविता या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास

Semester -II

(Choice Based Credit System)

with effect from Academic Year 2026-2027

Name of the Course: 'कविता' या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास

COURSE CODE: CHMMR21

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	नवीन शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार कला पदवीसाठी मराठी मुख्य विषय निवडणाऱ्या विद्यार्थ्यांना दुसऱ्या सत्रात "कविता या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास" ही अभ्यासपत्रिका अध्ययनासाठी असेल. प्राचीन काळापासून भारतीय व पाश्चात्य परंपरेत तसेच जगातील सर्व बोलल्या, लिहिल्या जाणाऱ्या भाषेत कविता, गीत, गाणे हा एक महत्त्वाचा लिखित, मौखिक रचनाप्रकार आढळून येतो. मराठी भाषेतही कविता, गीत, गाण्याची समृद्ध आणि वैविध्यपूर्ण परंपरा आहे. तसेच आधुनिक मराठी भाषेतही "कविता" हा महत्त्वाचा साहित्यप्रकार म्हणून अस्तित्वात आहे. म्हणून मराठी भाषा आणि साहित्याचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी "कविता" या साहित्यप्रकाराचे अध्ययन महत्त्वाचे ठरते. "कविता या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास" या अभ्यासपत्रिकेत कविता या साहित्यप्रकाराचे तात्त्विक स्वरूप आणि मराठीतील महत्त्वाच्या व वैविध्यपूर्ण अभिव्यक्ती असलेल्या निवडक कवी - कवयित्रींच्या कविता अध्ययनासाठी असतील.
2	Vertical	Major Mandatory
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	4 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	60
6	Marks Allotted	100
7	Course Objectives:	
	CO(A) 1: कविता या साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजणे.	
	CO(A) 2: कविता या साहित्यप्रकाराच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांचा परिचय करून देणे.	
	CO(A) 3: कविता या साहित्यप्रकाराच्या रचनावैशिष्ट्यांचा परिचय करून देणे.	
	CO(A) 4: विद्यार्थ्यांना कविता या साहित्यप्रकाराचा आशय समजणे, रसास्वाद घेता येणे व विश्लेषण करता येणे.	
8	Course Outcomes:	
	CO 1: कविता या साहित्यप्रकाराची संकल्पना विद्यार्थ्यांना समजेल.	
	CO 2: कविता या साहित्यप्रकाराचे अन्य साहित्यप्रकारापेक्षा असलेले वेगळेपण विद्यार्थ्यांना शिकता येईल.	
	CO 3: विद्यार्थ्यांना कविता या साहित्यप्रकाराची रचनावैशिष्ट्ये समजून घेता येतील.	
	CO 4: कवितेतील भावना, संवेदना, भावाभिव्यक्ती, समाज, संस्कृती, राजकारण, हितसंबंध, विचारसरणी इत्यादी संदर्भांचे भान विद्यार्थ्यांना येईल. तसेच त्यांचे विश्लेषण करण्याची क्षमता विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होऊ शकेल.	
9	SYLLABUS	
	UNIT 1: कविता या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप आणि कविता या साहित्यप्रकाराचे घटक (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) - श्रेयांकन १	
	UNIT 2: १. जोतीराव फुले- १. नीति (अखंड १, २, ३), २. समाधान (अखंड १, २, ३), ३. उद्योग (अखंड १, २, ३) २. केशवसुत- १. नवा शिपाई, २. झपूझा!, ३. हरपलें श्रेय ३. बहिणाबाई चौधरी- १. कशाला काय म्हणू नही?, २. आता माझा माले जीव, ३. धरित्रीले दंडवत	

४. बालकवी- १. श्रावणमास, २. फुलराणी, ३. उदासीनता
- (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) - श्रेयांकन १

UNIT 3: ५. बा. सी. मर्हेकर- १. आला आषाढ श्रावण, २. कुणिं मारावें, कुणी मरावें, ३. आहे बुद्धीशीं इमान
६. इंदिरा संत- १. "ऐक जरा ना...", २. नको नको रे पावसा, ३. सांगावा
७. विंदा करंदीकर- १. माझ्या मना बन दगड, २. कावेरी डोंगरे, ३. साठीचा गझल
८. नारायण सुर्वे= १. दोन दिवस, २. त्यानें यावें, ३. सूर्यकुलातील लोक
- (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) - श्रेयांकन १

UNIT 4 : ९. विठ्ठल वाघ- १. तिफन, २. खापराचे दिवे, ३. मेंढरं
१०. नामदेव ढसाळ- १. रक्तात पेटलेल्या अगणित सूर्यांनो, २. माझी मऊभोर स्वच्छ पिसे शरिर, ३. डॉ. आंबेडकर १९९५
११. अनुराधा पाटील- १. माझ्या डोळ्यांसमोरून सरकत जातात, २. पोरी, ३. बाई तसं तर
१२. वाहरू सोनवणे- १. स्टेज, २. आई, पहिली लढाई आपलीच, ३. जीवनाचा शोध घेताना
- (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) - श्रेयांकन १

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper 100 Marks

External Examination: Semester End External - 60 Marks Time: 2:00 hrs

Format of Question Paper

Students have to solve 4 questions out of 6

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	Essay type question on Unit 1 with internal options.	15
Q. 2	Essay type question on Unit 2 with internal options.	15
Q. 3	Essay type question on Unit 3 with internal options.	15
Q. 4	Essay type question on Unit 4 with internal options.	15
Q. 5	Short Notes 2 out of 4; one short note on each unit	15
Q. 6	MCQs: 15 out of 20, 5 MCQs on each unit	15

Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	Two Projects- Presentation & VIVA of 20 marks each <ul style="list-style-type: none"> विशिष्ट विषयावर AI साधनांद्वारे कवितेचे विश्लेषण करणे. AI साधनांद्वारे (GEMINI.AI; CHATGPT.AI; CLAUD.AI, COPILOT.AI) गूगल पॉड तयार करून त्याच्या साहाय्याने कवितेची लय, नाद, ताल, यमक आणि काव्यवाचनाचा सराव करणे, AI साधनांच्या साहाय्याने कवितेचे सर्जनशील आकलन आणि सादरीकरण करणे. AI साधनांद्वारे (11 LABS.AI; GEMINI.AI; VAPI.AI) कवितेवर आधारित लघुपट किंवा दृश्यात्मक कथन (Visual Storytelling) प्रकल्प तयार करणे. 	40
Total 40		

11

Text Book:

उदाहरणार्थ कविता, संपादक- संजय इंगोले, शब्दालय, श्रीरामपूर, २०२४

Reference Books:

१. कवितेविषयी, वसंत आबाजी डहाके, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९९
२. कविता : संकल्पना, निर्मिती आणि समीक्षा, वसंत पाटणकर, मुंबई विद्यापीठ व अनुभव प्रकाशन, मुंबई, १९९५
३. कवितेचा शोध, वसंत पाटणकर, मौज प्रकाशन, मुंबई, २०११
४. कविता आणि प्रतिमा, सुधीर रसाळ, मौज प्रकाशन, मुंबई
५. साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार (वा. ल. कुलकर्णी गौरव ग्रंथ) पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
६. मराठी वाङ्मयकोश : खंड-४ (समीक्षा-संज्ञा), (संपा.) विजया राज्याध्यक्ष, म.रा. सा. सं. मंडळ, मुंबई, २००२
७. वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश, (संपा.) प्रभा गणोरकर आणि अन्य, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००१

**HSNC Board's
Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

Affiliated to University of Mumbai

Vertical 2

**Bachelor of Arts
(Marathi)
(Aided)
Semester – II
Not Applicable**

**Choice Based and Credit Based Syllabus
as per NEP 2020 With effect from the
Academic Year 2026 – 2027**

HSNC Board's

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College

(Autonomous)

(Affiliated to the University of Mumbai)

University College Code: 217 | JD Office: T14

Faculty of Interdisciplinary

Vertical 3: List of Open Elective Skill Based Courses for First Year: Semester – II

Sr. No.	Nomenclature of the Paper
1	Cyber and Digital Safety
2	Audio -Video Editing Foundation for Graphics Design and Basics of Animation II
3	Basic Tools of AI for Economics and Education - II
4	English for Professional and Corporate World
5	Urbanisation and Real Estate
6	Business of Travel and Tours-II
7	Managing Family Wealth through Family Office
8	Interactive Web Design using Java Script
9	Basics of Nutrition II
10	Reels Production and Creator Branding
11	Performing Art
12	Data Analysis with Advanced Excel
13	Advanced Political Communication and Media Skills
14	Stress Management
15	Social Media and Society Identity, Power and Digital Citizenship
16	Mushroom Cultivation Training and Trading Level
17	Yoga and Fitness II
18	Basic Perfumery Course (Level-II)
19	Soft Skills II-Personal and Interpersonal Effectiveness
20	Beautician - Strategic Business Planning-II
21	Current Trends of Fashion Designing- Financial Perspective Level-II
22	Basic Accounting-II
23	Digital Marketing II
24	Online Trading and Stock Market-II
25	Event Management Course in Sindhi

Hyderabad (Sind) National Collegiate Board's
**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3**

(Autonomous)

Affiliated to

University of Mumbai

Under NEP-2020

Syllabus for the F.Y.B.A. (Marathi- SEC)

Title: निबंधलेखन आणि मुलाखत

Semester -II

(Choice Based Credit System)

with effect from Academic Year 2026-2027

Title: निबंधलेखन आणि मुलाखत

COURSE CODE: CHMMR24

Sr.No	Heading	Particulars
1	Description of course	नवे शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार विषयनिहाय कौशल्यांचा परिचय आणि विकास घडवून आणणारा अभ्यासक्रम निश्चित करणे अपेक्षित आहे. त्यानुसार विविध पातळ्यांवर उपयुक्त ठरू शकणारी लेखनकौशल्ये आणि संभाषणकौशल्ये विकसित करण्यास पूरक शैक्षणिक वातावरण निर्माण होईल अशा प्रकारच्या अभ्यासपत्रिकांची आखणी करण्यास अग्रक्रम देण्यात आला आहे. प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेत मुलाखत देणे आणि निबंधलेखन या प्रक्रियांशी संबंधित कौशल्यांचा, प्रामुख्याने भाषिक कौशल्यांचा परिचय करून देणारे अभ्यासघटक निश्चित करण्यात आले आहेत. या कौशल्यांचा सैद्धांतिक आणि उपयोजित स्वरूपातील शैक्षणिक अनुभव घेण्याची संधी विद्यार्थ्यांना उपलब्ध होणार आहे. विविध प्रकारच्या स्पर्धा परीक्षा तसेच नोकरी मिळविण्याच्या प्रक्रियेतील एक महत्त्वाचा टप्पा यादृष्टीने अनुक्रमे निबंध लिहिणे आणि मुलाखत देणे इत्यादी बाबींना महत्त्वाचे स्थान असते. या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करताना विद्यार्थ्यांना प्राप्त होणारे अनुभव त्यांना संबंधित भाषिक कौशल्यांचे उपयोजन करण्यासाठी पूरक ठरू शकतील.
2	Vertical	Skill Enhancement Course
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	02
5	Hours Allotted	30
6	Marks Allotted	50
7	Course Objectives	CO(A) 1: निबंधाच्या विविध प्रकारांचा परिचय करून देणे. CO(A) 2: निबंधप्रकारानुसार बदलणाऱ्या भाषेच्या स्वरूपाची ओळख विद्यार्थ्यांना करून देणे. CO(A) 3: मुलाखतीच्या तंत्रांचा परिचय विद्यार्थ्यांना करून देणे. CO(A) 4: विद्यार्थ्यांना निबंध लिहिण्यास आणि मुलाखत देण्यास प्रोत्साहित करणे.
8	Course Outcomes	CO 1: विद्यार्थ्यांना निबंध या लेखनप्रकाराच्या स्वरूपाचा परिचय होईल. CO 2: विद्यार्थ्यांना निबंधप्रकारानुसार बदलणाऱ्या भाषेच्या स्वरूपाची ओळख होईल. CO 3: विद्यार्थ्यांना मुलाखती देण्याच्या विविध तंत्रांचा परिचय करून होईल. CO 4: विद्यार्थ्यांना निबंध लिहिण्यास आणि मुलाखत देण्यास प्रेरणा मिळेल.
9	Syllabus	Unit 1: निबंधलेखन: निबंधलेखनाच्या प्रकारांसह सैद्धांतिक परिचय व प्रत्यक्ष निबंधलेखन (६० मिनिटांच्या १५ तासिका)- श्रेयांकन १ Unit 2: स्पर्धा परीक्षांच्या मुलाखतीचे तंत्र व स्वरूप आणि प्रत्यक्ष मुलाखत देणे (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) -

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern**Paper 50 Marks****External Examination: Semester End External - 30 Marks Time: 1:00 hrs**

Format of Question Paper

Students have to solve 2 questions out of 3

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	Essay type question on Unit 1	15
Q. 2	Essay type question on Unit 2	15
Q. 3	MCQs: 15 out of 20, 19 MCQs on each unit	15
Total 30		

Internal Examination: Continuous Evaluation – 20 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	Projects/ Presentation/ VIVA <ul style="list-style-type: none"> • AI साधनांच्या (CLAUD.AI; CHATGPT.AI; CLAUD.AI) सहाय्याने विविध विषयांवर निबंधासाठी कल्पना, आराखडा आणि मुद्दे तयार करणे, निबंधातील भाषा, रचना, शीर्षक आणि मांडणीचे विश्लेषण करणे • AI वापरून मुलाखतीसाठी प्रश्न तयार करणे आणि AI च्या सहाय्याने mock interview सराव करणे आणि AI च्या सहाय्याने पॉडकस्ट तयार करणे. (NOTEBOOK.LM; 11LABS.AI) • AI वापरून (BHASHINI.AI; CLAUD.AI; NOTA.AI; OPENAI.COM) निबंधलेखन आणि मुलाखतीचे प्रतिलेखन (TRANSCRIPTION) 	20
Total 20		

11 Reference Books

१. व्यावहारिक मराठी, ल.रा. नसिराबादकर, भाषाविकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर, २०२३
२. व्यावहारिक मराठी, (संपा.) स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
३. व्यावहारिक मराठी अध्यापनाच्या दिशा, (संपा.) वसंत शेकडे, ऋतू प्रकाशन, अहमदनगर, २०१२
४. व्यावहारिक मराठी, (संपा.) कल्याण काळे, द.दि.पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे
५. व्यावहारिक मराठी, लीला गोविलकर, जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
६. मराठी लेखन दर्शन, चंद्रहास जोशी, मेहता पब्लिकेशन हाऊस, पुणे
७. उपयोजित मराठी, संजय लांडगे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
८. अनिवार्य मराठी, लीला गोविलकर, के. सागर पब्लिकेशन, पुणे

		९. व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी संभाषण व लेखनकौशल्ये, (संपा.) पृथ्वीराज तौर आणि इतर, अथर्व पब्लिकेशन, २०१८.
--	--	---

Syllabus prepared by

1. **Dr. Nitin Arekar**, Chairperson, BoS, Marathi
2. **Dr. Sandip Bhele**, VC Nominee
3. **Dr. Bhaskar Dhoke**, Member, Outside expert nominated by AC
4. **Dr. Varsha Todmal**, Member, Outside expert nominated by AC
5. **Mr. Kiran Yele**, Member, Expert from Industry nominated by the Principal
6. **Mr. Akshay Jamdade**, Member, Alumni nominated by the Principal

Name & Signature of Ad-hoc BoS Chairman- Dr. Nitin Arekar: _____

Name & Signature of the Dean- Dr. Nitin Arekar: _____

Hyderabad (Sind) National Collegiate Board's

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3**

(Autonomous)

Affiliated to

University of Mumbai

Under NEP-2020

Syllabus for the F.Y.B.A. (Marathi- VSC)

Title: मराठी भाषा आणि संगणक – २

Semester -II

(Choice Based Credit System)

with effect from Academic Year 2026-2027

Name of the Course: मराठी भाषा आणि संगणक - २

COURSE CODE: CHMMR23

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	मराठी ही अनेक देशांत बोलली जाणारी भाषा आहे जी आजच्या डिजिटल जगात लोकांना जोडते. सोशल मीडिया आपल्या वैयक्तिक आयुष्यात अभिव्यक्त होण्यासाठी महत्वाची भूमिका बजावते. आजच्या डिजिटल युगात युनिकोड लेखन केवळ व्यावसायिक जगात आपल्याला मदत करत नाही, तर वैयक्तिक अभिव्यक्तीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या अनेक प्लॅटफॉर्म्समध्ये ते आपल्याला उपयोगी ठरते. सोशल मीडिया तसेच वैयक्तिक अभिव्यक्तीमध्ये संप्रेषण कौशल्ये विकसित करण्यासाठी हा अभ्यासक्रम आहे. यामध्ये विद्यार्थ्यांचे लेखन कौशल्य सुधारणे, संगणकाशी मराठीतून मैत्री होणे अपेक्षित आहे. सामाजिक क्षेत्रात आपले कौशल्य सादरीकरणाच्या माध्यमातून दाखवता येणे अपेक्षित आहे. विद्यार्थ्यांची रोजगारक्षमता वाढवणे आणि स्थानिक क्षेत्रात अत्यंत आवश्यक असलेली धार देणे, राष्ट्रीय आणि जागतिक बाजारपेठांत काम करण्यास विद्यार्थ्यांना तयार करणे, यादृष्टीने या अभ्यासपत्रिकेचा आराखडा तयार केला आहे.
2	Vertical	Vocational Skill Course
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	02
5	Hours Allotted	30
6	Marks Allotted	50
7	Course Objectives	CO(A) 1: विद्यार्थ्यांना संगणकावर मराठी भाषेचा अधिकाधिक वापर करण्यासाठी प्रवृत्त करणे. CO(A) 2: विद्यार्थ्यांना डीटीपी करण्यास शिकवणे. CO(A) 3: विद्यार्थ्यांना त्यांचे स्वतःचे सादरीकरण युनिकोड माध्यमातून करण्यास सक्षम करणे. CO(A) 4: विद्यार्थ्यांना लेखनाचे विविध ले-आउट शिकविणे.
8	Course Outcomes	LO 1: संगणकावर मराठी भाषेचा अधिकाधिक वापर करण्याच्या संदर्भात विद्यार्थी जागरूक होतील. LO 2: विद्यार्थ्यांकडे डीटीपी प्रभावीपणे वापरण्याची कौशल्ये असतील. LO 3: विद्यार्थी युनिकोडचा वापर फायदेशीर तरीही सुरक्षित मार्गांनी करू शकतील. LO 4: विद्यार्थी सादरीकरणासाठी अक्षरजुळणी आणि मांडणीचा (layout) वापर करू शकतील.
9	Syllabus	Unit 1: डीटीपी(Desktop Publishing), अक्षरजुळणी आणि मांडणी (layout) : परिचय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १ Unit 2: डीटीपी (Desktop Publishing), अक्षरजुळणी आणि मांडणी (layout) यांचा प्रात्यक्षिकासह अभ्यास (६० मिनिटांच्या ३० तासिका) श्रेयांकन १
10	Scheme of Examination and Assessment Pattern	Paper 50 Marks External Examination: Semester End External - 30 Marks Time: 1:00 hrs

Format of Question Paper

Students have to solve 2 questions out of 3

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	Essay type question on Unit 1	15
Q. 2	Essay type question on Unit 2	15
Q. 3	MCQs: 15 out of 20, 10 MCQs on each unit	15
		Total 30

Internal Examination: Continuous Evaluation – 20 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	<p>Projects- PPT Presentation & VIVA</p> <p>AI-सहायित PPT निर्मिती: विद्यार्थ्यांनी युनिकोड टंकलेखनाचा वापर करून गोळा केलेली माहिती AI डिझायनर टूल्सच्या (GAMA.AI, PRESENTATION.AI; NOTEBOOK.LM) मदतीने व्यावसायिक पॉवरपॉइंट सादरीकरणात रूपांतरित करणे</p> <p>टायपिंग आणि AI प्रूफरीडिंग: मराठी देवनागरीमध्ये टाईप केलेल्या मजकुरातील शुद्धलेखन आणि व्याकरणाच्या चुका AI व्याकरण तपासकाद्वारे (BHASHINI.AI; GEMINI.GEM; COPILOT.AGENT) दुरुस्त करणे.</p>	20
		Total 20

11 Reference Books

१. आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात : दीपक शिकरपूर, उज्ज्वल मराठे, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे, २०१७.
२. युनिकोड : तंत्र आणि मंत्र, माधव शिरवळकर, संगणक प्रकाशन, पुणे, २०१०.
३. युनिकोड व संगणकावर मराठीचा वापर (पुस्तिका), राममोहन खानापूरकर, मराठी अभ्यास केंद्र, ठाणे.
४. <https://rmvs.marathi.gov.in/48>
५. मायक्रोसॉफ्ट पॉवरपॉइंट - विकिपीडिया - Wikipedia <https://g.co/kgs/KWtcty>
६. <https://drive.google.com/file/d/1exB-EdkNgRj1FJ-0hm9TuimaqV1SG2Z/view?usp=sharing>

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

First Year B. A.

Semester- II

Vertical – 5

Ability Enhancement Course (AEC) -2 Credits

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: English for Academic and Professional Communication

Course Code:

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description of the Course:	<p>The course English for Academic and Professional Communication is designed to enhance learners' linguistic proficiency, analytical ability, and communication competence required in both academic and workplace environments. It integrates <i>language, critical thinking, and digital literacy</i> to prepare students for real-world contexts where effective expression and interpretation are key.</p> <p>Through practice-based learning, learners will refine their <i>listening, speaking, reading, and writing (LSRW)</i> skills, while developing clarity, coherence, and confidence in diverse communicative situations. The course also emphasizes <i>academic writing conventions, interpersonal communication, and digital fluency</i> to help learners adapt to global and multicultural professional scenarios.</p> <p>By the end of the course, students will demonstrate proficiency in structured academic writing, articulate verbal communication, and informed critical expression.</p>
2	Vertical 5	AEC: “English for Academic and Professional Communication”
3	Type Teaching Methods:	Theory+ Practicum (Lecture/ Discussion/ Presentation/ Reading sessions/ Worksheets/ etc.)
4	Credit	2 Credits
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	<p>CO(A)1: To strengthen learners' ability to communicate effectively in academic and professional contexts.</p> <p>CO(A)2: To develop proficiency in writing structured, formal, and purpose-driven texts.</p> <p>CO(A)3: To enhance oral and interpersonal communication through practice-oriented sessions.</p> <p>CO(A)4: To build critical awareness of digital and media communication practices.</p> <p>CO(A)5: To promote confidence, accuracy, and creativity in both written and spoken English.</p>

8	<p>Course Outcomes: After completing this course, learners will be able to:</p> <p>CO1: Communicate ideas effectively using academic and professional registers of English.</p> <p>CO2: Demonstrate clarity, fluency, and coherence in verbal and written communication.</p> <p>CO3: Apply academic writing conventions such as tone, structure, citation, and logical flow.</p> <p>CO4: Engage critically with texts, visuals, and digital media for interpretation and response.</p> <p>CO5: Exhibit professional etiquette, teamwork, and intercultural competence in communication.</p>
9	<p style="text-align: center;">Syllabus</p> <p>UNIT I: Communication for Academic Excellence 15 hours</p> <p>A. Foundations of Effective Communication</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elements and barriers of communication • Verbal and non-verbal communication strategies • Listening skills and note-taking techniques <p>B. Academic Discourse and Expression</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reading for comprehension and analysis • Structuring paragraphs and developing arguments • Paraphrasing, summarizing, and synthesizing ideas <p>C. Oral and Presentation Skills</p> <ul style="list-style-type: none"> • Group discussions, debates, and public speaking • Seminar presentations and peer feedback • Active listening and responding in academic dialogue <p><i>Learning Emphasis: Building precision, articulation, and critical response in academic contexts.</i></p> <p>UNIT II: Communication for Professional Development 15 hours</p> <p>A. Professional Writing and Documentation</p> <ul style="list-style-type: none"> • Report writing • Writing proposals, memos, and meeting minutes <p>B. Workplace and Digital Communication</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cross-cultural and team communication in professional spaces • Business and technical communication essentials • Writing for online platforms: blogs, LinkedIn, and professional networking <p>C. Media and Visual Literacy</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interpreting advertisements, infographics, and social media content • Writing captions, press notes, and short formal posts <p><i>Learning Emphasis: Application of communication skills in real-world and digital professional settings.</i></p>

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00 hour

Format of Question Paper

All questions are compulsory:

Question No	Nature of Questions	Marks
Q. 1	Short Notes (Attempt any 3 out of 5) - Unit 1 OR Attempt Essay Type question. (1 out of 2) - Unit 1	15
Q. 2	Short Notes (Attempt any 3 out of 5) - Unit 2 OR Attempt Essay Type question. (1 out of 2) - Unit 2	15
Total		30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

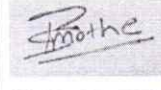

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Written Assignments on any one of the following topics: 1. Report writing 2. Writing proposals, memos, and meeting minutes (Students are required to use AI assistance in the preparation of their drafts. Eg: Notion AI, Otter.ai, Grammarly, Google Gemini)	15
2.	Class Attendance and Participation	05
Total		20

11

REFERENCES:

- Raman, Meenakshi, and Sangeeta Sharma. *Technical Communication: Principles and Practice*. Oxford UP, 2022.
- Bailey, Stephen. *Academic Writing: A Handbook for International Students*. 5th ed., Routledge, 2021.
- Seely, John. *Oxford Guide to Effective Writing and Speaking*. Oxford UP, 2013.
- Kumar, Sanjay, and Pushp Lata. *Communication Skills*. Oxford UP, 2019.
- Ghosh, B. N., and N. Kumar. *Communication Skills for Professionals*. Pearson, 2018.
- Thill, John V., and Courtland L. Bovee. *Excellence in Business Communication*. Pearson, 2023.
- Carter, Ronald, and Michael McCarthy. *Cambridge Grammar of English*. Cambridge UP, 2006.
- Jones, Leo. *Working in English*. Cambridge UP, 2005.
- Garner, Bryan A. *HBR Guide to Better Business Writing*. Harvard Business Review Press, 2013.
- McCarthy, Michael, and Felicity O'Dell. *English Collocations in Use: Advanced*. Cambridge UP, 2017.

Syllabus Committee:

Sr. No	Name of the Faculty	Designation and College	Signature
1.	Prof. (Dr.) Kailas Aute	Professor & Head, Dept. of English, Smt. CHM College	
2.	Prof. (Dr.) B. R. Hiramani,	(VC Nominee, University of Mumbai) Pancham Khemraj College, Sawantwadi	
3.	Prof. (Dr.) Vikas Raskar	(Subject Expert outside University) Hutatma Rajguru Mahavidyalay, Rajguru Nagar, Khed, (Affiliated to Savitribai Phule University)	
4.	Prof. (Dr.) Prashant Mothe	(Subject Expert outside University) Aadarsh Mahavidyalay, Umerga, Dharashiv, (Affiliated to Dr. Baba Saheb Ambedkar Marathwada University)	
5.	Mr. Ananda Pandhare	Asst. Professor, Dept. of English, Smt. CHM College	
6.	Ms. Sana Khan	Asst. Professor, Dept. of English, Smt. CHM College	
7.	Dr. Micky Barua	Faculty Vidyalkar Institute of technology, Alumni Member	 MICKY BARUA
8.	Ms. Sofy Verghese	Accenture, Industry Representative	

Name & Signature of the Ad-hoc BoS Chairperson: Prof. (Dr.) Kailas Aute

Name & Signature of the Dean: Prof. (Dr.) Nitin Arekar

HSNC Board's
Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College, Ulhasnagar
(Autonomous)
Affiliated to the University of Mumbai

**Bachelor of Commerce/
Arts/Science/ SFC
(Sindhi)**
(AEC – Ability Enhancement Course)
(Aided Course)

Semester – II

Choice Based and Credit Based syllabus
as per NEP 2020 with effect from the
Academic Year 2025-2026

PREAMBLE

The Bachelor of Commerce (B.Com.) in Sindhi is a comprehensive program designed to develop Sindhi language. Language is the soul of Literature. Sindhi is medium of Communication, Education and Cultural exchange. Curriculum is designed specially in digital age.

Language enriches literature. This curriculum is prepared according to Social, Cultural and Academic needs. The B.Com. Sindhi subject offers students a unique opportunity to explore and widened Sindhi Culture through a wide range of literary programs. The curriculum not only emphasizes literary appreciation and analysis but also fosters ethical awareness, intercultural sensitivity and social responsibility.

The program is committed to developing critical thinking, ethical reasoning and inclusive perspectives. It encourages students to reflect and engage with communication in Sindhi, expertise in Business and Employment Creative work, meditation and listening, use of visual tails, expertise of asking questions, knowledge of different languages through communication.

Language allows us to share our ideas, thoughts, feelings and emotions with others through communication. There is a special contribution of the ideal citizen in nation building. It plays crucial role in creating civilized society.

PROGRAMME SPECIFIC OUTCOMES (PSOs)

PSO-1 Students will understand the communication skills and role of language in communication.

PSO-2 Students will be able to talk effectively in Sindhi language with friends, relatives and Business customers.

PSO-3 Students will understand aspects of language.

PSO-4 Students will be able to understand the Importance of communication, and they will communicate in different ways i.e. verbal, non-verbal, written and Digital methods.

Smt
Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

First Year

Semester- II

Title: Communication Skills in Sindhi

Vertical - 5
Ability Enhancement Course
2 Credit

with effect from
Academic Year 2025-2026

Title: Communication Skills in Sindhi

COURSE CODE: CHMSINIAEC

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	Communication is the core component of commerce and trade. In communication, language plays very significant role. If a student has mastered the skills of language, undoubtedly, he or she would be able to communicate in the best manner. In this course basic part of Sindhi language would be taught based on the NEP 2020. Innovative approaches like critical thinking, creative mind, and use of technology will lead to communicating and participating with different groups. The vocabulary section would be given prominence. The course would be in the Devanagari script so that it can attract majority of the students. Even non-Sindhi students shall have opportunity to adopt this course.
2	Vertical 1	AEC – Ability Enhancement Course
3	Type	Theory + Practicum (Teaching Method: Lecture/ Discussion/Reading)
4	Credit	2 credits (1 credit = 15 hours for theory or 30 hours of Practical work in a semester)
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50Marks
7	Course Objectives: After successful completion of this course: CO(A) 1: The learner will get understanding of communication skills. CO(A) 2: The learner will understand how to accurate the pronunciation of special words in Sindhi CO(A) 3: The learner will improve the conversation skill in Sindhi. CO(A) 4: The learner will become best communicator in Sindhi language	
8	Course Outcomes: Student will be able to CO1: Know the basic special features of Sindhi language. CO2: Understand communication skills. CO3: Knowing the conversation with businessmen and customers CO4: Know the etiquettes with parents, relatives, friends and others in effective way	

Communication Skills in Sindhi**UNIT I: Everyday & Professional Communication in Sindhi**

- Daily Life Conversation Skills: Greetings and introductions, asking for information, making requests/giving instructions, small talk in simple Sindhi
- Workplace & Business Communication: Customer interaction, Office enquiries, permissions, complaints, Bank/shop/travel conversation, Basic telephone conversation, Short Event Reports

UNIT II: Digital & Modern Communication in Sindhi

- Email & Message Writing: Professional emails, WhatsApp/SMS etiquette, Announcements, reminders
- Product and Promotive Communication: Short ads, Taglines & slogans, Simple product description, Pitch Presentation, Interview / Communication for Market

Syllabus

Communication Skills in Sindhi

यूनिट १: रोजमरह जी जिंदगी में गुफ्तगू (सिंधीअ में):

- वाकुफ़ियत डियण ऐ जाण हासुल करण, वेंती मोकिलण, अर्ज करण, हिदायतूं डियण, सौली सिंधीअ में गालाईण.
- कम करण वारी जगह ते राबतो ऐ कारोबारी राबतो: ग्राहकनि सा गुफ्तगू, ऑफिस में पूछताछ, परमीशन, शिकायत पत्र, बैंक जे करमचारियुनि सा गुफ्तगू, ग्राहकनि सा गालिहाइणि, बेसिक टेलीफोनिक संवादु, नंडे जशन जी रिपोर्ट.

यूनिट २: डिजिटल ऐ आधुनिक संवादु (सिंधी में):

- ईमेल ऐ मैसेज लिखण, पेशेवर ईमेल, वाट्सप ऐ समसे (Message) जा शिष्टाचार (Etiquettes), घोषणा याद डियारण वारो नोट (Reminders),
- उत्पाद ऐ प्रचार प्रसार संवादु, नंडो विज्ञापन (Small Ads), टैगलाइन ऐ स्लोगन सौलो उत्पाद वर्णन.
- पिच प्रिन्टेशन, इंटरव्यू, मार्केट रिसर्च जे लाइ संवादु.

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00 hour

Format of Question Paper

Question No	Nature of Questions	Marks
Q1.A)	Objective Type Questions (Unit- I)	05
Q1. B)	Attempt ANY 2 out of 4- (5 marks each) (Unit-I)	10
Q2.A)	Objective Type Questions (Unit- II)	05
Q2. B)	Attempt ANY 2 out of 4- (5 marks each) (Unit-II)	10
Total		30
Internal Examination: Continuous Evolution - 20 marks		Total 30

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Written assignment on any one of the following topics 1) Draft a formal letter and formal E_mail in Sindhi 2) Write a conversation between Customer and Shopkeeper, Nurse and patient. (Students are required to use AI assistance in the preparation of their drafts. Eg: Notion AI, Powtoon, Elicit)	15
2.	Class Attendance and Participation	05
Total		20

11

REFERENCE BOOKS:

1. Sanchari Basha – By Dr. Pushpa Kodwani
2. Sindhi Pahakaa – Dr. Jetly M.K.
3. Sindhi Muhavahra – By Hardwani Lachhman
4. Sindhi Adhyat mak Shabdhkesh – By Hardwani Lachhman
5. Acho Sindhi Sikhu – By Hardwani Lachhman

Name & Signature of the BoS Chairperson: (Mrs. Kajal Ramchandani) _____

Name & Signature of the Dean: (Dr. Nitin Arekar) _____

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

First Year

Semester- II

Title: Cocurricular Course I

**Vertical - 6
Cocurricular Course - 2 Credits**

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: Cocurricular Course - I

Course Code: CHMCCI6

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>This student-friendly Co-Curricular Course is uniquely designed to promote holistic development through active participation in various college-based activities. Unlike traditional theory-based subjects, this course emphasizes hands-on involvement and experiential learning. Students are encouraged to explore their interests and talents by engaging in cultural, social, literary, sports, extension, or club-based events conducted by the college throughout the academic year.</p> <p>Participation will be recorded and assessed based on involvement, initiative, team spirit, creativity, and consistency. The aim is to nurture essential life skills such as leadership, communication, collaboration, and responsibility in a supportive, informal setting.</p> <p>This non-theory course offers students the opportunities and the freedom to learn beyond the classroom and grow into well-rounded individuals, contributing positively to campus life and society.</p>
2	Vertical 6	Cocurricular Course (Mandatory)
3	Type Teaching Methods	Non Theory Participation, Report Writing, Presentation etc.
4	Credit	2 Credits
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	<ol style="list-style-type: none"> 1. To inculcate a spirit of active participation in cultural, social, environmental, and creative activities. 2. To enhance personal and interpersonal skills through real-life experiences and teamwork. 3. To foster a sense of responsibility, leadership, and community engagement among students. 4. To develop self-confidence and emotional well-being through creative expression and collaboration. 5. To integrate classroom learning with experiential learning for holistic growth.
8	Learning Outcomes:	<p>By the end of the course, students will be able to:</p> <p>LO1: Participate meaningfully in diverse co-curricular activities and reflect on their learning experiences.</p> <p>LO2: Demonstrate improved communication, leadership, and teamwork skills.</p> <p>LO3: Exhibit increased awareness of social responsibility and civic engagement.</p> <p>LO4: Build confidence through creative, cultural, and intellectual expressions.</p> <p>LO5: Maintain a portfolio or activity log to track participation and personal development.</p>

Syllabus

Unit I - Suggested Areas of Participation in the activities:

- **Cultural Events:** Drama, dance, music, literary events, debates, etc.
- **Social Outreach:** Blood donation, awareness campaigns, cleanliness drives.
- **Clubs & Societies:** Photography, quiz, environment club, shram club, etc.
- **Sports & Fitness:** College tournaments, yoga, marathons, fitness challenges.
- **Institutional Events:** Foundation Day, Annual Day, College Festivals, Intercollegiate events.
- **National Festivals:** Independence Day, Republic Day etc.

Unit II - Program Specific Topics

- **Workshops/Seminars:** Report Writing, Personality Development, Soft Skills, Leadership Talks.
- **Speak, Show, Shine:** Presentation / Poster Presentation / Viva and Learning Experience

Mode of Evaluation:

- **Faculty Coordinator:** To guide and evaluate student progress.
- **Participation Proof:** Certificates, photos, attendance records.
- **Reflective Journal:** Minimum 2-3 pages summarizing experiences, learning, and growth.
- **Final Viva/Presentation:** 5-minute talk on poster presentation and on overall learning.

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Based on 3 approved Activities

Semester End External - 30 marks

Activity No	Nature of Activities	Marks
1.	Title of Approved Activity - 1	10
2.	Title of Approved Activity - 2	10
3.	Title of Approved Activity - 3	10
Total		30

Internal Examination: Continuous Evaluation – 20 marks

	Assessment / Evaluation	Marks
1.	Reflective journal	10
2.	Presentation/ poster presentation/viva	10
Total		20

Suggested Readings:

- How to Win Friends and Influence People
- The 7 Habits of Highly Effective People
- Thinking, Fast and Slow
- Leaders Eat Last
- Talk Like Ted

Name & Signature of the Principal & Chairperson, Academic Council:

 Dr. Manju Lalwani Pathak

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)**

Semester- III

Title: 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास

**Vertical - 1
Major Course - 4 Credit**

**With Effect From
Academic Year 2026-27**

HSNC Board's
Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College, Ulhasnagar
(Autonomous)
Affiliated to

University of Mumbai

Bachelor of Arts
S.Y.B.A. Marathi- (Aided)

Semester – III & IV

Choice Based and Credit Based Syllabus
as per NEP 2020 with effect from the
Academic Year 2025-2026

PREAMBLE

सुमारे दोन हजार वर्षांपासून मराठी भाषा व मराठी वाङ्मय हे आपल्या अभिजात वैशिष्ट्यपूर्णतेमुळे भाषेच्या प्रवाहात आपले महत्त्वपूर्ण स्थान निश्चित करून आहे. आज ज्ञात असलेल्या महानुभाव संप्रदायाच्या वाङ्मयापासून आजतागायत मराठी भाषेने व साहित्याने आपली विविध रूपे धारण केली आहेत. मराठी वाङ्मयाच्या मुळाशी कार्यरत असणाऱ्या अनेकविध प्रेरणा व प्रवृत्तींचा विद्यार्थ्यांना परिचय होणे, आधुनिक मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासाच्या स्वरूपाचे त्यांना आकलन होणे, भाषेच्या शास्त्रीय स्वरूपाचा परिचय होणे, साहित्याच्या माध्यमातून समाज व संस्कृतीचा परिचय घडणे व साहित्याच्या सांस्कृतिक संदर्भाची जाण निर्माण होणे, विद्यार्थ्यांमध्ये साहित्यविषयक अभिरुची व संवेदनक्षमता निर्माण होणे, साहित्यकलेचा आस्वाद व समीक्षा करण्याची क्षमता निर्माण होणे, विविध भाषिक कौशल्यांचा परिचय होऊन त्यांच्या उपयोजनाची क्षमता वाढणे यासोबतच आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने भाषेच्या श्रवण, भाषण, लेखन व वाचन या कौशल्यांवर समयोचित प्रभुत्व निर्माण करणे हे मराठी अभ्यासक्रमाचे ध्येय आहे.

PROGRAMME SPECIFIC OUTCOME (PSOs)

- PSO1:** अभ्यासकांना मराठी साहित्याच्या प्रेरणा व प्रवृत्तींचा अभ्यास करून एकूण मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासाच्या स्वरूपाचे आकलन होईल. त्याचबरोबर त्यांना भाषेच्या शास्त्रीय स्वरूपाचा परिचय होईल.
- PSO2:** साहित्याच्या माध्यमातून समाज व संस्कृतीचा परिचय घडेल व साहित्याच्या सांस्कृतिक संदर्भाची जाण निर्माण होईल.
- PSO3:** वेगवेगळ्या वाङ्मयप्रकारांतील व कालखंडातील महत्त्वाच्या साहित्यकृतींचा परिचय होऊन साहित्यविषयक अभिरुची व संवेदनक्षमता निर्माण होईल तसेच . त्यांच्यामध्ये साहित्यकलेचा आस्वाद व समीक्षा करण्याची क्षमता निर्माण होईल.
- PSO4:** विद्यार्थ्यांना विविध भाषिक कौशल्यांचा परिचय होऊन त्यांच्या उपयोजनाची क्षमता वाढेल
- PSO5:** विद्यार्थी मराठी भाषा, तिचा वापर व आधुनिक तंत्रज्ञान यांच्यात समन्वय निर्माण करू शकतील.
- PSO6:** विद्यार्थी श्रवण, भाषण, लेखन व वाचन या भाषिक कौशल्यांवर प्रभुत्व मिळवू शकतील .

Title: 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास

COURSE CODE: CHMMARIII

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण-२०२० नुसार कला शाखेत तिसऱ्या सत्रासाठी M1-M2-M3 या प्रारूपांतर्गत मुख्य विषय (Major- Mandatory) म्हणून मराठीची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना 'कादंबरी या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>'कादंबरी' हा आधुनिक काळातील एक महत्त्वाचा साहित्यप्रकार आहे. दीर्घ भाषिक अवकाश असणारा, व्यक्ती आणि समाज यांच्यातील गुंतागुंत व व्यामिश्रतेला स्पर्श करू शकणारा, एखाद्या पोटसमूहाचे, पोटसंस्कृतीचे तपशीलवार चित्रण करणारा, अनेककेंद्री आशयसूत्रे असणारा, ठरावीक स्वरूपाच्या तांत्रिक बंधनांपासून मुक्त असल्याने खुला, लवचीक आकृतिबंध असणारा साहित्यप्रकार हे कादंबरीचे ठळक स्वरूपविशेष आहेत. या पार्श्वभूमीवर पदवी स्तरावर मराठी भाषा आणि साहित्याचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास करणे औचित्यपूर्ण ठरते.</p> <p>'कादंबरी या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास' या अभ्यासपत्रिकेत एकूण चार घटक समाविष्ट करण्यात आले आहेत. यापैकी पहिल्या आणि दुसऱ्या घटकांमध्ये कादंबरी या साहित्यप्रकाराच्या तात्त्विक स्वरूपाचे अध्ययन करणे अभिप्रेत आहे. तिसऱ्या व चौथ्या घटकांमध्ये दोन कादंबऱ्या समाविष्ट करण्यात आल्या आहेत. एक साहित्यप्रकार म्हणून कादंबरीच्या स्वरूपविशेषांचे आणि वेगळेपणाचे भान विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण व्हावे, हे उद्दिष्ट समोर ठेवून प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p>
2	Vertical 1	Major
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ ppt / Field Trips / Debates)
4	Credit	4 Credits
5	Hours allotted	60 Hours
6	Marks allotted	100 Marks
7	Course Objectives:	<p>CO(A) 1: साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजून घेणे.</p> <p>CO(A) 2: 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजून घेणे.</p> <p>CO(A) 3: 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराच्या स्वरूप वैशिष्ट्यांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 4: 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराच्या संहितेचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 5: विद्यार्थ्यांना कादंबरीचा आशय समजून घेता येणे, रसग्रहण व विश्लेषण करता येणे.</p>

8

Course Outcomes:

प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर:

CO1: विद्यार्थ्यांना साहित्यप्रकारांची संकल्पना समजून येईल.**CO2:** 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराची संकल्पना विद्यार्थी समजून घेतील.**CO3:** 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराचे वेगळेपण विद्यार्थ्यांना शिकता येईल.**CO4:** विद्यार्थ्यांना 'कादंबरी' या साहित्यप्रकाराची रचनावैशिष्ट्ये समजून घेता येतील.**CO5:** नाटकातील व्यक्ती, समाज, संस्कृती, राजकारण, हितसंबंध, विचारसरणी इत्यादींचे विद्यार्थ्यांना विश्लेषण करता येईल, त्याशिवाय नाट्यकलेविषयी नवे भान निर्माण होईल.

9

Syllabus**UNIT I:** कादंबरी या साहित्यप्रकाराचा तात्त्विक परिचय (भाग - १) (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १

अ. कादंबरी या साहित्यप्रकाराचा उद्गम (युरोपीय आणि भारतीय परंपरेच्या संदर्भात)

आ. कादंबरी या साहित्यप्रकाराचे घटक : आशयसूत्रे, कथानक, पात्र, घटना-प्रसंग, निवेदक व निवेदन, स्थळ, काळ, भाषा

UNIT II: कादंबरी या साहित्यप्रकाराचा तात्त्विक परिचय (भाग - २) ६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १

अ. कादंबरी या साहित्यप्रकाराची स्वरूपवैशिष्ट्ये: कथनात्मता, कल्पित वास्तव, समाजाभिमुखता

आ. कादंबरी या साहित्यप्रकाराचे वर्गीकरण

i) आशयदृष्ट्या वर्गीकरण - पौराणिक कादंबरी, ऐतिहासिक कादंबरी, सामाजिक कादंबरी, चरित्रात्मक

ii) रचनादृष्ट्या वर्गीकरण - लघुकादंबरी (कादंबरीका), कादंबरी मालिका

UNIT III: कादंबरीच्या संहितेचा अभ्यास -१ (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १

शाळा - मिलिंद बोकील

UNIT IV: कादंबरीच्या संहितेचा अभ्यास -१ (६० मिनिटांच्या १५ तासिका) श्रेयांकन १

सावित्री - पु. शि. रेगे

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper - 100 Marks

External Examination: Semester End External - 60 marks Time: 2:00 hours

Format of Question Paper

Students have to solve 4 questions out of 6

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q1	Essay type question on Module 1 with internal options	15
Q2	Essay type question on Module 2 with internal options	15
Q3	Essay type question on Module 3 with internal options	15
Q4	Essay type question on Module 4 with internal options	15
Q5	Short notes 2 out of 4; one short note on each module	15
Q6	MCQs 15 out of 20, five MCQs on each module	15
Total 60		

Internal Examination: Continuous Evaluation - 40 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	<p>Project and presentation / Viva</p> <ul style="list-style-type: none"> ● कथानक आणि पात्रांची निर्मिती (Character & Plot Generation): विद्यार्थ्यांनी AI साधनांचा (CLAUD.AI; SUDOWRITE.COM; NOVELAI.NET) वापर करून एखाद्या कल्पित कादंबरीचे कथानक, पात्रे (Protagonist/Antagonist) आणि स्थल-काल रचनेचा मसुदा तयार करणे ● तुलनात्मक विश्लेषण: AI ने तयार केलेले कथानक आणि मानवी लेखकाने लिहिलेले वास्तववादी कथानक यातील भाषिक व तात्विक फरक समजून घेणे ● कादंबरीचे ऑडिओ-बुक रूपांतर: शाळा/ सावित्री यापैकी एका कादंबरीतील महत्वाच्या प्रसंगांचे AI व्हॉईस टूल्स (उदा. 11LABS.AI) द्वारे डिजिटल ऑडिओ फॉर्मॅट किंवा पॉडकास्ट स्क्रिप्टमध्ये रूपांतर करणे 	40
		Total 40

11

REFERENCE BOOKS:

Text Books:

१. शाळा – मिलिंद बोकील
२. सावित्री – पु. शि. रेगे सावित्री – पु. शि. रेगे

Reference Books:

१. साहित्य अध्यापन आणि प्रकार (वा. ल. कुळकर्णी गौरवग्रंथ), भागवत श्री.पु. आणि इतर (संपा.) पॉप्युलर प्रकाशन आणि मौज, मुंबई, १९८७.
२. कथनमीमांसा, पाटील गंगाधर, अनुष्टुभ, दिवाळी अंक, १९९१.
३. कथात्म अवकाश आणि प्रदेश, पाटील गंगाधर, अनुष्टुभ, मे-जून १९९१.
४. मराठी वाङ्मयकोश - खंड ४ (समीक्षा-संज्ञा), राजाध्यक्ष विजया (समन्वयक संपा.), महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२.
५. वाङ्मयीन संज्ञा - संकल्पना कोश, गणोरकर प्रभा आणि इतर (संपा.), जी. आर. भटकळ फाउंडेशन, मुंबई, २००१.
६. कादंबरीविषयी, थोरात हरिश्चंद्र, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००६.
७. कादंबरी: एक साहित्यप्रकार, थोरात हरिश्चंद्र, शब्द पब्लिकेशन्स, मुंबई, २०१०.
८. कथनात्म साहित्य आणि समीक्षा, थोरात हरिश्चंद्र, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई २०११.
९. मराठी कादंबरी पैस आणि परीघ, रिंढे नितीन, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई, २०२१.
१०. प्रदक्षिणा : खंड १ व २, कुलकर्णी, अनिरुद्ध, (संपा.), कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे, १९७२.
११. मराठी कादंबरीचे पहिले शतक १८५० ते १९५०, देशपांडे कुसुमावती, मुंबई मराठी साहित्य संघ प्रकाशन, मुंबई आवृत्ती दुसरी, १९७५.
१२. धार आणि काठ, कुरुंदकर नरहर, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे.
१३. 'मराठी नवकादंबरी', अक्षरांचा श्रम केला, सारंग विलास, कादंबरी आणि मराठी कादंबरी, हस्तक उषा, साहित्य सेवा प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९३.

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)**

Semester- III

Title: ललित गद्याचा अभ्यास (प्रकल्पाधारित)

**Vertical - I
Major Mandatory- 2 Credits**

**With Effect From
Academic Year 2026-27**

Title: ललित गद्याचा अभ्यास

COURSE CODE: CHMMARIII2

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण-२०२० नुसार कला शाखेत तिस-या सत्रासाठी M-1, M-2, M-3 या प्रारूपांतर्गत मुख्य विषय (Major) म्हणून मराठीची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना 'ललित गद्याचा अभ्यास: प्रकल्पाधारित' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>मराठी साहित्याचे जे अनेकविध प्रकार आहेत, त्यात कविता, नाटक, कथा, कादंबरी, चरित्र, आत्मचरित्र, ललितगद्य इत्यादींचा समावेश होतो. या सर्व वाङ्मय प्रकारात 'ललितगद्य' हा वैशिष्ट्यपूर्ण असा वाङ्मय प्रकार आहे. लेखकाच्या वैविध्यपूर्ण अनुभवातून आणि चिंतनामधून ललितगद्य आकारास येते. अन्य साहित्यप्रकारापेक्षा ललितगद्याची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत आहेत हे समजून घेऊन विद्यार्थी, सदर प्रकारांतर्गत कलाकृतींचा अभ्यास करून या साहित्यप्रकाराच्या वैशिष्ट्यांशी संबंधित अभ्यासघटकांवर आधारित लघुप्रकल्प सादर करतील.</p>
2	Vertical 1	Major Mandatory (Only for M-1, M-2, M-3 pattern)
3	Type	Theory & Project
4	Credit	02 (1 Credit = 15 Hours for Theory & 15 Hours of Practical Work in a Semester)
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives: (List some of the course objectives)	<p>CO(A) 1: ललितगद्य या साहित्यप्रकाराची संकल्पना आणि स्वरूपवैशिष्ट्ये स्पष्ट करणे.</p> <p>CO(A) 2: ललितगद्याच्या घटकांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: नेमलेल्या ललितगद्य साहित्यकृतींचे आशय व रचनादृष्ट्या आकलन, विश्लेषण करणे व त्या आधारे त्यांना प्रकल्पलेखनाचा सराव व परिचय करून देणे</p>
8	Course Outcomes:	<p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर:</p> <p>CO1: विद्यार्थ्यांना ललितगद्य या साहित्यप्रकाराची संकल्पना आणि स्वरूपवैशिष्ट्ये स्पष्ट होतील.</p> <p>CO2: विद्यार्थ्यांना ललितगद्य या साहित्यप्रकाराच्या विविध घटकांचा परिचय होईल.</p> <p>CO3: विद्यार्थ्यांना नेमलेल्या ललितगद्य साहित्यकृतींचे आशय व रचनादृष्ट्या आकलन, विश्लेषण करण्याच्या क्षमता प्राप्त होऊन ते संशोधन करण्यास व प्रकल्पलेखनात सक्षम होतील.</p>

UNIT I: ललितगद्याचे घटक

- अ) i) 'ललित गद्य' या साहित्यप्रकाराचा तात्त्विक परिचय
 ii) ललित गद्याचे घटक 'मी'त्वाचा प्रदेश, विषयवस्तूचा प्रदेश, अनुभवविश्व, भाषा
 आ) मराठी ललित गद्यातील विविध प्रवृत्ती: काव्यात्म ललित गद्य, वैचारिक ललित गद्य, संशोधनपर ललित गद्य
 (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)

UNIT II: प्रकल्प अहवाल लिहिण्यासाठी सूचना:**Instructions for writing the Project Report:**

- प्रत्येक विद्यार्थ्याने सेमिस्टरच्या शेवटी खालील सुचवलेल्या स्वरूपात अहवाल सादर करणे आवश्यक आहे.
- सर्व प्रकल्प ए/४ कागदावर, टंक युनिकोड (आकार शक्यतो कोकिळा १६) १.५ अंतरावर टंकलिखित करावेत. प्रकल्प अहवालात योग्य प्रकरण योजना असावी आणि ती किमान २० पानांमध्ये सादर करावी.

अहवाल खालील पद्धतीने मांडला पाहिजे.

- शीर्षक पृष्ठ
- प्रकल्पाचे शीर्षक (फॉन्ट आकार, ठळक स्वरूपाचा १८)
- विद्यार्थ्यांचे नाव
- हजेरी क्रमांक/परीक्षा क्रमांक
- प्रकल्पाचे शीर्षक
- मार्गदर्शकाचे नाव
- प्रकल्प दाखल करण्याचा महिना
- मार्गदर्शकाचे प्रमाणपत्र
- विद्यार्थ्यांचे घोषणापत्र
- ऋणनिर्देश
- अनुक्रमणिका
- पृष्ठ क्रमांकांसह शीर्षके आणि उपशीर्षके समाविष्ट करा.

प्रकरणव्यवस्था**प्रकरण १: प्रस्तावना**

- प्रकल्पाचे उद्देश: प्रकल्पाची उद्दिष्टे आणि अपेक्षित परिणामांची रूपरेषा सांगा.
- पार्श्वभूमी माहिती: प्रकल्पाचे साहित्यिक / सांस्कृतिक महत्त्व सांगा.
- प्रकल्पाचा पूर्वाभ्यास झाला असल्यास त्याचे महत्त्व अधोरेखित करा. (लागू असल्यास)
- कार्यपद्धती (प्रकल्पादरम्यान माहिती संकलनासाठी वापरल्या जाणाऱ्या पद्धतीची उदा. निरीक्षण पद्धती, मुलाखती, अभिलेखागार संशोधन) माहिती द्या.
- प्रकल्पाची व्याप्ती: प्रकल्पात काय समाविष्ट असेल याची सीमा परिभाषित करा.

प्रकरण २: प्रकल्प कार्याचे वर्णन

निवडलेल्या ललित गद्यकाराच्या निवडक कलाकृतींचा साहित्यप्रकाराच्या अंगाने अभ्यास.

प्रकरण ३: निरीक्षणे आणि विश्लेषण

- प्रकल्प कार्याशी संबंधित निरीक्षणे समाविष्ट करा: निवडलेल्या विषयाशी कामाची प्रासंगिकता सांगा.
- दिलेल्या माहितीच्या पुष्ट्यर्थ छायाचित्रे, आकृत्या आणि रेखाचित्रे इत्यादीचा वापर करा.
- अभ्यासाच्या उद्दिष्टांच्या संदर्भात गोळा केलेल्या माहितीचे विश्लेषण करा.

प्रकरण ४: निष्कर्ष आणि शिफारसी

- प्रकल्पामधून मिळालेले निष्कर्ष विषयाच्या आकलनात कसे योगदान देतात यावर चर्चा करा.
- मुख्य निष्कर्ष आणि त्यांचे महत्त्व सांगा.
- निष्कर्षावर आधारित शिफारसी द्या.

संदर्भ

प्रकल्पात उद्धृत केलेल्या सर्व स्रोतांची यादी द्या.

पूरक माहिती (परिशिष्ट)

- छायाचित्रे (फोटो)
- माहितीपत्रक / पुस्तिका / संकलित साहित्य नमुने
- मुलाखतीच्या नोंदी
- प्रकल्पासाठी वापरलेले संदर्भ
- प्रकल्प कार्यपत्रक / वेळापत्रक
- मार्गदर्शकांचे अभिप्राय (जर उपलब्ध असतील)

गो. वि. करंदीकर, पु. ल. देशपांडे, इंदिरा संत, दुर्गा भागवत, शांता शेळके, रवींद्र पिंगे, अरुणा ढेरे अशा ललित गद्य लेखकांच्या लेखनाचा अभ्यास करून त्यावर आधारित सुमारे तीन हजार शब्दांचा प्रकल्प सादर करणे.
(प्रत्यक्ष प्रकल्पलेखन करत असताना विद्यार्थ्यांनी GEMINI.AI; DEEPRESEARCH.AI; NOTEBOOK.AI या AI साधनांचा व INFLIBNET चा मार्गदर्शकांच्या मार्गदर्शनाने वापर करावा)

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

Format of Question Paper

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q1	Objectives, Literature Review , Methodology, Data Analysis, Conclusion and Recommendations	15
Q2	Overall Project Report Structure and Style	15
		Total 30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Attendance and interaction	10
2.	Presentation Skills & Communication	10
		Total 20

REFERENCE BOOKS:**संदर्भ ग्रंथ (Reference Books):**

१. जहागीरदार चंद्रशेखर, 'ललित गद्य', साहित्य अध्यापन आणि प्रकार, (संपा.) श्री. पु. भागवत व अन्य, पॉप्युलर प्रकाशन व मौज प्रकाशन, मुंबई, १९८७.
२. यादव आनंद, ललित गद्याचे तात्त्विक स्वरूप आणि मराठी लघुनिबंधाचा इतिहास, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९९५.
३. चौधुले वि. शं., लघुनिबंध ते मुक्तगद्य, मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई, २००२,
४. कदम रंजना, ललित गद्य लेखन स्वरूप, आकलन आणि वाटचाल, Pustakmarket.com, ई बुक आवृत्ती, जानेवारी २०२१.
५. कुलकर्णी गो. म., 'संकीर्ण ललित गद्य', महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका, जानेवारी-मार्च १९६०.
६. शेळके शांता, १९६० ते १९८५ मधील ललित गद्य', ललित, मुंबई, ऑगस्ट १९८८.

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)**

Semester- III

Vertical – II

**Minor
Not Applicable**

**With Effect From
Academic Year 2026-27**

Faculty of Interdisciplinary
Vertical 3: List of Open Elective Skill Based Courses for Second Year: Semester – III

Sr. No.	Nomenclature of the Paper
1	Data Analysis And Visualization Using Excel
2	2D Animation And Motion Graphics
3	Advance Tools Of AI For Economics And Education - I
4	English For Journalism And Advertising
5	Urbanization And Real Estate: Infrastructure, Technology And Urban Change
6	Tourism Marketing
7	Managing Family Wealth Through Family Office-III
8	Responsive & Modern Web Designing
9	Basics Of Nutrition -3
10	Reel Making For Media And Social Change
11	Preforming Art- Dance-3
12	Data Analysis With Excel And Power BI
13	Digital Political Strategy, AI And Public Engagement Skills
14	Psychology Of Personal Relationship-I
15	Introduction To Sociology And Digital Society
16	Mushroom Cultivation Training And Trading Level 3
17	Yogasanas: Intermediate Series
18	Perfumery Course Level 3
19	Workplace And Professional Skills
20	Beautician: Strategic Business Planning III
21	Current Trends In Fashion Designing: Financial Perspective Level 3
22	Basics Of Accounting-III
23	Digital Marketing -III
24	Advanced Trading Strategies In Stock Market

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)**

Semester- III

Vertical – 4

Skill Enhancement Course (SEC) - 2 Credits

**with effect from
Academic Year 2026-27**

Title: स्पर्धा परीक्षा पूर्वतयारी: मराठी भाषा आणि साहित्यासंदर्भात

COURSE CODE: CHMMARIII4

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाचा भाग म्हणून 'कौशल्य वर्धन अभ्यासक्रम' (Skill Enhancement Course) या स्तंभांतर्गत विविध कौशल्ये विकसित करणाऱ्या अभ्यासक्रमाचा समावेश असणे अभिप्रेत आहे. अभ्यासक्रम धोरणानुसार M1-M2-M3 या प्रारूपांतर्गत तिसऱ्या सत्रात अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी 'स्पर्धा परीक्षा पूर्वतयारी : मराठी भाषा आणि साहित्यासंदर्भात' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p> <p>आजच्या स्पर्धेच्या युगात नोकरी प्राप्त करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना विविध क्षेत्रांत स्पर्धा परीक्षांना सामोरे जावे लागते. या पार्श्वभूमीवर विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धापरीक्षांचे स्वरूप समजावून सांगणे, या स्पर्धामधील मराठी भाषा आणि साहित्याचे स्थान स्पष्ट करणे, तसेच त्यावरील प्रश्नांच्या स्वरूपाचा परिचय करून देणे, ही उद्दिष्टे लक्षात घेऊन 'स्पर्धा परीक्षा पूर्वतयारी : मराठी भाषा आणि साहित्यासंदर्भात' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेची रचना करण्यात आली आहे.</p>
2	Vertical 4	Skill Enhancement Course
3	Type	Theory
4	Credit	2 Credits (1 Credit = 15 Hours for Theory or 30 Hours of Practical Work in a Semester)
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	<p>CO(A) 1: विविध स्पर्धा परीक्षांचे स्वरूप समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 2: विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषा आणि साहित्यातील अभ्यास घटकांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषा आणि साहित्यविषयक वस्तुनिष्ठ प्रश्नांचे स्वरूप समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 4: विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषा आणि साहित्यविषयक आकलनात्मक प्रश्नांचे स्वरूप समजावून सांगणे.</p>
8	Course Outcomes:	<p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर:</p> <p>CO1: विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धा परीक्षांचे स्वरूप समजेल.</p> <p>CO2: विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषा आणि साहित्यातील अभ्यास घटकांचा परिचय होईल.</p> <p>CO3: विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषा आणि साहित्यविषयक वस्तुनिष्ठ प्रश्नांचे स्वरूप समजेल.</p> <p>CO4: विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषा आणि साहित्यविषयक आकलनात्मक प्रश्नांचे स्वरूप समजेल.</p>

Syllabus

9

UNIT I: स्पर्धापरीक्षा व मराठी भाषा आणि साहित्यातील अभ्यासघटक

- अ) विविध स्पर्धा परीक्षांचे स्वरूप (शासकीय, निमशासकीय व खाजगी आस्थापनांच्या स्पर्धा परीक्षा)
आ) विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषा व साहित्यातील अभ्यासघटकांचा परिचय
(६० मिनिटांच्या एकूण १५ तासिका श्रेयांकन १)

UNIT II: स्पर्धा परीक्षा: मराठी भाषा आणि साहित्यविषयक प्रश्नांचे स्वरूप

- अ) विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषा आणि साहित्यविषयक वस्तुनिष्ठ प्रश्नांचे स्वरूप
आ) विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी भाषा आणि साहित्यविषयक आकलनात्मक प्रश्नांचे स्वरूप
(६० मिनिटांच्या एकूण १५ तासिका श्रेयांकन १)

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00 hours

Format of Question Paper

All questions are compulsory:

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q. 1	Essay type question on Module 1	10
Q. 2	Essay type question on Module 2	10
Q. 3	MCQs 10 out of 20, 10 MCQs on each module to be asked in subgroups	10
		Total 30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Class Test (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles)	10
2.	Project and presentation / Viva	10
		Total 20

11

REFERENCE BOOKS:

संदर्भ ग्रंथ:

१. मालशे स. गं. आणि अन्य (संपा.), भाषाविज्ञान : ऐतिहासिक आणि वर्णनात्मक, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.
२. मालशे स. गं. आणि अन्य (संपा.), भाषाविज्ञान परिचय, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.
३. वरखेडे रमेश, सामाजिक भाषाविज्ञान, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
४. दामले मोरो केशव, शास्त्रीय मराठी व्याकरण, (संपा. कृ. श्री. अर्जुनवाडकर), देशमुख आणि कंपनी, पुणे.
५. परब प्रकाश, मराठी व्याकरणाचा अभ्यास, ओरिएंटल लाँगमन पब्लिकेशन, मुंबई.
६. हिरेमठ राजशेखर, मराठी व्याकरण परिचय, मेहता पब्लिशिंग हाउस, पुणे.
७. वाळंबे मो. रा., सुगम मराठी व्याकरण लेखन, नितिन प्रकाशन, पुणे.
८. ढेरें रा. चिं., लोकसाहित्य शोध आणि समीक्षा, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.
९. मांडे प्रभाकर, लोकसाहित्याचे स्वरूप, परिमल प्रकाशन, औरंगाबाद.

१०. मांडे प्रभाकर, लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
 ११. भागवत दुर्गाबाई, लोकसाहित्याची रूपरेषा, मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय, मुंबई.
 १२. कुबल रमेश, आदिवासी नाटक - स्वरूप आणि समीक्षा, आयएनटी प्रकाशन, मुंबई.
 १३. भावाळकर तारा, लोकसंस्कृतीची शोधयात्रा, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.
 १४. खैरे विश्वनाथ, भारतीय मिथ्यांचा मागोवा, संमत प्रकाशन, पुणे.
 १५. भोसले द. ता., लोकसंस्कृती : स्वरूप आणि विशेष, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.
 १६. भोसले द. ता., लोकजीवन आणि लोकसंस्कृती, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
 १७. भावाळकर तारा, लोकपरंपरा आणि स्त्रीप्रतिमा, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
 १८. ढेरे रा. चिं., संत साहित्य आणि लोकसाहित्य : काही अनुबंध, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.
 १९. शेणोलीकर ह. श्री., प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप, मोघे प्रकाशन, कोल्हापूर.
 २०. भावे वि. ल., महाराष्ट्र सारस्वत (खंड १ व २), पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
 २१. पांगारकर ल. रा., मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, विदर्भ मराठवाडा बुक कंपनी, पुणे.
 २२. नसिराबादकर ल. रा., प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
 २३. सरदार गं. बा., संत साहित्याची सामाजिक फलश्रुती, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
 २४. जोग रा. श्री., मराठी वाङ्मयाचे विहंगमावलोकन, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
 २५. मालशे स. ग., साहित्यसिद्धांत, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
 २६. पाटील गंगाधर, समीक्षामीमांसा, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई.
 २७. पाटील गंगाधर, समीक्षेची नवी रूपे, मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई.
 २८. जाधव मनोहर, समीक्षेतील नव्या संकल्पना, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद.
 २९. धोंगडे अश्विनी, स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप आणि उपयोजन, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे.
 ३०. वरखेडे मंगला, स्त्रीवादी संकल्पना व उपयोजन, का. स. वाणी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.
 ३१. थोरात हरिश्चंद्र, कथनात्म साहित्य व समीक्षा, शब्द प्रकाशन, मुंबई.
 ३२. पाध्ये दिगंबर, साहित्य समाज आणि संस्कृती, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
 ३३. रसाळ सुधीर, कविता आणि प्रतिमा, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई.
 ३४. पाटणकर वसंत, शोध कवितेचा, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई.
 ३५. राजापुणे तापस पुष्पलता, खानोलकरांची नाट्यसृष्टी, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
 ३६. वाळिंबे रा. शं., मराठी नाट्यसमीक्षा, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
 ३७. कंगले र. प., रस-भाव-विचार, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
 ३८. नाईक राजीव, नाटकातील चिन्हं, संदर्भ प्रकाशन, ठाणे.
 ३९. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड १ ते ७), महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
- (टीप : सदरचे ग्रंथ विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धा परीक्षांमधील मराठी साहित्य, भाषा, व्याकरण व समीक्षाविषयक प्रश्नांचा सराव करताना उपयुक्त ठरतील.)

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year
(Marathi)**

Semester- III

**Vertical -5
Ability Enhancement Course (AEC) -2 Credits**

**with effect from
Academic Year 2026-27**

Title: लेखन कौशल्ये - २ (महाजालावरील लेखन)

COURSE CODE: CHMAECMARIII

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासावर (Holistic Development) भर देते. या धोरणात सर्वांगीण विकासाचा भाग म्हणून क्षमता वर्धन अभ्यासक्रम (Ability Enhancement Course) या स्तंभांतर्गत भाषिक कौशल्य अभ्यासक्रमाचा समावेश करण्यात आला आहे. कला, वाणिज्य व विज्ञान या विद्याशाखांमध्ये अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना तिसऱ्या सत्रामध्ये 'आधुनिक भारतीय भाषा'चे अध्ययन अनिवार्य करण्यात आले आहे. सदर क्षमता वर्धन अभ्यासक्रमाचे स्वरूप प्रामुख्याने भाषाकेंद्री असावे, असेही राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात नमूद करण्यात आले आहे. विद्यार्थ्यांना विविध प्रकारच्या भाषिक कौशल्यांचा तपशीलवार परिचय करून देणे, तसेच ती कौशल्ये आत्मसात करण्याची संधी विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देणे, ही या अभ्यासक्रमाची महत्त्वाची उद्दिष्टे आहेत. ही उद्दिष्टे लक्षात घेऊन 'लेखन कौशल्ये - २ (महाजालावरील लेखन)' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p> <p>आंतरमहाजाल हे एकविसाव्या शतकातील अत्यंत प्रभावी साधन आहे. जगभरातील संगणक एकमेकांशी जोडले जाऊन त्यांचे जाळे तयार झाले आहे. विविध सामाजिक माध्यमस्थळांवर स्वतःचे खाते (अकाउंट) तयार करणे आणि त्यावर मराठी भाषा व देवनागरी लिपीतून लिहिणे, ही समकालीन संपर्क व्यवहारातील आवश्यक बाब झाली आहे. यास अनुसरून आपल्या अभिव्यक्तीला व्यासपीठ मिळवून देणारी अनुदिनी (ब्लॉग) तयार करणे, विकिपीडियावर भोवतालातील भाषा, साहित्य, संस्कृतीशी निगडित माहितीपर व विश्लेषणात्मक नोंदी लिहिणे, सामाजिक माध्यमस्थळांवरील आपल्या खात्यावर सातत्याने अभ्यासपूर्ण लेखन करणे, स्वक्षमतेची निगडित समाजगट / आभासी कट्टे (कम्युनिटी ग्रुप) तयार करणे, या बाबींसाठी आवश्यक सामाजिक माध्यमस्थळ साक्षरता आणि मराठी भाषा व देवनागरी लिपीतून लिहिण्याची क्षमता 'लेखन कौशल्ये - २ (महाजालावरील लेखन)' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होईल.</p>
2	Vertical 5	Ability Enhancement Course
3	Type	Theory
4	Credit	2 Credits (1 Credit = 15 Hours for Theory or 30 Hours of Practical Work in a Semester)
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks

7	<p>Course Objectives:</p> <p>CO(A) 1: महाजालावरील लेखन कौशल्याचे स्वरूप समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 2: महाजालावर प्रभावी लेखन करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या तंत्रांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: नेहमीच्या पठडीतील लेखन व महाजालावरील लेखन यांमधील साम्य-भेद स्पष्ट करणे.</p> <p>CO(A) 4: विविध सामाजिक माध्यमस्थळांवर लेखन करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित करणे.</p>															
8	<p>Course Outcomes:</p> <p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर:</p> <p>CO1: विद्यार्थ्यांना महाजालावरील लेखन कौशल्याचे स्वरूप समजेल.</p> <p>CO2: विद्यार्थ्यांना महाजालावर प्रभावी लेखन करण्यासाठी आवश्यक तंत्रांचा परिचय होईल.</p> <p>CO3: विद्यार्थ्यांना नेहमीच्या पठडीतील लेखन व महाजालावरील लेखन यांमधील साम्य-भेद स्पष्ट होईल.</p> <p>CO4: विद्यार्थ्यांमध्ये विविध सामाजिक माध्यमस्थळांवर लेखन करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित होतील.</p>															
9	<p style="text-align: center;">Syllabus</p> <p>UNIT I: सामाजिक माध्यमस्थळांवर मराठी भाषा व देवनागरी लिपीचा वापर करून लेखन (भाग - १)</p> <p>१. माध्यम साक्षरता २. अनुदिनी (ब्लॉग) लेखन ३. विकिपीडियावरील लेखन (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>(सूचना : विद्यार्थ्यांमध्ये उपरोक्त सामाजिक माध्यमस्थळांवर लेखन करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित होतील या दृष्टीने शिक्षकांनी सराव करून घ्यावा.)</p> <p>UNIT II: सामाजिक माध्यमस्थळांवर मराठी भाषा व देवनागरी लिपीचा वापर करून लेखन (भाग - २)</p> <p>१. फेसबुक, इन्स्टाग्राम, एक्स यांवरील लेखन २. समाज गट (कम्युनिटी ग्रुप), आभासी कट्टे यांवरील लेखन (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन-१)</p> <p>(सूचना : विद्यार्थ्यांमध्ये उपरोक्त सामाजिक माध्यमस्थळांवर लेखन करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित होतील या दृष्टीने शिक्षकांनी सराव करून घ्यावा.)</p>															
10	<p style="text-align: center;">Scheme of Examination and Assessment Pattern</p> <p style="text-align: center;">Paper – 50 Marks</p> <p style="text-align: center;">External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00 hours</p> <p style="text-align: center;">Format of Question Paper</p> <p>All questions are compulsory:</p> <table border="1" data-bbox="373 1675 1469 1872"> <thead> <tr> <th>Q. No</th> <th>Nature of Questions</th> <th>Marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Q. 1</td> <td>Essay type question on Module 1 with internal options</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>Q. 2</td> <td>Essay type question on Module 2 with internal options</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>Q. 3</td> <td>MCQs 15 out of 20, five MCQs on each module</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: right;">Total 30</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Q. No	Nature of Questions	Marks	Q. 1	Essay type question on Module 1 with internal options	10	Q. 2	Essay type question on Module 2 with internal options	10	Q. 3	MCQs 15 out of 20, five MCQs on each module	10	Total 30		
Q. No	Nature of Questions	Marks														
Q. 1	Essay type question on Module 1 with internal options	10														
Q. 2	Essay type question on Module 2 with internal options	10														
Q. 3	MCQs 15 out of 20, five MCQs on each module	10														
Total 30																

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Project writing (02 प्रकल्प) <ul style="list-style-type: none">• AI च्या सहाय्याने (CHATGPT.AI; GAMA.AI; CLAUD.AI) ब्लॉग लेखनासाठी विषय, आराखडा, शीर्षक आणि मजकूराची मांडणी तयार करणे• विकिपीडियासाठी माहिती संकलन, लेखनाची रचना आणि तथ्य पडताळणी करण्यासाठी AI (GEMINIDEEPSEARCH.AI; SEARCH.AI) चा वापर करणे• फेसबुक, इन्स्टाग्राम, एक्स यांसाठी मराठीत पोस्ट, caption, hashtag आणि सर्जक मजकूर AI च्या साहाय्याने (CANVA.AI; GAMA.AI; GEMINI.BANANA.AI) तयार करणे• AI च्या सहाय्याने social media content चे भाषा विश्लेषण, संपादन आणि देवनागरी लिपीतील शुद्धलेखन तपासणे	20
		Total 20

11

संदर्भ ग्रंथ (Reference Books) :

१. मराठी व्याकरण आणि लेखन, विनायक गंधे व मीरा जोशी, निराली प्रकाशन, पुणे, २०१२.
२. उपयोजित मराठी, (संपा.) केतकी मोडक व अन्य, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०१२.
३. मराठी भाषिक कौशल्य विकास, (संपा.) पृथ्वीराज तौर, अथर्व पब्लिकेशन्स, धुळे, २०१८.
४. व्यावहारिक मराठी, ल. रा. नसिराबादकर, भाषा विकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर, २०२३.
५. *Aayushi International Interdisciplinary Research Journal* (ISSN 2349-638x) Peer Reviewed Journal www.aiirjournal.com

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A
(Hindi)**

Semester – III

Title : हिंदी भाषा : कौशल के आधार

**Vertical - 5
Ability Enhancement Course 2 Credits**

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title : हिंदी भाषा : कौशल के आधार
Course Code : CHMAECHINIII

Sr.No.	Heading	Particulars
1.	Description of the Course :	विद्यार्थियों के लिए हिंदी एक सामान्य भाषा होने के साथ विशेष भाषा तब बन जाती है जब वह हिंदी के माध्यम से अपने कौशल में अभिवृद्धि करें, हिंदी के माध्यम से रोजगार के कई अवसरों को प्राप्त करें, इस दृष्टि से पाठ्यक्रम अत्यंत लाभवर्धक और उपयोगी सिद्ध होगा, हिंदी भाषा में कौशल विकास की असीम संभावनाएं हैं और कौशल के विभिन्न आयाम जुड़े हुए हैं जो अलग – अलग दिशाओं में देखे जा सकते हैं, पाठ्यक्रम विद्यार्थियों में लेखन, वाचन कौशल की अभिवृद्धि करने के साथ रोजगारपरक अवसर प्रदान करता है।
2.	Vertical : 5	AEC
3.	Type : Teaching Method	Theory + Practicum Lecture / Discussion / Presentation / Self Study, etc.
4.	Credit :	2 Credits
5.	Hours Allotted :	30 Hours
6.	Marks Allotted :	50 Marks
7.	Course Objectives :	<p>CO(A)1 : विद्यार्थियों को लेखन, वाचन कौशल का ज्ञान देना एवं रोजगार के अवसरों से जोड़ना।</p> <p>CO(A)2 : विद्यार्थियों को लेखन, वाचन कौशल से परिचय करते हुए अभिव्यक्ति की शैलियों का विकास करना।</p> <p>CO(A)3 : विद्यार्थियों को भाषण कला के विविध रूपों को समझाना, मौलिकता में अभिवृद्धि लाना एवं विशेषज्ञता दिलाना।</p> <p>CO(A)4 : विद्यार्थियों को श्रवण कौशल की विशेषताओं से परिचय कराते हुए श्रवण कौशल के लाभों से अवगत कराना।</p>

8.	<p>Course Outcomes :</p> <p>CO1 : विद्यार्थियों का लेखन, वाचन कौशल के ज्ञान प्राप्ति के साथ मौलिक अभिव्यक्ति में बदलाव आएगा ।</p> <p>CO2 : विद्यार्थियों का लेखन, वाचन कौशल द्वारा मानसिक विकास होगा, पठन शक्ति, शैली का विकास होगा ।</p> <p>CO3 : विद्यार्थियों को लेखन, भाषण कौशल से भषिक – शक्ति, शैलियों का संवर्धन होगा विशेषज्ञता आएगी ।</p> <p>CO4 : विद्यार्थियों को लेखन, वाचन, श्रावण, भाषण कौशल की विशेषताओं और उपयोगिता का ज्ञान प्राप्त होगा ।</p>
9.	Syllabus
	UNIT I : हिंदी भाषा कौशल के आधार
	<p>1.1 लेखन कौशल का अर्थ एवं स्वरूप लेखन कौशल की उपयोगिता एवं महत्व</p> <p>1.2 लेखन कौशल की विधियाँ एवं विशेषताएँ</p> <p>1.3 वाचन कौशल का अर्थ, स्वरूप एवं विशेषताएँ</p> <p>1.4 वाचन कौशल की उपयोगिता एवं विधियाँ</p>
	UNIT II : हिंदी भाषा कौशल के आधार
	<p>2.1 भाषण कौशल का अर्थ एवं स्वरूप</p> <p>2.2 भाषण कौशल का महत्व एवं उपयोगिता</p> <p>2.3 भाषण कौशल की विधियाँ एवं विशेषताएँ</p> <p>2.4 श्रवण कौशल का अर्थ, स्वरूप एवं विशेषताएँ</p> <p>2.5 श्रवण कौशल का महत्व एवं उपयोगिता</p>

10.

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination : Semester End External – 30 Marks Time : 1:00 Hour

Format of Question Paper

All Questions are Compulsory

मूल्यांकन प्रारूप	इकाई	अंक
बाह्य मूल्यांकन		
प्रश्न 1 : चार प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।	इकाई 1	15
प्रश्न 2 : चार प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।	इकाई 2	15 □
कुल अंक		30

मूल्यांकन प्रारूप	अंक
आंतरिक मूल्यांकन	
<ul style="list-style-type: none"> ● AI Writing Tools की सहायता से हिंदी लेखन कौशल का अभ्यास, भाषा-संपादन, व्याकरण सुधार, सारांश लेखन एवं रचनात्मक लेखन करना। ● AI की सहायता से दिए गए विषयों पर भाषण, लेख, संवाद एवं लघु-प्रस्तुति तैयार करना तथा भाषा, शैली एवं प्रभावशीलता का विश्लेषण करना। ● AI Voice Tools का उपयोग करके हिंदी वाचन, भाषण, उच्चारण, स्वर, गति एवं प्रवाह का अभ्यास करना तथा AI आधारित Feedback प्राप्त करना। ● AI Speech-to-Text एवं Text-to-Speech Tools की सहायता से श्रवण एवं वाचन कौशल विकसित करना तथा उच्चारण की शुद्धता का अभ्यास करना। ● AI की सहायता से Reading Comprehension, प्रश्नोत्तर, शब्दार्थ, शब्दावली (Vocabulary) एवं भाषा-अभ्यास गतिविधियाँ तैयार करना। ● AI आधारित Mock Interview, Group Discussion तथा Public Speaking गतिविधियों के माध्यम से भाषण एवं संप्रेषण कौशल विकसित करना। ● AI की सहायता से हिंदी Podcast, Audio Narration एवं Listening Exercises तैयार करना तथा श्रवण कौशल का मूल्यांकन करना। 	20
कुल अंक	20

11.

संदर्भ ग्रंथ सूची -

1. हिंदी भाषा शिक्षण के विविध आयाम - प्राध्यापक डॉ. राठौर, किनले एडिशन
2. अभिनव पत्र लेखन - डॉ. अनिल सिंह
3. हिंदी के व्यावहारिक रूप - डॉ. संतोष मोटवानी, परिदृश्य प्रकाशन, मुंबई
4. हिंदी भाषा लेखन कौशल - गुलीबाबा पब्लिकेशन प्राइवेट लिमिटेड

BoS in Hindi :

Sr No	Name of the Faculty	Designation and College
1.	Dr. Bhavna M. Rochlani	I/C HOD Asst. Professor CHM College Ulhasnagar
2.	Dr. Ajeet Kumar Rai	Associate Professor KC College Mumbai
3.	Dr. Santosh Motwani	Associate Professor RKT College Ulhasnagar

Name & Signature of the Ad-hoc BoS Chairperson -

Dr. Bhavna M. Rochlani :

Name & Signature of the Dean -

Dr. Nitin Arekar :

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year BA/BCom/BSc/SFC
(Marathi)**

Semester- III

**Vertical -5
Ability Enhancement Course (AEC) -2 Credits**

**with effect from
Academic Year 2026-2027**

Title: लेखन कौशल्ये – १ (कार्यालयीन लेखनव्यवहार आणि पत्रव्यवहार)

COURSE CODE: CHMAECMARIII

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	(कार्यालयीन लेखनव्यवहार आणि पत्रव्यवहार) लेखन ओळख ते लेखन कौशल्य हा बराच मोठा प्रवास आहे. वाचन आणि लेखनाच्या सरावाने, लेखन कौशल्य विकसित करता येते. बहुतेक वेळा आपण मिळवलेले ज्ञान हे लिखित स्वरूपात मांडावे लागते. त्यासाठी आपण लेखन कौशल्याचे योग्य उपयोजन करतो. लेखने म्हणजे मजकूर तंतोतंत उतरवणे नव्हे. एखादे निवेदन, वृत्त, निबंध, पुस्तकाची टिपणे, अर्ज यांसाठी लेखन आवश्यक असते. कार्यालयीन पत्रव्यवहार, कार्यवृत्ते, नोंदी, जाहिरात, टिप्पणी ही सर्व उपयोजित लेखन कौशल्ये आहेत. कार्यालयीन पत्रव्यवहार करणे हे एक वेगळ्या प्रकारचे कौशल्य आहे. त्यातील काही उपयोजन कौशल्यांचा विचार या अभ्यासपत्रिकेत अपेक्षित आहे. कार्यालयीन लेखन व्यवहार आणि पत्रव्यवहार या अभ्यासपत्रिकेत शिकविला जाईल.
2	Vertical 5	Ability Enhancement Course
3	Type	Theory
4	Credit	2 Credits (1 Credit = 15 Hours for Theory or 30 Hours of Practical Work in a Semester)
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	CO1: कार्यालयीन लेखन व्यवहार स्वरूप समजावून सांगणे. CO2: कार्यालयीन पत्रव्यवहाराचे स्वरूप समजावून सांगणे., CO3: प्रभावी कार्यालयीन लेखनासाठी आवश्यक असणाऱ्या क्षमता आणि तंत्रांचा परिचय करून देणे,
8	Learning Outcomes:	प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर: LO1: विद्यार्थ्यांना कार्यालयीन लेखन व्यवहाराचे स्वरूप समजेल, LO2: विद्यार्थ्यांना कार्यालयीन पत्रव्यवहाराचे स्वरूप समजेल. LO3: प्रभावी कार्यालयीन लेखनासाठी आवश्यक असणाऱ्या तंत्रांचा विद्यार्थ्यांना परिचय होईल.

Syllabus

9

UNIT I कार्यालयीन लेखनव्यवहार

१. जाहीर निवेदन आणि माहितीपत्रक
२. इतिवृत्त लेखन
३. टिप्पणी लेखन

(६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)

(सूचना : विद्यार्थ्यांमध्ये उपरोक्त कार्यालयीन लेखन व्यवहार व पत्रव्यवहार करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित होतील या दृष्टीने शिक्षकांनी सराव करून घ्यावा.)

UNIT II: कार्यालयीन पत्रव्यवहार

१. कार्यालयीन/प्रशासनिक पत्र
२. नोकरीसाठी अर्जलेखन
३. पत्रात्मक लेखन: नवी रूपे (शुभेच्छा, निमंत्रण)

(६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन-१)

(सूचना : विद्यार्थ्यांमध्ये उपरोक्त कार्यालयीन लेखन व्यवहार व पत्रव्यवहार करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित होतील या दृष्टीने शिक्षकांनी सराव करून घ्यावा.)

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00

hours

Format of Question Paper

All questions are compulsory:

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q1	Essay type question on Module 1	10
Q2	Essay type question on Module 2	10
Q6	MCQs 15 out of 20, 10 MCQs on each module	10
		Total 30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Project and presentation / Viva	Marks
1.	<ul style="list-style-type: none">AI च्या साहाय्याने जाहीर निवेदन आणि माहितीपत्रक तयार करणे. त्यामध्ये शीर्षक, उद्दिष्ट, कार्यक्रमाचे वेळापत्रक, संपर्क इत्यादींची आकर्षक मांडणी करणे.AI साधने वापरून सभेचे Audio/Video नुसार इतिवृत्त तयार करणे.	20

		<p>त्यानंतर विद्यार्थ्यांनी त्यात आवश्यक ती सुधारणा करणे.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● AI चा वापर करून कार्यालयीन टिप्पणी तयार करणे. त्यातील भाषा, रचना, औपचारिकता इत्यादींचे परीक्षण करून सुधारित टिप्पणी तयार करणे. ● AI साधनांच्या माध्यमातून प्रशासनिक पत्रांचे विविध नमूनारूप तयार करणे. भाषेची औपचारिकता तपासणे. ● AI साधनांच्या साहाय्याने नोकरीसाठी अर्ज तयार करणे. दिलेल्या जाहिरातीवर आधारित Cover Letter तयार करणे. ● विविध प्रसंगांसाठी AI साधनांच्या आधारे निमंत्रणपत्र व शुभेच्छापत्र तयार करणे. <p>AI साधने: ChatGPT, Google Gemini, Claude, Perplexity AI, NotebookLM, Canva, CapCut, InVideo, Grammarly, QuillBot, Whisper, ElevenLabs</p>		
				Total 20
11	<p>संदर्भ ग्रंथ (Reference Books) :</p> <ol style="list-style-type: none"> १. प्रशासनिक लेखन, भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई, १९६६ २. भाषिक सर्जन आणि उपयोजन, राजन गवस, अरुण शिंदे, गोमटेश्वर पाटील, दर्या प्रकाशन, पुणे, २०१२ ३. परब प्रकाश, व्यावहारिक मराठी, मिथुन प्रकाशन, डोंबिवली पूर्व, मुंबई, १९८९ ४. नाईक सदानंद, राजभाषा मराठी, व्यावहारिक मराठी, प्रका-नागरी सेवा प्रबोधिनी, मुंबई, २००२ ५. तावरे स्नेहल (संपा.), व्यावहारिक मराठी, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, चौथी आवृत्ती, २०११ ६. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई (संपा.), उपयोजित मराठी, पद्मगंधा प्रकाशन, २०१२ ७. नसीराबादकर ल. रा., व्यवहारिक मराठी, भाषा विकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर २०२३ 			

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)**

Semester- III

Vertical -6

Field Project (FP) – 2 Credits

**With Effect From
Academic Year 2026-27**

Title: क्षेत्रीय प्रकल्प Field Projects (FP)

Course Code: CHMMARIII5

Sr. No.	Heading	Particulars																
1	Description the Course:	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासावर (Holistic Development) भर देते. या धोरणात सर्वांगीण विकासाचा भाग म्हणून स्तंभ 6 या स्तंभांतर्गत क्षेत्रीय प्रकल्प अभ्यासक्रमाचा समावेश करण्यात आला आहे. या अभ्यासक्रमामुळे क्षेत्रीय प्रकल्प (Field Project) हा अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांना त्यांच्या विषयाशी संबंधित वास्तव जगाशी थेट संपर्क साधून प्रत्यक्ष अनुभव घेण्याची संधी प्रदान करतो. या अभ्यासक्रमाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना संशोधनात्मक दृष्टिकोन तयार करणे, प्रत्यक्ष क्षेत्रात जाऊन माहिती संकलन करणे, निरीक्षण करणे, आणि ती माहिती सुसंगत पद्धतीने मांडणे याचे प्रशिक्षण दिले जाईल. या अभ्यासपत्रिकेमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये संशोधन वृत्ती वाढून त्यांच्यामध्ये संशोधनपर लेखनाचे कौशल्य निर्माण होऊन ते वृद्धिंगत होईल.																
2	Vertical 6	Field Projects (FP)																
3	Type	Theory & Practical																
4	Credit	2 Credits (1 Credit = 15 Hours for Theory or 30 Hours of Practical Work in a Semester)																
5	Hours allotted	30 Hours																
6	Marks allotted	50 Marks																
7		<table border="1"> <thead> <tr> <th>Sr. No.</th> <th>Name of the Topic</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>१.</td> <td>मराठी माध्यमाच्या शाळा व मराठी विषयाच्या शिक्षकांसमोरील आव्हानांचे सर्वेक्षण</td> </tr> <tr> <td>२.</td> <td>शाळा व महाविद्यालयातील मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम व अध्यापनाच्या पद्धतींचा (नावीन्य / तंत्रज्ञानस्नेही साधने) अभ्यास करण्यासाठी क्षेत्रभेटी व सर्वेक्षण.</td> </tr> <tr> <td>३.</td> <td>शाळा, महाविद्यालयांसह विविध सरकारी, खाजगी ग्रंथालयांना भेट व तेथील मराठी भाषेतील पुस्तके, नियतकालिके, संशोधन साहित्य इत्यादी संसाधनाविषयीच्या माहितीचे संकलन /सर्वेक्षण.</td> </tr> <tr> <td>४.</td> <td>वाचनसंस्कृतीचे सर्वेक्षण व विश्लेषण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक वाचकांचे वाचन, पुस्तकांची निवड, कल आवड, या संदर्भातील सर्वेक्षण.</td> </tr> <tr> <td>५.</td> <td>ग्रंथ भांडार, पुस्तकांची दुकाने इत्यादींना भेटी देऊन पुस्तकांची मागणी, खप या आधारे वाचन संस्कृतीविषयी सर्वेक्षण करून अहवाल तयार करणे.</td> </tr> <tr> <td>६.</td> <td>मराठी भाषकांचे भाषिक कौशल्य व भाषिक ज्ञान या संदर्भातील सर्वेक्षण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक भाषकांना अवगत मराठीचे शब्दभांडार, वाक्यरचना कौशल्य, संवादकौशल्ये व भाषाप्रभुत्वाचे पद्धतशीर सर्वेक्षण.</td> </tr> <tr> <td>७.</td> <td>मराठीतील ग्रंथव्यवहाराच्या व्यवसायिक बाजूंसंदर्भातील सर्वेक्षण- प्रकाशक, मुद्रक, ग्रंथविक्रेते, पुस्तकांचे दुकानदार, इ-विक्रेते इत्यादींना भेटी देऊन ग्रंथनिर्मिती, अर्थपुरवठा, पुस्तकांचे वितरण, विपणन, जाहिराती</td> </tr> </tbody> </table>	Sr. No.	Name of the Topic	१.	मराठी माध्यमाच्या शाळा व मराठी विषयाच्या शिक्षकांसमोरील आव्हानांचे सर्वेक्षण	२.	शाळा व महाविद्यालयातील मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम व अध्यापनाच्या पद्धतींचा (नावीन्य / तंत्रज्ञानस्नेही साधने) अभ्यास करण्यासाठी क्षेत्रभेटी व सर्वेक्षण.	३.	शाळा, महाविद्यालयांसह विविध सरकारी, खाजगी ग्रंथालयांना भेट व तेथील मराठी भाषेतील पुस्तके, नियतकालिके, संशोधन साहित्य इत्यादी संसाधनाविषयीच्या माहितीचे संकलन /सर्वेक्षण.	४.	वाचनसंस्कृतीचे सर्वेक्षण व विश्लेषण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक वाचकांचे वाचन, पुस्तकांची निवड, कल आवड, या संदर्भातील सर्वेक्षण.	५.	ग्रंथ भांडार, पुस्तकांची दुकाने इत्यादींना भेटी देऊन पुस्तकांची मागणी, खप या आधारे वाचन संस्कृतीविषयी सर्वेक्षण करून अहवाल तयार करणे.	६.	मराठी भाषकांचे भाषिक कौशल्य व भाषिक ज्ञान या संदर्भातील सर्वेक्षण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक भाषकांना अवगत मराठीचे शब्दभांडार, वाक्यरचना कौशल्य, संवादकौशल्ये व भाषाप्रभुत्वाचे पद्धतशीर सर्वेक्षण.	७.	मराठीतील ग्रंथव्यवहाराच्या व्यवसायिक बाजूंसंदर्भातील सर्वेक्षण- प्रकाशक, मुद्रक, ग्रंथविक्रेते, पुस्तकांचे दुकानदार, इ-विक्रेते इत्यादींना भेटी देऊन ग्रंथनिर्मिती, अर्थपुरवठा, पुस्तकांचे वितरण, विपणन, जाहिराती
Sr. No.	Name of the Topic																	
१.	मराठी माध्यमाच्या शाळा व मराठी विषयाच्या शिक्षकांसमोरील आव्हानांचे सर्वेक्षण																	
२.	शाळा व महाविद्यालयातील मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम व अध्यापनाच्या पद्धतींचा (नावीन्य / तंत्रज्ञानस्नेही साधने) अभ्यास करण्यासाठी क्षेत्रभेटी व सर्वेक्षण.																	
३.	शाळा, महाविद्यालयांसह विविध सरकारी, खाजगी ग्रंथालयांना भेट व तेथील मराठी भाषेतील पुस्तके, नियतकालिके, संशोधन साहित्य इत्यादी संसाधनाविषयीच्या माहितीचे संकलन /सर्वेक्षण.																	
४.	वाचनसंस्कृतीचे सर्वेक्षण व विश्लेषण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक वाचकांचे वाचन, पुस्तकांची निवड, कल आवड, या संदर्भातील सर्वेक्षण.																	
५.	ग्रंथ भांडार, पुस्तकांची दुकाने इत्यादींना भेटी देऊन पुस्तकांची मागणी, खप या आधारे वाचन संस्कृतीविषयी सर्वेक्षण करून अहवाल तयार करणे.																	
६.	मराठी भाषकांचे भाषिक कौशल्य व भाषिक ज्ञान या संदर्भातील सर्वेक्षण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक भाषकांना अवगत मराठीचे शब्दभांडार, वाक्यरचना कौशल्य, संवादकौशल्ये व भाषाप्रभुत्वाचे पद्धतशीर सर्वेक्षण.																	
७.	मराठीतील ग्रंथव्यवहाराच्या व्यवसायिक बाजूंसंदर्भातील सर्वेक्षण- प्रकाशक, मुद्रक, ग्रंथविक्रेते, पुस्तकांचे दुकानदार, इ-विक्रेते इत्यादींना भेटी देऊन ग्रंथनिर्मिती, अर्थपुरवठा, पुस्तकांचे वितरण, विपणन, जाहिराती																	

	या संदर्भातील सर्वेक्षण.
८.	साहित्यसंस्था, साहित्यविषयक महोत्सव, संमेलने यांना भेटी, मुलाखती यांच्या आधारे साहित्यविषयक विविध उपक्रम, वाचकांचा सहभाग व या सर्व साहित्यव्यवहारांचा उपक्रमांचा परिणाम याविषयी निरीक्षण, नोंदी, अहवाल
९.	स्थानिक बोलीभाषांचा अभ्यास(शब्द, वाक्यरचना, भाषिक प्रयोग या पातळीवरील नमुने संकलन, विश्लेषण व नोंद)
१०.	मोबाईल व समाजमाध्यमांवरील मराठी भाषा, इमोजी इत्यादींचा अभ्यास. (निरीक्षणे व नोंदी)
११.	तरुणाईच्या भाषेचा अभ्यास - कॉकक्ला (कॉलेज, कट्टा, क्लास येथील भाषेच्या नमुन्यांचे संकलन, विश्लेषण व नोंदी)
१२.	ग्रामीण भागातील म्हणी, वाक्प्रचार आणि त्यामागील लोकजीवनाचे प्रतिबिंब यांचा अभ्यास. (संकलन, विश्लेषण व नोंदी)
१३.	स्थानिक लोकसाहित्याचा (लोकगीते, लोककथा, आख्यायिका, दंतकथा इत्यादी) अभ्यास. (भेटी, निरीक्षण, संकलन, विश्लेषण, नोंदी)
१४.	स्थानिक सादरीकरणात्मक लोककलांचा (कीर्तन, दशावतार, लळिते, लोकनाट्य, वगनाट्य, तमाशा, लोकनृत्ये) अभ्यास. (भेटी, निरीक्षण, संकलन, विश्लेषण, नोंदी)
१५.	स्थानिक लोककलांचा (चित्रकला, कातळशिल्पे, मंदिरातील चित्रे इत्यादी) अभ्यास. (भेटी, निरीक्षण, संकलन, विश्लेषण, नोंदी)
१६.	स्थानिक ऐतिहासिक वास्तूंना भेटी देणे व अहवाल तयार करणे. (साहित्याशी संबंधित ऐतिहासिक वास्तू-लेखकांची स्मारके, संग्रहालये व अन्य वास्तू)
१७.	गावकुसातील मंदिरे, देऊळवाडे यांना भेट व त्यांच्या भाषिक व सांस्कृतिक स्वरूपाचा अभ्यास.
१८.	साहित्यसंस्थांना भेटी देऊन त्यांच्या विविध उपक्रमांची माहिती संकलित करणे.
१९.	स्थानिक नाट्यसंस्था, नाट्यविषयक चळवळींची केंद्र यांना भेट देणे. त्यांच्या विविध उपक्रमांची माहिती घेणे, संकलन व सर्वेक्षण करणे.
२०.	परिसरातील महाविद्यालयातील एकांकिका समूह, त्यांची संस्कृती, अर्थकारण इत्यादींचा अभ्यास करून त्याचा अहवाल तयार करणे, रिपोर्टाज लेखन करणे.
२१.	परिसरातील सामाजिक संस्था, सामाजिक चळवळी यासंदर्भात मुलाखती व रिपोर्टाज लेखन करणे.
२२.	परिसरातील वर्तमानपत्रांची कार्यालये व मुद्रणालयांना भेट देणे, तेथील कामाचे निरीक्षण करून संबंधितांच्या मुलाखती घेणे व त्या आधारे अहवाल/ रिपोर्टाज लेखन करणे.
२३.	स्थानिक लेखकांची भेटी घेणे, त्यांच्या लेखन कार्याविषयी मुलाखत घेणे.
२४.	स्थानिक कलाकार, कारागीर, सुप्रसिद्ध व्यक्ती किंवा अन्य व्यक्तींच्या मुलाखती घेणे व शब्दांकन करणे.
२५.	स्थानिक लोककलावंतांचा चरित्रकोश तयार करणे, असंघटित कामगार व शेतकऱ्यांच्या भाषेचा कोश बनवणे.

वर सुचवलेल्या विषयांच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांना क्षेत्रीय प्रकल्प देण्यात यावेत.

(प्रत्यक्ष प्रकल्पलेखन करत असताना विद्यार्थ्यांनी GEMINI.AI; DEEPRESEARCH.AI; NOTEBOOK.AI या AI साधनांचा व INFLIBNET चा मार्गदर्शकांच्या मार्गदर्शनाने वापर करावा)

08**Scheme of Examination and Assessment Pattern**

50 Marks

All questions are compulsory:

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q1	Objectives, Literature Review , Methodology, Data Analysis, Conclusion and Recommendations	15
Q2	Overall Project Report Structure and Style	5
Q6	Presentation Skills & Communication	10
		Total 30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Attendance and interaction	10
2.	Presentation Skills & Communication	10
		Total 20

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)**

Semester- IV

Title: कथा या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास

**Vertical - 1
Major Course - 4 Credit**

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: 'कथा' या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास
COURSE CODE: CHMMARIV1

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार कला शाखेत चौथ्या सत्रासाठी M1-M2-M3 या प्रारूपातर्गत मराठी मुख्य (Marathi Major) या विषयाची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना 'कथा या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>प्राचीन काळापासून भारतीय व पाश्चात्य परंपरेत बोलल्या जाणाऱ्या विविध भाषांत 'कथा' हा एक महत्त्वाचा मौखिक आणि लिखित रचनाप्रकार रूढ आहे. मराठी संस्कृतीतही आदिकाळापासून कथा सांगण्याची एक समृद्ध परंपरा आहे. आधुनिक काळात मराठी भाषेत 'कथा' हा साहित्यप्रकार विविध अंगांनी समृद्ध झाला आहे. म्हणून पदवी स्तरावर मराठी भाषा व साहित्याचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी कथा या साहित्यप्रकाराचे अध्ययन करणे उचित ठरते.</p> <p>'कथा या साहित्यप्रकाराचा अभ्यास' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेत एकूण चार घटक समाविष्ट करण्यात आले आहेत. यांपैकी पहिल्या घटकामध्ये कथा या साहित्यप्रकाराच्या तात्त्विक स्वरूपाचे, तसेच आशय व रचनादृष्ट्या कथेच्या विविध प्रकार - उपप्रकारांचे अध्ययन करणे अभिप्रेत आहे. दुसऱ्या, तिसऱ्या व चौथ्या घटकांमध्ये मराठी कथापरंपरेतील विविध प्रवृत्ती आणि प्रवाहांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या कथांचा समावेश करण्यात आला आहे. एक साहित्यप्रकार म्हणून कथेच्या स्वरूपविशेषांचे आणि वेगळेपणाचे भान विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण व्हावे आणि त्यांना प्रत्यक्ष कथा संहितांचे अध्ययन करता यावे, ही उद्दिष्टे समोर ठेवून प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p>
2	Vertical 1	Major
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ ppt / Field Trips / Debates)
4	Credit	4 Credits
5	Hours allotted	60 Hours
6	Marks allotted	100 Marks

7	<p>Course Objectives:</p> <p>CO(A) 1: कथा या साहित्यप्रकाराची संकल्पना व स्वरूप समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 2: कथा या साहित्यप्रकाराची रचनावैशिष्ट्ये, घटक व वर्गीकरणाचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: निवडक कथा संहितांचे आशय आणि रचनादृष्ट्या आकलन व विश्लेषण करणे.</p> <p>CO(A) 4: निवडक कथा संहितांमधील कल्पित वास्तव आणि मूल्यदृष्टीचा परिचय करून देणे.</p>
8	<p>Course Outcomes:</p> <p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर:</p> <p>CO 1: विद्यार्थ्यांना कथा या साहित्यप्रकाराची संकल्पना व स्वरूप समजेल.</p> <p>CO 2: विद्यार्थ्यांना कथा या साहित्यप्रकाराची रचनावैशिष्ट्ये, घटक व वर्गीकरणाचा परिचय होईल.</p> <p>CO 3: विद्यार्थ्यांना निवडक कथा संहितांचे आशय आणि रचनादृष्ट्या आकलन व विश्लेषण करता येईल.</p> <p>CO 4: विद्यार्थ्यांना निवडक कथा संहितांमधील कल्पित वास्तव आणि मूल्यदृष्टीचा परिचय होईल.</p>
9	<p>Syllabus</p> <p>UNIT I: कथा या साहित्यप्रकाराचा तात्त्विक परिचय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. कथा : संकल्पना व स्वरूप २. कथा या साहित्यप्रकाराची रचनावैशिष्ट्ये</p> <p>आ) १. कथा या साहित्यप्रकाराचे घटक : आशयसूत्र, कथानक, निवेदक व निवेदन, घटना-प्रसंग, पात्र, स्थल-काल, (वातावरण), भाषा २. कथा या साहित्यप्रकाराचे वर्गीकरण : आशयदृष्ट्या वर्गीकरण : रूपक कथा, ग्रामीण कथा, दलित कथा, महानगरीय कथा, स्त्रीवादी कथा, विज्ञान कथा; रचनादृष्ट्या वर्गीकरण : लघुकथा, दीर्घ कथा, कथा मालिका</p> <p>UNIT II: निवडक कथा संहितांचा अभ्यास - भाग १ (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>१. अंगणातील पोपट : दिवाकर कृष्ण २. तीन कलावंत : वि. स. खांडेकर ३. बाबांचा संसार माझा कसा होणार? : विभावरी शिरूरकर ४. स्मशानातील सोनं : अण्णा भाऊ साठे</p> <p>UNIT III: निवडक कथा संहितांचा अभ्यास - भाग २ (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>१. भागलेला चांदोबा : गंगाधर गाडगीळ २. पाढा : श्री. दा. पानवलकर ३. मैदानातील माणसे : बाबुराव बागूल ४. हिमप्रलय : जयंत नारळीकर</p> <p>UNIT IV: निवडक कथा संहितांचा अभ्यास - भाग ३ (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>१. लाल चिखल : भास्कर चंदनशिव २. फिनिक्सच्या राखेतून उठला मोर : जयंत पवार ३. पेडिक्युअर : प्रज्ञा दया पवार ४. काळीज विकल्याची गोष्ट : अप्पासाहेब खोत</p>

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 100 Marks

External Examination: Semester End External - 60 marks Time: 2:00 hours

Format of Question Paper

Students have to solve 4 questions out of 6

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q1	Essay type question on Module 1 with internal options	15
Q2	Essay type question on Module 2 with internal options	15
Q3	Essay type question on Module 3 with internal options	15
Q4	Essay type question on Module 4 with internal options	15
Q5	Short notes 2 out of 4; one short note on each module	15
Q6	MCQs 15 out of 20, five MCQs on each module	15
Total 60		

Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Projects and Presentation (02 projects) <ul style="list-style-type: none"> ● कथा प्रकारांचे अल्गोरिदम मॉडेलिंग: विज्ञान कथा (Sci-Fi), रूपक कथा किंवा महानगरीय कथेचे घटक AI च्या साहाय्याने प्रॉम्प्ट देऊन करून वेगवेगळ्या कथाप्रवाहांचे तांत्रिक आराखडे (Story Outlines) तयार करणे ● रचनावैशिष्ट्यांचे विश्लेषण: AI कडून एखाद्या लघुकथेचा मसुदा तयार करून घेणे आणि विद्यार्थ्यांनी त्याचे कथानक, निवेदक आणि स्थल-काल या घटकांच्या आधारे समीक्षण करणे. यासाठी SUDOWRITES.AI; NOVEL.AI; PIKAART.AI या AI साधनांचा वापर करावा. ● बोलीभाषा आणि प्रादेशिक शब्दांचे जतन: अण्णा भाऊ साठ्यांची 'स्मशानातील सोनं' किंवा भास्कर चंदनशिव यांची 'लाल चिखल' या कथांमधील ग्रामीण/दलित बोलीभाषेतील शब्दांचे डिजिटल आर्काइव्ह तयार करणे. विद्यार्थ्यांनी मार्गदर्शकांच्या मार्गदर्शनाने GEMINI.GEM; CHATGPT.POD तयार करणे 	40
Total 40		

11

संदर्भ ग्रंथ (Reference Books) :

१. साहित्य अध्यापन आणि प्रकार (वा. ल. कुळकर्णी गौरवग्रंथ), (संपा.) श्री. पु. भागवत व अन्य, पॉप्युलर प्रकाशन आणि मौज, मुंबई, १९८७.
२. मराठी वाङ्मयकोश, खंड ४, (समीक्षा संज्ञा), (समन्वयक संपा.) राजाध्यक्ष विजया, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२.
३. प्रदक्षिणा : खंड १ व २, (संपा.) अनिरुद्ध कुलकर्णी, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९७२.
४. कथा : संकल्पना आणि समीक्षा, सुधा जोशी, मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ व मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, २०००.
५. ग्रामीण कथा : स्वरूप आणि विकास, वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९२.
६. १९८० नंतरचे स्त्रीनिर्मित कथनपर साहित्य, पुष्पलता राजापुणे-तापस, शब्दालय प्रकाशन, २०१०.

७. वाङ्मयीन संज्ञा - संकल्पना कोश, (संपा.) प्रभा गणोरकर व अन्य, जी. आर. भटकळ फाउंडेशन, मुंबई, २००१.
८. कथनात्म साहित्य आणि समीक्षा, हरिश्चंद्र थोरात, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई, २०११.
९. मराठी साहित्य प्रेरणा व स्वरूप, (संपा.) गो. मा. पवार व म. द. हातकणंगलेकर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९८६.
१०. मराठी लघुकथेचा इतिहास, म. ना. अदवंत, निहारा प्रकाशन, पुणे, २००८.
११. मराठी कथा उद्गम आणि विकास, इंदुमती शेवडे, सोमैय्या प्रकाशन, मुंबई, १९७२.
१२. मराठी कथेची स्थितिगती, अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९५.
१३. 'कथनमीमांसा', गंगाधर पाटील, अनुष्टुभ, दिवाळी अंक, १९९१.
१४. 'कथात्म अवकाश आणि प्रदेश', गंगाधर पाटील, अनुष्टुभ, मे-जून १९९१.
१५. ललित, कथा विशेषांक, ऑगस्ट २०१३.

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)**

Semester- IV

**Title: चरित्रात्मक साहित्यप्रकाराचा अभ्यास: आत्मचरित्र
(प्रकल्पाधारित)**

**Vertical - 1
Major Mandatory- 2 Credits**

**with effect from
Academic Year 2026-27**

Title: चरित्रात्मक साहित्यप्रकाराचा अभ्यास: आत्मचरित्र (प्रकल्पाधारित)

COURSE CODE: CHMMARIVP

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण-२०२० नुसार कला शाखेत तिस-या सत्रासाठी M-1, M-2, M-3 या प्रारूपांतर्गत मुख्य विषय (Major) म्हणून मराठीची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना 'चरित्रात्मक साहित्यप्रकाराचा अभ्यास:आत्मचरित्र-प्रकल्पधारित' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>मराठी साहित्याचे जे अनेकविध प्रकार आहेत, त्यात कविता, नाटक, कथा, कादंबरी, चरित्र, आत्मचरित्र, ललितगद्य इत्यादींचा समावेश होतो. या सर्व वाङ्मय प्रकारात 'आत्मचरित्र' हा वैशिष्ट्यपूर्ण असा वाङ्मय प्रकार आहे. लेखकाच्या वैविध्यपूर्ण अनुभवातून आणि चिंतनामधून आत्मचरित्र आकारास येते. अन्य साहित्यप्रकारांपेक्षा आत्मचरित्राची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत आहेत हे समजून घेऊन विद्यार्थी, सदर प्रकारांतर्गत कलाकृतींचा अभ्यास करून या साहित्यप्रकाराच्या वैशिष्ट्यांशी संबंधित अभ्यासघटकांवर आधारित लघुप्रकल्प सादर करतील.</p>
2	Vertical 1	Major Mandatory (Only for M-1, M-2, M-3 pattern)
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ ppt / Field Trips / Debates)
4	Credits	02 (1 Credit = 15 Hours for Theory & 15 Hours of Practical Work in a Semester)
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	<p>CO(A) 1: चरित्रात्मक साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 2: चरित्रात्मक साहित्यप्रकाराच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: चरित्रात्मक साहित्यप्रकारातील आत्मचरित्रात्मक संहितेचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 4: चरित्रात्मक साहित्यप्रकारातील आत्मचरित्रात्मक संहितेचे आशय आणि रचनादृष्ट्या आकलन व विश्लेषण करणे.</p>
8	Course Outcomes:	<p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर:</p> <p>CO1: विद्यार्थ्यांना चरित्रात्मक साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजेल.</p> <p>CO2: विद्यार्थ्यांना चरित्रात्मक साहित्यप्रकाराच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांचा परिचय होईल.</p> <p>CO3: विद्यार्थ्यांना चरित्रात्मक साहित्यप्रकारातील आत्मचरित्रात्मक संहितेचा परिचय होईल.</p> <p>CO4: विद्यार्थ्यांमध्ये चरित्रात्मक साहित्यप्रकारातील आत्मचरित्रात्मक संहितेचे आशय आणि रचनादृष्ट्या आकलन व विश्लेषण करण्याची क्षमता विकसित होईल.</p>

Syllabus

UNIT I: चरित्रात्मक साहित्यप्रकाराचा तात्त्विक परिचय

- अ) चरित्र, आत्मचरित्र, आत्मकथन, स्वकथन: संकल्पना व त्यांमधील साम्य-भेद
 आ) चरित्रात्मक साहित्यप्रकारातील घटक: चरित्र, चरित्रव्यक्ती, अन्य व्यक्ती, अनुभवविश्व, निवेदक / निवेदक 'मी', निवेदन, भाषा

UNIT II: प्रकल्प अहवाल लिहिण्यासाठी सूचना:

Instructions for writing the Project Report:

- प्रत्येक विद्यार्थ्याने सेमिस्टरच्या शेवटी खालील सुचवलेल्या स्वरूपात अहवाल सादर करणे आवश्यक आहे.
- सर्व प्रकल्प ए/४ कागदावर, टंक युनिकोड (आकार शक्यतो कोकिळा १६) १.५ अंतरावर टंकलिखित करावेत. प्रकल्प अहवालात योग्य प्रकरण योजना असावी आणि ती किमान २० पानांमध्ये सादर करावी.

अहवाल खालील पद्धतीने मांडला जावा.

- शीर्षक पृष्ठ
- प्रकल्पाचे शीर्षक (फॉन्ट आकार, ठळक स्वरूपाचा १८)
- विद्यार्थ्यांचे नाव
- हजेरी क्रमांक/परीक्षा क्रमांक
- प्रकल्पाचे शीर्षक
- मार्गदर्शकाचे नाव
- प्रकल्प दाखल करण्याचा महिना
- मार्गदर्शकाचे प्रमाणपत्र
- विद्यार्थ्यांचे घोषणापत्र
- ऋणनिर्देश
- अनुक्रमणिका
- पृष्ठ क्रमांकांसह शीर्षके आणि उपशीर्षके समाविष्ट करा.

प्रकरणव्यवस्था

प्रकरण १: प्रस्तावना (३ तासिका)

- प्रकल्पाचे उद्देश: प्रकल्पाची उद्दिष्टे आणि अपेक्षित परिणामांची रूपरेषा सांगावी.
- पार्श्वभूमी माहिती: प्रकल्पाचे साहित्यिक / सांस्कृतिक महत्त्व सांगावी.
- प्रकल्पाचा पूर्वाभ्यास झाला असल्यास त्याचे महत्त्व अधोरेखित करावी. (लागू असल्यास)
- कार्यपद्धती (प्रकल्पादरम्यान माहिती संकलनासाठी वापरल्या जाणाऱ्या पद्धतीची उदा. निरीक्षण पद्धती, मुलाखती, अभिलेखागार संशोधन) माहिती द्यावी.
- प्रकल्पाची व्याप्ती: प्रकल्पात काय समाविष्ट असेल याची सीमा पारिभाषित करावी.

प्रकरण २: प्रकल्प कार्याचे वर्णन (५ तासिका)

निवडलेल्या ललित गद्यकाराच्या निवडक कलाकृतींचा साहित्यप्रकाराच्या अंगाने अभ्यास.

प्रकरण ३: निरीक्षणे आणि विश्लेषण (५ तासिका)

- प्रकल्प कार्याशी संबंधित निरीक्षणे समाविष्ट करावीत, निवडलेल्या विषयाशी कामाची प्रासंगिकता सांगावे.
- दिलेल्या माहितीच्या पुष्ट्यर्थ छायाचित्रे, आकृत्या आणि रेखाचित्रे इत्यादींचा वापर करावा.
- अभ्यासाच्या उद्दिष्टांच्या संदर्भात गोळा केलेल्या माहितीचे विश्लेषण करावे.

प्रकरण ४: निष्कर्ष (२ तासिका)

- प्रकल्पामधून मिळालेले निष्कर्ष विषयाच्या आकलनात कसे योगदान देतात यावर चर्चा करावे.
- मुख्य निष्कर्ष आणि त्यांचे महत्त्व सांगावेत.

संदर्भ

प्रकल्पात उद्धृत केलेल्या सर्व स्रोतांची यादी द्यावी.

पूरक माहिती (परिशिष्ट)

- छायाचित्रे (फोटो)
- माहितीपत्रक / पुस्तिका / संकलित साहित्य नमुने
- मुलाखतींच्या नोंदी
- प्रकल्पासाठी वापरलेले संदर्भ
- प्रकल्प कार्यपत्रक / वेळापत्रक
- मार्गदर्शकांचे अभिप्राय (जर उपलब्ध असतील)

माझे सत्याचे प्रयोग: महात्मा गांधी, कृष्णाकाठ: यशवंतराव चव्हाण, रास: सुमा करंदीकर, बलुतं: दया पवार, सांगत्ये ऐका: हंसा वाडकर, धूळपाटी: शांता शेळके, आयदान: उर्मिला पवार अशा लेखकांच्या आत्मचरित्रात्मक लेखनाचा अभ्यास करून त्यावर आधारित प्रकल्प सादर करावेत. ही यादी मार्गदर्शनार्थ आहे. विद्यार्थी अन्य लेखक व साहित्यकृती, मार्गदर्शकांच्या साहाय्याने निवडू शकतील.

(प्रत्यक्ष प्रकल्पलेखन करत असताना विद्यार्थ्यांनी GEMINI.AI; DEEPRESEARCH.AI; NOTEBOOK.AI या AI साधनांचा व INFLIBNET चा मार्गदर्शकांच्या मार्गदर्शनाने वापर करावा)

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

Format of Question Paper

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q1	Objectives, Literature Review , Methodology, Data Analysis, Conclusion and Recommendations	15
Q2	Overall Project Report Structure and Style	15
		Total 30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Attendance and interaction	10
2.	Presentation Skills & Communication	10
		Total 20

11

REFERENCE BOOKS:

संदर्भ ग्रंथ (Reference Books):

१. साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार, (संपा.) श्री. पु. भागवत आणि इतर, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, १९८७.
२. आत्मचरित्रमीमांसा, आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाउस, पुणे, १९९८
३. मराठीतील आत्मचरित्रपर लेखन, उषा हस्तक, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाउस, पुणे, २००६.
४. चरित्र-आत्मचरित्र, अ. म. जोशी, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाउस, पुणे. २००७,
५. मराठी साहित्य : विमर्श आणि विमर्शक, व. दि. कुलकर्णी, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००१.
६. मराठी विश्वकोश खंड -२, म. रा. म. वि. निर्मिती मंडळ, मुंबई, पुनर्मुद्रण २०००.
७. ललित (चरित्र-आत्मचरित्र विशेषांक), जून-जुलै २०१३.

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)**

Semester- IV

**Vertical: 2
Minor**

NOT APPLICABLE

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

HSNC Board's

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College

(Autonomous)

(Affiliated to the University of Mumbai)

University College Code: 217 | JD Office: T14

Faculty of Interdisciplinary

List of Skill Based Open Electives for Second Year: Semester – IV

Sr. No.	Semester IV Subject
1	Digital Interface, Web Design And Publishing
2	3D Modeling And Character Animation Fundamentals
3	Advance Tools Of AI For Economics And Education - II
4	English For Leadership and Strategic Communication
5	Urbanization And Real Estate: Applied Urban Planning, Design And Sustainable Cities
6	Travel Agency And Tour Operators Business
7	Managing Family Wealth Through Family Office-IV
8	Advanced Web Designing & Portfolio Development
9	Basics Of Nutrition - 4
10	Reel Strategy And Influencer Management
11	Performing Art- Dance-4
12	Data Analysis Project Based Approach
13	Strategic Political Communication, Digital Governance And AI-Driven Public Engagement Skills
14	Psychology Of Personal Relationship-II
15	Digital Society And Social Change
16	Mushroom Cultivation Training And Trading Level 4
17	Pranayama And Yogic Breathing Practices
18	Perfumery Course Level 4
19	Career Launchpad: Communication And Employability Skills
20	Beautician: Strategic Business Planning -IV
21	Current Trends In Fashion Designing: Financial Perspective Level 4
22	Basics Of Accounting-IV
23	Digital Marketing -IV
24	Online Trading For Investment Management

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)**

Semester- IV

Vertical – 4

Vocational Skill Course (VSC - 2 Credits)

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: अंकीकरणाच्या (डिजिटायझेशन)

COURSE CODE: CHMMARIV4

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description of the Course:	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाचा (Holistic Development) भाग म्हणून व्यावसायिक कौशल्य अभ्यासक्रम (Vocational Skill Course) या स्तंभांतर्गत कौशल्यकेंद्री अभ्यासक्रम अपेक्षित आहे. हा संदर्भ लक्षात घेऊन सत्र चारसाठी 'अंकीकरण (डिजिटायझेशन)' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे. M1-M2-M3 या प्रारूपांतर्गत अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी ही अभ्यासपत्रिका उपलब्ध आहे. विद्यार्थ्यांना अंकीकरणाच्या (डिजिटायझेशन) प्रक्रियेची ओळख करून देणे व त्याची सद्यःकालीन गरज लक्षात आणून देणे ही या अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे आहेत.</p> <p>अलीकडे विविध कागदपत्रे, छायाचित्रे स्कॅन करून भ्रमणध्वनीमध्ये (मोबाईल), संगणकात किंवा संगणकीय अवकाशात (क्लाउड) साठविली जातात. ही माहिती आणि छायाचित्रे आवश्यकतेनुसार वापरता येतात तसेच या सामग्रीचे पुन्हा मुद्रणही करता येते. संबंधित कागदपत्रे आणि छायाचित्रे जवळ नसताना मूळ कागदाचे डिजिटायझ्ड रूप उपयोगास येते. स्कॅनिंगची ही प्रक्रिया म्हणजे 'डिजिटायझेशन' होय. कागदपत्रांसारख्या पारंपरिक स्वरूपात साठवलेल्या माहितीचे संवर्धन करण्यासाठी 'अंकीकरण' (डिजिटायझेशन) या तंत्राची निर्मिती व विकास झाला. संगणक आणि महाजाल तंत्रज्ञानाच्या विकासाबरोबर ज्ञान व माहितीचा संग्रह व संवर्धन करण्याची क्षमता गतीने वाढली आहे, वाढत आहे. 'अंकीकरण' (डिजिटायझेशन) या संगणकीय तंत्रज्ञानाच्या आधारे जुनी, जीर्ण झालेली, दुर्मीळ पुस्तके, विविध क्षेत्रांतील कागदपत्रे, मोठमोठ्या ग्रंथालयांतील ग्रंथभांडार आदींचे संवर्धन व जतन करणे शक्य झाल्यामुळे या माहितीचे आयुर्मान वाढत आहे. त्यामुळे 'अंकीकरण' (डिजिटायझेशन) या तंत्राचा इतिहास व विकास, त्यासाठी लागणारी तंत्रसाधने, 'अंकीकरणा'ची वापरक्षेत्रे, या क्षेत्राचे महत्त्व व आव्हाने यांचा विद्यार्थ्यांना परिचय होणे व्यावहारिकदृष्ट्या उपयुक्त ठरते. या तंत्राचा परिचय झाल्यामुळे विद्यार्थ्यांना भविष्यकाळात रोजगार व व्यवसायाच्या संधी उपलब्ध होऊ शकतात.</p> <p>(टीप: डिजिटलायझेशन' ही बृहद् संकल्पना असून 'डिजिटायझेशन' हा या प्रक्रियेतील एक महत्त्वाचा टप्पा आहे. प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेत 'डिजिटायझेशन' या तांत्रिक क्षेत्राचा परिचय करून देणे अभिप्रेत आहे.)</p>
2	Vertical 4	Vocational Skill Course
3	Type	Theory
4	Credit	2 Credits (1 Credit = 15 Hours for Theory or 30 Hours of Practical Work in a Semester)
5	Hours allotted	30 Hours

6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives: CO(A) 1: अंकीकरण (डिजिटायझेशन) या तांत्रिक क्षेत्राचे स्वरूप समजावून सांगणे. CO(A) 2: अंकीकरण (डिजिटायझेशन) या क्षेत्राचे महत्त्व व या क्षेत्रातील आव्हानांचा परिचय करून देणे. CO(A) 3: अंकीकरणाच्या (डिजिटायझेशन) क्षेत्रविविधतेची ओळख करून देणे. CO(A) 4: अंकीकरण (डिजिटायझेशन) या क्षेत्रातील व्यावसायिक संधींचा परिचय करून देणे.	
8	Course Outcomes: प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर: CO 1: विद्यार्थ्यांना अंकीकरण (डिजिटायझेशन) या तांत्रिक क्षेत्राचे स्वरूप समजेल. CO 2: विद्यार्थ्यांना अंकीकरण (डिजिटायझेशन) या क्षेत्राचे महत्त्व व या क्षेत्रातील आव्हानांचा परिचय होईल. CO 3: विद्यार्थ्यांना अंकीकरणाच्या (डिजिटायझेशन) क्षेत्रविविधतेची ओळख होईल. CO 4: विद्यार्थ्यांना अंकीकरण (डिजिटायझेशन) या क्षेत्रातील व्यावसायिक संधींचा परिचय होईल.	
9	<p style="text-align: center;">Syllabus</p> Unit 1: (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १) अ) अंकीकरण (डिजिटायझेशन) : संकल्पना व साधने <ul style="list-style-type: none"> • अंकीकरणाची (डिजिटायझेशन) संकल्पना • अंकीकरणाचा (डिजिटायझेशन) इतिहास व विकास : १. संगणक तंत्रज्ञानाचा उदय २. स्कॅनिंग आणि डिजिटल इमेजिंगची सुरुवात. ३. आंतरजालाचा उदय व प्रभाव ४. बृहद डिजिटायझेशनचे प्रकल्प ५. डिजिटायझेशनचा वैश्विक प्रभाव ६. भारतातील डिजिटायझेशनचा इतिहास • अंकीकरणाची (डिजिटायझेशन) साधने : १. भौतिक साधने (हार्डवेयर्स) २. संगणकप्रणाली साधने (सॉफ्टवेयर्स) ३. आंतरजालीय साधने (नेटवर्क व इंटरनेट) ४. डिजिटल हक्क व्यवस्थापन (डिजिटल राइट मॅनेजमेंट) आ) अंकीकरण (डिजिटायझेशन) : महत्त्व व आव्हाने <ul style="list-style-type: none"> • अंकीकरणाचे (डिजिटायझेशन) महत्त्व : १. सामग्रीचे दीर्घकालीन जतन २. सुलभता ३. वैश्विकता ४. सांस्कृतिक व ऐतिहासिक वारसा जतन ५. शिक्षण व संशोधन सामग्रीची उपलब्धता ६. प्रशासकीय गतिमानता ७. आर्थिक बचत ८. पर्यावरण संरक्षण • अंकीकरणामधील (डिजिटायझेशन) आव्हाने : १. पायाभूत सुविधांचा अभाव २. डिजिटल साक्षरतेचा अभाव ३. सायबर सुरक्षा व विदा (Data) गोपनीयता ४. आर्थिक गुंतवणूक ५. सामाजिक व सांस्कृतिक अडथळे ६. कायदेशीर व नियामक आव्हाने ८. तांत्रिक आव्हाने Unit 2 : (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १) अंकीकरणाची (डिजिटायझेशन) क्षेत्रविविधता व विविध क्षेत्रांतील डिजिटल परिवर्तन अ) १. शिक्षण २. संशोधन ३. प्रशासन ४. सरकारी दस्तऐवज ५. व्यवसाय व उद्योग ६. कायदा व न्याय व्यवस्था ७. आरोग्य सेवा आ) १. ग्रंथालये २. संग्रहालये ३. वृत्तपत्रे ४. विविध कलाक्षेत्रे ५. चित्रपट क्षेत्र ६. मनोरंजन क्षेत्र	
10	<p style="text-align: center;">Scheme of Examination and Assessment Pattern Paper – 50 Marks External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00 hours</p>	

Format of Question Paper
Attempt any two of three

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q1	Essay type question on Module 1	15
Q2	Essay type question on Module 2	15
Q3	MCQs 15 out of 20, 10 MCQs on each module	15
		Total 30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

Projects (02 Projects)		Marks
1.		20
		Total 20

11

संदर्भ ग्रंथ (Reference Books) :

1. *Basics Of Digitization*, K.Sanjeev, Ess Ess Publication, New Delhi, 2017.
2. <https://youtu.be/8Som-Y37V4w?si=zIUZ7pLlz3wtzYDo>
3. <https://youtu.be/sAGScPV57A8?si=f9BBTnLHRbSk5kzW>
4. https://youtube.com/playlist?list=PLUwal4tAEZjSaTQjTE1JvofToG6pnN7XH&si=F7fJf5_muwkNJRRt
5. https://www.pfu-us.ricoh.com/blog/book-digitization?srsltid=AfmBOoqMjmVU0FCSWWZzIDanHPwLhwwzYdOalw6EzyO_PPjOovODUH3V

संदर्भ ग्रंथ (मराठी) :

१. सृजनात्मक लेखन, आनंद पाटील, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००५. साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार (वा.ल. कुलकर्णी गौरवग्रंथ), (संपा.) श्री. पु. भागवत व अन्य, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९८७.
२. भाषिक सर्जनशीलता : स्वरूप आणि प्रकार, एकनाथ पगार, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ प्रकाशन, नाशिक, २०००.
३. कवितेविषयी, वसंत आबाजी डहाके, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९९.
४. सर्जन प्रेरणा आणि कवित्वशोध, म. सु. पाटील, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, २०१३.
५. प्रतिभा आणि सर्जनशीलता, सुधाकर देशमुख, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०१६.

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani
College**

(Autonomous)

Second Year B.A

(Hindi)

Semester – IV

Title : हिंदी भाषा : व्यावहारिक प्रयोग

Vertical - 5

AEC – 2 Credits

with effect from

Academic Year 2025-2026

Title : हिंदी भाषा : व्यावहारिक प्रयोग**Course Code : CHMAECHINIV**

Sr.No.	Heading	Particulars
1.	Description of the Course :	<p>भाषा का जीवन में सदैव महत्व रहा है, जीवन और भाषा का चोली – दामन का संबंध है, जब हमारी भाषा मधुर और सार्थक होती है तो श्रेता पर विशिष्ट प्रभाव पड़ता है, भाषा का यदि सही और सार्थक रूप से प्रयोग किया जाए तो मुनष्य जीवन में कहीं भी असफल नहीं हो सकता है, इसी भाषा के माध्यम से हम सभी को अपनी ओर आकर्षित भी करते हैं, वर्तमान युग में रोजगार में बहुत से क्षेत्र भाषा से जुड़े हुए हैं, जिसके माध्यम से विद्यार्थी इनका लाभ ग्रहण कर सकते हैं, भाषाई क्षमता हमारे विचारों की संवाहक होती है, आज डिजिटल युग में अभिव्यक्ति के कई माध्यमों का प्रसार हुआ है, इन माध्यमों में भाषा ही सशक्त तत्व है जो आपकी अभिव्यक्ति को पूरे जगत को अवगत कराती है, भाषा का महत्व हर समय, हर माध्यम में रहा है, परंतु भाषा का सार्थक रूप का प्रयोग आज बहुत आवश्यक है। आज हिंदी अंतरराष्ट्रीय स्तर पर प्रयोग में लाई जा रही है, तकनीक, सूचना प्रौद्योगिकी सोशल मीडिया, राजनीति की भाषा हिंदी बन चुकी है, जीवन में कई क्षेत्रों में व्यावहारिक स्तर पर हमें अपनी भाषा के लिखित स्वरूप के कार्यों को करना होता है और ऐसे में कार्य-दक्षता महत्व रखती है, हिंदी भाषा में व्यावहारिक प्रयोग को केंद्र में रखकर और इन्हीं पहलुओं को ध्यान में रखते हुए इस पाठ्यक्रम का गठन किया गया है, हम हिंदी भाषा को सही और शुद्ध रूप में प्रयोग कर अभिव्यक्ति को सफल बनाए और बिना व्याकरण के यह संभव नहीं है, इस दृष्टि से पाठ्यक्रम सर्वाधिक लाभकारी सिद्ध होगा</p>
2.	Vertical : 5	AEC
3.	Type : Teaching Methods :	Theory + Practium Lecture / Discussion / Presentation / Self Study, etc.

4.	Credit :	2 Credits (1 Credit = 15 Hours for Theory)
5.	Hours Allotted :	30 Hours
6.	Marks Allotted :	50 Marks
7.	Course Objectives : CO(A)1: विद्यार्थियों को राजभाषा हिंदी का विधिवत ज्ञान प्रदान करना । CO(A)2: विद्यार्थियों को राजभाषा हिंदी के संवैधानिक महत्त्व से परिचित करवाना । CO(A)3: विद्यार्थियों को संज्ञा आदि का ज्ञान प्रदान करना । CO(A)4: विद्यार्थियों को कारकों, वाक्य रचना एवं भाषिक चिन्हों आदि का ज्ञान प्रदान करना ।	
	Course Outcomes : CO1 : विद्यार्थियों को राजभाषा हिंदी का ज्ञान प्राप्त होगा, एवं दक्षता प्राप्त होगी । CO2 : विद्यार्थियों को राजभाषा हिंदी के संवैधानिक महत्त्व की जानकारी प्राप्त होगी । CO3 : विद्यार्थियों को हिंदी – संज्ञा आदि का ज्ञान प्राप्त होने के साथ भाषा के शुद्ध, व्यावहारिक रूप का ज्ञान होगा । CO4 : विद्यार्थियों को कारकों, वाक्य रचना एवं भाषिक चिन्हों आदि का ज्ञान प्राप्त होगा ।	
9.	Syllabus	
	UNIT I :	
	1. हिंदी भाषा – सामान्य परिचय	
	2. राजभाषा हिंदी – संवैधानिक महत्त्व	
	3. वर्णमाला – स्वर एवं व्यंजन	
	4. शब्द भेद – सामान्य परिचय (संज्ञा आदि)	
	UNIT II :	
	1. वाक्य – सामान्य परिचय	
	2. वर्तनी – शुद्धता का प्रयोग एवं सावधानियाँ	
	3. कारक एवं विराम चिन्ह	
	4. निबंध लेखन – (सामाजिक निबंध, आत्मकथात्मक निबंध, समसामायिक निबंध)	

10.

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination : Semester End External – 30 Marks Time : 1:00 Hours

Format of Question Paper

All Questions are Compulsory

मूल्यांकन प्रारूप	इकाई	अंक
बाह्य मूल्यांकन		
प्रश्न 1 : चार प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।	इकाई 1	15
प्रश्न 2 : चार प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।	इकाई 2	15
	कुल अंक	30

मूल्यांकन प्रारूप	अंक
आंतरिक मूल्यांकन	
<ul style="list-style-type: none"> • AI की सहायता से हिंदी भाषा, राजभाषा हिंदी एवं उसके संवैधानिक महत्व पर शोध, सारांश एवं डिजिटल प्रस्तुति (Presentation) तैयार करना। • AI Grammar एवं Writing Tools का उपयोग करके वर्णमाला, शब्द-भेद, वाक्य-रचना, कारक, विराम-चिह्न तथा वर्तनी शुद्धता का अभ्यास करना एवं त्रुटियों का विश्लेषण करना। • AI की सहायता से हिंदी व्याकरण पर आधारित प्रश्नसंच (Question Bank), Quiz तथा Interactive अभ्यास-पत्र तैयार करना। • AI Writing Tools का उपयोग करके सामाजिक, आत्मकथात्मक एवं समसामयिक विषयों पर निबंध लेखन करना तथा AI द्वारा तैयार निबंध और विद्यार्थी द्वारा लिखे गए निबंध का तुलनात्मक विश्लेषण करना। • AI की सहायता से कठिन शब्दों के अर्थ, पर्यायवाची, विलोम, शब्दावली तथा सरल भाषा में व्याख्या तैयार करना। • AI Voice Tools का उपयोग करके शुद्ध उच्चारण, वाचन एवं मौखिक अभिव्यक्ति का अभ्यास करना तथा उच्चारण संबंधी Feedback प्राप्त करना। 	20
कुल अंक	20

11.

संदर्भ ग्रंथ सूची -

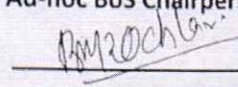
1. बाबूराम सक्सेना - सामान्य भाषा विज्ञान, हिंदी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग ।
2. कामताप्रसाद गुरू - हिंदी व्याकरण, लोकभारती प्रकाशन, इलाहाबाद ।
3. आचार्य देवेन्द्र नाथ शर्मा - भाषा विज्ञान की भूमिका, राधाकृष्ण प्रकाशन, दिल्ली ।
4. भाषा विज्ञान एवं भाषा शास्त्र - कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी ।
5. भोलानाथ तिवारी, भाषा विज्ञान, किताब महल, इलाहाबाद ।

BoS in Hindi :

Sr No	Name of the Faculty	Designation and College
1.	Dr. Bhavna M.Rochlani	I/C HOD Asst. Professor CHM College Ulhasnagar
2.	Dr. Ajeet Kumar Rai	Associate Professor KC College Mumbai
3.	Dr. Santosh Motwani	Associate Professor RKT College Ulhasnagar

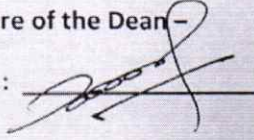
Name & Signature of the Ad-hoc BoS Chairperson -

Dr. Bhavna M. Rochlani :

Name & Signature of the Dean -

Dr. Nitin Arekar :

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year BA/BCom/BSc/SFC
(Marathi)**

Semester- IV

**Vertical -5
Ability Enhancement Course (AEC) -2 Credits**

**with effect from
Academic Year 2026-2027**

Title: लेखन कौशल्ये - २ (महाजालावरील लेखन)

COURSE CODE: CHMAECMARIII

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासावर (Wholistic Development) भर देते. या धोरणात सर्वांगीण विकासाचा भाग म्हणून क्षमता वर्धन अभ्यासक्रम (Ability Enhancement Course) या स्तंभांतर्गत भाषिक कौशल्य अभ्यासक्रमाचा समावेश करण्यात आला आहे. कला, वाणिज्य व विज्ञान या विद्याशाखांमध्ये अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना तिसऱ्या सत्रामध्ये 'आधुनिक भारतीय भाषा'चे अध्ययन अनिवार्य करण्यात आले आहे. सदर क्षमता वर्धन अभ्यासक्रमाचे स्वरूप प्रामुख्याने भाषाकेंद्री असावे, असेही राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात नमूद करण्यात आले आहे. विद्यार्थ्यांना विविध प्रकारच्या भाषिक कौशल्यांचा तपशीलवार परिचय करून देणे, तसेच ती कौशल्ये आत्मसात करण्याची संधी विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देणे, ही या अभ्यासक्रमाची महत्वाची उद्दिष्टे आहेत. ही उद्दिष्टे लक्षात घेऊन 'लेखन कौशल्ये - २ (महाजालावरील लेखन)' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p> <p>आंतरमहाजाल हे एकविसाव्या शतकातील अत्यंत प्रभावी साधन आहे. जगभरातील संगणक एकमेकांशी जोडले जाऊन त्यांचे जाळे तयार झाले आहे. विविध सामाजिक माध्यमस्थळांवर स्वतःचे खाते (अकाउंट) तयार करणे आणि त्यावर मराठी भाषा व देवनागरी लिपीतून लिहिणे, ही समकालीन संपर्क व्यवहारातील आवश्यक बाब झाली आहे. यास अनुसरून आपल्या अभिव्यक्तीला व्यासपीठ मिळवून देणारी अनुदिनी (ब्लॉग) तयार करणे, विकिपीडियावर भोवतालातील भाषा, साहित्य, संस्कृतीशी निगडित माहितीपर व विश्लेषणात्मक नोंदी लिहिणे, सामाजिक माध्यमस्थळांवरील आपल्या खात्यावर सातत्याने अभ्यासपूर्ण लेखन करणे, स्वक्षमतेशी निगडित समाजगट / आभासी कट्टे (कम्युनिटी ग्रुप) तयार करणे, या बाबींसाठी आवश्यक सामाजिक माध्यमस्थळ साक्षरता आणि मराठी भाषा व देवनागरी लिपीतून लिहिण्याची क्षमता 'लेखन कौशल्ये - २ (महाजालावरील लेखन)' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होईल.</p>
2	Vertical 5	Ability Enhancement Course
3	Type	Theory
4	Credit	2 Credits (1 Credit = 15 Hours for Theory or 30 Hours of Practical Work in a Semester)
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks

7	<p>Course Objectives:</p> <p>CO(A) 1: महाजालावरील लेखन कौशल्याचे स्वरूप समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 2: महाजालावर प्रभावी लेखन करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या तंत्रांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: नेहमीच्या पठडीतील लेखन व महाजालावरील लेखन यांमधील साम्य-भेद स्पष्ट करणे.</p> <p>CO(A) 4: विविध सामाजिक माध्यमस्थळांवर लेखन करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित करणे.</p>
8	<p>Course Outcomes:</p> <p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर:</p> <p>CO1: विद्यार्थ्यांना महाजालावरील लेखन कौशल्याचे स्वरूप समजेल.</p> <p>CO2: विद्यार्थ्यांना महाजालावर प्रभावी लेखन करण्यासाठी आवश्यक तंत्रांचा परिचय होईल.</p> <p>CO3: विद्यार्थ्यांना नेहमीच्या पठडीतील लेखन व महाजालावरील लेखन यांमधील साम्य-भेद स्पष्ट होईल.</p> <p>CO4: विद्यार्थ्यांमध्ये विविध सामाजिक माध्यमस्थळांवर लेखन करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित होतील.</p>
9	<p style="text-align: center;">Syllabus</p> <p>UNIT I: सामाजिक माध्यमस्थळांवर मराठी भाषा व देवनागरी लिपीचा वापर करून लेखन (भाग - १)</p> <p>१. माध्यम साक्षरता</p> <p>२. अनुदिनी (ब्लॉग) लेखन</p> <p>३. विकिपीडियावरील लेखन</p> <p>(६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>(सूचना : विद्यार्थ्यांमध्ये उपरोक्त सामाजिक माध्यमस्थळांवर लेखन करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित होतील या दृष्टीने शिक्षकांनी सराव करून घ्यावा.)</p> <p>UNIT II: सामाजिक माध्यमस्थळांवर मराठी भाषा व देवनागरी लिपीचा वापर करून लेखन (भाग - २)</p> <p>१. फेसबुक, इन्स्टाग्राम, एक्स यांवरील लेखन</p> <p>२. समाज गट (कम्युनिटी ग्रुप), आभासी कट्टे यांवरील लेखन</p> <p>(६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन-१)</p> <p>(सूचना : विद्यार्थ्यांमध्ये उपरोक्त सामाजिक माध्यमस्थळांवर लेखन करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये व क्षमता विकसित होतील या दृष्टीने शिक्षकांनी सराव करून घ्यावा.)</p>

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00

hours

Format of Question Paper

All questions are compulsory:

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q1	Essay type question on Module 1	10
Q2	Essay type question on Module 2	10
Q6	MCQs 15 out of 20, 10 MCQs on each module	10
Total		30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Project and presentation / Viva	Marks
1.	<ul style="list-style-type: none"> • विकिपीडियासाठी माहिती संकलन, संदर्भ व्यवस्थापन, तथ्य पडताळणी Fact Checking tool तयार करणे आणि लेख तयार करणे. • AI साधने वापरून Facebook, Instagram आणि X (Twitter) साठी मराठीतील पोस्ट, Caption, Hashtags आणि Content Calendar तयार करणे. • AI Copywriting Tools चा वापर करून सामाजिक माध्यमांसाठी आकर्षक व लक्षित (Targeted) मजकूर तयार करणे. • AI साधनाच्या सहाय्याने Social Media Content चे भाषा विश्लेषण, शुद्धलेखन तपासणी आणि देवनागरी लिपीतील लेखन सुधारणा करणे. • AI साधनाच्या सहाय्याने Community Groups आणि Virtual Discussion Platforms साठी माहितीपूर्ण पोस्ट, जनजागृती मोहीम आणि संवादात्मक मजकूर तयार करणे. • AI Image Generation आणि Video Tools च्या सहाय्याने सामाजिक माध्यमांसाठी Creative Campaign तयार करणे. • Blog, Wikipedia आणि Social Media Content यांची AI-assisted comparative analysis करून प्रभावी डिजिटल लेखनाचा अभ्यास करणे. <p>AI साधने: ChatGPT, Google Gemini, Claude, Perplexity AI, NotebookLM, Canva, CapCut, InVideo, Grammarly, QuillBot, Whisper, ElevenLabs</p>	20
Total		20

संदर्भ ग्रंथ (Reference Books) :

१. मराठी व्याकरण आणि लेखन, विनायक गंधे व मीरा जोशी, निराली प्रकाशन, पुणे, २०१२.
२. उपयोजित मराठी, (संपा.) केतकी मोडक व अन्य, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०१२.
३. मराठी भाषिक कौशल्य विकास, (संपा.) पृथ्वीराज तौर, अथर्व पब्लिकेशन्स, धुळे, २०१८.
४. व्यावहारिक मराठी, ल. रा. नसिराबादकर, भाषा विकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर, २०२३.
५. *Aayushi International Interdisciplinary Research Journal* (ISSN 2349-638X) Peer Reviewed Journal www.aiirjournal.com

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

Second Year B. A.

Semester- IV

Vertical – 5

**Ability Enhancement Course (English)
2 Credits**

**(To be offered to Students who
opted Sindhi AEC in Sem I & II)**

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: English for Academic and Professional Communication

Course Code: CHMBAAECIV

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description of the Course:	<p>The course English for Academic and Professional Communication is designed to enhance learners' linguistic proficiency, analytical ability, and communication competence required in both academic and workplace environments. It integrates <i>language, critical thinking, and digital literacy</i> to prepare students for real-world contexts where effective expression and interpretation are key.</p> <p>Through practice-based learning, learners will refine their <i>listening, speaking, reading, and writing (LSRW)</i> skills, while developing clarity, coherence, and confidence in diverse communicative situations. The course also emphasizes <i>academic writing conventions, interpersonal communication, and digital fluency</i> to help learners adapt to global and multicultural professional scenarios.</p> <p>By the end of the course, students will demonstrate proficiency in structured academic writing, articulate verbal communication, and informed critical expression.</p>
2	Vertical 5	AEC: "English for Academic and Professional Communication"
3	Type	Theory+ Practicum
4	Teaching Methods:	(Lecture/ Discussion/ Presentation/ Reading sessions/ Worksheets/ etc.)
4	Credit	2 Credits
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	<p>CO(A)1: To strengthen learners' ability to communicate effectively in academic and professional contexts.</p> <p>CO(A)2: To develop proficiency in writing structured, formal, and purpose-driven texts.</p> <p>CO(A)3: To enhance oral and interpersonal communication through practice-oriented sessions.</p> <p>CO(A)4: To build critical awareness of digital and media communication practices.</p> <p>CO(A)5: To promote confidence, accuracy, and creativity in both written and spoken English.</p>

8	<p>Course Outcomes: After completing this course, learners will be able to:</p> <p>CO1: Communicate ideas effectively using academic and professional registers of English. CO2: Demonstrate clarity, fluency, and coherence in verbal and written communication. CO3: Apply academic writing conventions such as tone, structure, citation, and logical flow. CO4: Engage critically with texts, visuals, and digital media for interpretation and response. CO5: Exhibit professional etiquette, teamwork, and intercultural competence in communication.</p>
9	<p style="text-align: center;">Syllabus</p> <p>UNIT I: Communication for Academic Excellence 15 hours</p> <p>A. Foundations of Effective Communication</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elements and barriers of communication • Verbal and non-verbal communication strategies • Listening skills and note-taking techniques <p>B. Academic Discourse and Expression</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reading for comprehension and analysis • Structuring paragraphs and developing arguments • Paraphrasing, summarizing, and synthesizing ideas <p>C. Oral and Presentation Skills</p> <ul style="list-style-type: none"> • Group discussions, debates, and public speaking • Seminar presentations and peer feedback • Active listening and responding in academic dialogue <p><i>Learning Emphasis: Building precision, articulation, and critical response in academic contexts.</i></p> <p>UNIT II: Communication for Professional Development 15 hours</p> <p>A. Professional Writing and Documentation</p> <ul style="list-style-type: none"> • Report writing • Writing proposals, memos, and meeting minutes <p>B. Workplace and Digital Communication</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cross-cultural and team communication in professional spaces • Business and technical communication essentials • Writing for online platforms: blogs, LinkedIn, and professional networking <p>C. Media and Visual Literacy</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interpreting advertisements, infographics, and social media content • Writing captions, press notes, and short formal posts <p><i>Learning Emphasis: Application of communication skills in real-world and digital professional settings.</i></p>

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper – 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 marks Time: 1:00 hour

Format of Question Paper

All questions are compulsory:

Question No	Nature of Questions	Marks
Q. 1	Short Notes (Attempt any 3 out of 5) - Unit 1 OR Attempt Essay Type question. (1 out of 2) - Unit 1	15
Q. 2	Short Notes (Attempt any 3 out of 5) - Unit 2 OR Attempt Essay Type question. (1 out of 2) - Unit 2	15
	Total	30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

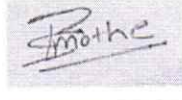

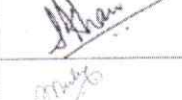

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Written Assignments on any one of the following topics: 1. Report writing 2. Writing proposals, memos, and meeting minutes (Students are required to use AI assistance in the preparation of their drafts. Eg: Notion AI, Otter.ai, Grammarly, Google Gemini)	15
2.	Class Attendance and Participation	05
	Total	20

11

REFERENCES:

- Raman, Meenakshi, and Sangeeta Sharma. *Technical Communication: Principles and Practice*. Oxford UP, 2022.
- Bailey, Stephen. *Academic Writing: A Handbook for International Students*. 5th ed., Routledge, 2021.
- Seely, John. *Oxford Guide to Effective Writing and Speaking*. Oxford UP, 2013.
- Kumar, Sanjay, and Pushp Lata. *Communication Skills*. Oxford UP, 2019.
- Ghosh, B. N., and N. Kumar. *Communication Skills for Professionals*. Pearson, 2018.
- Thill, John V., and Courtland L. Bovee. *Excellence in Business Communication*. Pearson, 2023.
- Carter, Ronald, and Michael McCarthy. *Cambridge Grammar of English*. Cambridge UP, 2006.
- Jones, Leo. *Working in English*. Cambridge UP, 2005.
- Garner, Bryan A. *HBR Guide to Better Business Writing*. Harvard Business Review Press, 2013.
- McCarthy, Michael, and Felicity O'Dell. *English Collocations in Use: Advanced*. Cambridge UP, 2017.

Syllabus Committee:

Sr. No	Name of the Faculty	Designation and College	Signature
1.	Prof. (Dr.) Kailas Aute	Professor & Head, Dept. of English, Smt. CHM College	
2.	Prof. (Dr.) B. R. Hiramani,	(VC Nominee, University of Mumbai) Pancham Khemraj College, Sawantwadi	
3.	Prof. (Dr.) Vikas Raskar	(Subject Expert outside University) Hutatma Rajguru Mahavidyalay, Rajguru Nagar, Khed, (Affiliated to Savitribai Phule University)	
4.	Prof. (Dr.) Prashant Mothe	(Subject Expert outside University) Aadarsh Mahavidyalay, Umerga, Dharashiv, (Affiliated to Dr. Baba Saheb Ambedkar Marathwada University)	
5.	Mr. Ananda Pandhare	Asst. Professor, Dept. of English, Smt. CHM College	
6.	Ms. Sana Khan	Asst. Professor, Dept. of English, Smt. CHM College	
7.	Dr. Micky Barua	Faculty Vidyalkar Institute of technology, Alumni Member	 MICKY BARUA
8.	Ms. Sofy Verghese	Accenture, Industry Representative	

Name & Signature of the Ad-hoc BoS Chairperson: Prof. (Dr.) Kailas Aute

Name & Signature of the Dean: Prof. (Dr.) Nitin Arekar

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

First Year

Semester- IV

Title: Cocurricular Course I

**Vertical - 6
Cocurricular Course - 2 Credits**

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: Cocurricular Course - I

Course Code: CHMCCI6

Sr. No.	Heading	Particulars
1	Description the Course:	<p>This student-friendly Co-Curricular Course is uniquely designed to promote holistic development through active participation in various college-based activities. Unlike traditional theory-based subjects, this course emphasizes hands-on involvement and experiential learning. Students are encouraged to explore their interests and talents by engaging in cultural, social, literary, sports, extension, or club-based events conducted by the college throughout the academic year.</p> <p>Participation will be recorded and assessed based on involvement, initiative, team spirit, creativity, and consistency. The aim is to nurture essential life skills such as leadership, communication, collaboration, and responsibility in a supportive, informal setting.</p> <p>This non-theory course offers students the opportunities and the freedom to learn beyond the classroom and grow into well-rounded individuals, contributing positively to campus life and society.</p>
2	Vertical 6	Cocurricular Course (Mandatory)
3	Type Teaching Methods	Non Theory Participation, Report Writing, Presentation etc.
4	Credit	2 Credits
5	Hours allotted	30 Hours
6	Marks allotted	50 Marks
7	Course Objectives:	<ol style="list-style-type: none"> 1. To inculcate a spirit of active participation in cultural, social, environmental, and creative activities. 2. To enhance personal and interpersonal skills through real-life experiences and teamwork. 3. To foster a sense of responsibility, leadership, and community engagement among students. 4. To develop self-confidence and emotional well-being through creative expression and collaboration. 5. To integrate classroom learning with experiential learning for holistic growth.
8	Learning Outcomes:	<p>By the end of the course, students will be able to:</p> <p>LO1: Participate meaningfully in diverse co-curricular activities and reflect on their learning experiences.</p> <p>LO2: Demonstrate improved communication, leadership, and teamwork skills.</p> <p>LO3: Exhibit increased awareness of social responsibility and civic engagement.</p> <p>LO4: Build confidence through creative, cultural, and intellectual expressions.</p> <p>LO5: Maintain a portfolio or activity log to track participation and personal development.</p>

9

Syllabus

Unit I - Suggested Areas of Participation in the activities:

- **Cultural Events:** Drama, dance, music, literary events, debates, etc.
- **Social Outreach:** Blood donation, awareness campaigns, cleanliness drives.
- **Clubs & Societies:** Photography, quiz, environment club, shram club, etc.
- **Sports & Fitness:** College tournaments, yoga, marathons, fitness challenges.
- **Institutional Events:** Foundation Day, Annual Day, College Festivals, Intercollegiate events.
- **National Festivals:** Independence Day, Republic Day etc.

Unit II - Program Specific Topics

- **Workshops/Seminars:** Report Writing, Personality Development, Soft Skills, Leadership Talks.
- **Speak, Show, Shine:** Presentation / Poster Presentation / Viva and Learning Experience

Mode of Evaluation:

- **Faculty Coordinator:** To guide and evaluate student progress.
- **Participation Proof:** Certificates, photos, attendance records.
- **Reflective Journal:** Minimum 2-3 pages summarizing experiences, learning, and growth.
- **Final Viva/Presentation:** 5-minute talk on poster presentation and on overall learning.

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern Based on 3 approved Activities Semester End External - 30 marks

Activity No	Nature of Activities	Marks
1.	Title of Approved Activity - 1	10
2.	Title of Approved Activity - 2	10
3.	Title of Approved Activity - 3	10
Total		30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Assessment / Evaluation	Marks
1.	Reflective journal	10
2.	Presentation/ poster presentation/viva	10
Total		20

Suggested Readings:

- How to Win Friends and Influence People
- The 7 Habits of Highly Effective People
- Thinking, Fast and Slow
- Leaders Eat Last
- Talk Like Ted

Name & Signature of the Principal & Chairperson, Academic Council:

Dr. Manju Lalwani Pathak

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Second Year B.A.
(Marathi)
Semester- IV**

Vertical -6

Field Project (FP) – 2 Credits

**with effect from
Academic Year 2025-2026**

Title: क्षेत्रीय प्रकल्प Field Projects (FP)

Course Code: CHMMARIVFP

Sr. No.	Heading	Particulars																		
1	Description the Course:	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासावर (Holistic Development) भर देते. या धोरणात सर्वांगीण विकासाचा भाग म्हणून स्तंभ 6 या स्तंभांतर्गत क्षेत्रीय प्रकल्प अभ्यासक्रमाचा समावेश करण्यात आला आहे. या अभ्यासक्रमामुळे क्षेत्रीय प्रकल्प (Field Project) हा अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांना त्यांच्या विषयाशी संबंधित वास्तव जगाशी थेट संपर्क साधून प्रत्यक्ष अनुभव घेण्याची संधी प्रदान करतो. या अभ्यासक्रमाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना संशोधनात्मक दृष्टिकोन तयार करणे, प्रत्यक्ष क्षेत्रात जाऊन माहिती संकलन करणे, निरीक्षण करणे, आणि ती माहिती सुसंगत पद्धतीने मांडणे याचे प्रशिक्षण दिले जाईल. या अभ्यासपत्रिकेमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये संशोधन वृत्ती वाढून त्यांच्यामध्ये संशोधनपर लेखनाचे कौशल्य निर्माण होऊन ते वृद्धिंगत होईल.																		
2	Vertical 6	Field Projects (FP)																		
3	Type	Theory & Practical																		
4	Credit	2 Credits (30 Hours of Practical Work in a Semester)																		
5	Hours allotted	30 Hours																		
6	Marks allotted	50 Marks																		
7		<table border="1"> <thead> <tr> <th>Sr. No.</th> <th>Name of the Topic</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>१.</td> <td>मराठी माध्यमाच्या शाळा व मराठी विषयाच्या शिक्षकांसमोरील आव्हानांचे सर्वेक्षण</td> </tr> <tr> <td>२.</td> <td>शाळा व महाविद्यालयातील मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम व अध्यापनाच्या पद्धतीचा (नावीन्य / तंत्रज्ञानस्नेही साधने) अभ्यास करण्यासाठी क्षेत्रभेटी व सर्वेक्षण.</td> </tr> <tr> <td>३.</td> <td>शाळा, महाविद्यालयांसह विविध सरकारी, खाजगी ग्रंथालयांना भेट व तेथील मराठी भाषेतील पुस्तके, नियतकालिके, संशोधन साहित्य इत्यादी संसाधनाविषयीच्या माहितीचे संकलन /सर्वेक्षण.</td> </tr> <tr> <td>४.</td> <td>वाचनसंस्कृतीचे सर्वेक्षण व विश्लेषण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक वाचकांचे वाचन, पुस्तकांची निवड, कल आवड, या संदर्भातील सर्वेक्षण.</td> </tr> <tr> <td>५.</td> <td>ग्रंथ भांडार, पुस्तकांची दुकाने इत्यादींना भेटी देऊन पुस्तकांची मागणी, खप या आधारे वाचन संस्कृतीविषयी सर्वेक्षण करून अहवाल तयार करणे.</td> </tr> <tr> <td>६.</td> <td>मराठी भाषकांचे भाषिक कौशल्य व भाषिक ज्ञान या संदर्भातील सर्वेक्षण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक भाषकांना अवगत मराठीचे शब्दभांडार, वाक्यरचना कौशल्य, संवादकौशल्ये व भाषाप्रभुत्वाचे पद्धतशीर सर्वेक्षण.</td> </tr> <tr> <td>७.</td> <td>मराठीतील ग्रंथव्यवहाराच्या व्यवसायिक बाजूंसंदर्भातील सर्वेक्षण- प्रकाशक, मुद्रक, ग्रंथविक्रेते, पुस्तकांचे दुकानदार, इ-विक्रेते इत्यादींना भेटी देऊन ग्रंथनिर्मिती, अर्थपुरवठा, पुस्तकांचे वितरण, विपणन, जाहिराती या संदर्भातील सर्वेक्षण.</td> </tr> <tr> <td>८.</td> <td>साहित्यसंस्था, साहित्यविषयक महोत्सव, संमेलने यांना भेटी, मुलाखती यांच्या आधारे साहित्यविषयक</td> </tr> </tbody> </table>	Sr. No.	Name of the Topic	१.	मराठी माध्यमाच्या शाळा व मराठी विषयाच्या शिक्षकांसमोरील आव्हानांचे सर्वेक्षण	२.	शाळा व महाविद्यालयातील मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम व अध्यापनाच्या पद्धतीचा (नावीन्य / तंत्रज्ञानस्नेही साधने) अभ्यास करण्यासाठी क्षेत्रभेटी व सर्वेक्षण.	३.	शाळा, महाविद्यालयांसह विविध सरकारी, खाजगी ग्रंथालयांना भेट व तेथील मराठी भाषेतील पुस्तके, नियतकालिके, संशोधन साहित्य इत्यादी संसाधनाविषयीच्या माहितीचे संकलन /सर्वेक्षण.	४.	वाचनसंस्कृतीचे सर्वेक्षण व विश्लेषण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक वाचकांचे वाचन, पुस्तकांची निवड, कल आवड, या संदर्भातील सर्वेक्षण.	५.	ग्रंथ भांडार, पुस्तकांची दुकाने इत्यादींना भेटी देऊन पुस्तकांची मागणी, खप या आधारे वाचन संस्कृतीविषयी सर्वेक्षण करून अहवाल तयार करणे.	६.	मराठी भाषकांचे भाषिक कौशल्य व भाषिक ज्ञान या संदर्भातील सर्वेक्षण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक भाषकांना अवगत मराठीचे शब्दभांडार, वाक्यरचना कौशल्य, संवादकौशल्ये व भाषाप्रभुत्वाचे पद्धतशीर सर्वेक्षण.	७.	मराठीतील ग्रंथव्यवहाराच्या व्यवसायिक बाजूंसंदर्भातील सर्वेक्षण- प्रकाशक, मुद्रक, ग्रंथविक्रेते, पुस्तकांचे दुकानदार, इ-विक्रेते इत्यादींना भेटी देऊन ग्रंथनिर्मिती, अर्थपुरवठा, पुस्तकांचे वितरण, विपणन, जाहिराती या संदर्भातील सर्वेक्षण.	८.	साहित्यसंस्था, साहित्यविषयक महोत्सव, संमेलने यांना भेटी, मुलाखती यांच्या आधारे साहित्यविषयक
Sr. No.	Name of the Topic																			
१.	मराठी माध्यमाच्या शाळा व मराठी विषयाच्या शिक्षकांसमोरील आव्हानांचे सर्वेक्षण																			
२.	शाळा व महाविद्यालयातील मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम व अध्यापनाच्या पद्धतीचा (नावीन्य / तंत्रज्ञानस्नेही साधने) अभ्यास करण्यासाठी क्षेत्रभेटी व सर्वेक्षण.																			
३.	शाळा, महाविद्यालयांसह विविध सरकारी, खाजगी ग्रंथालयांना भेट व तेथील मराठी भाषेतील पुस्तके, नियतकालिके, संशोधन साहित्य इत्यादी संसाधनाविषयीच्या माहितीचे संकलन /सर्वेक्षण.																			
४.	वाचनसंस्कृतीचे सर्वेक्षण व विश्लेषण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक वाचकांचे वाचन, पुस्तकांची निवड, कल आवड, या संदर्भातील सर्वेक्षण.																			
५.	ग्रंथ भांडार, पुस्तकांची दुकाने इत्यादींना भेटी देऊन पुस्तकांची मागणी, खप या आधारे वाचन संस्कृतीविषयी सर्वेक्षण करून अहवाल तयार करणे.																			
६.	मराठी भाषकांचे भाषिक कौशल्य व भाषिक ज्ञान या संदर्भातील सर्वेक्षण- विविध वयोगट व सामाजिक स्तरातील प्रातिनिधिक भाषकांना अवगत मराठीचे शब्दभांडार, वाक्यरचना कौशल्य, संवादकौशल्ये व भाषाप्रभुत्वाचे पद्धतशीर सर्वेक्षण.																			
७.	मराठीतील ग्रंथव्यवहाराच्या व्यवसायिक बाजूंसंदर्भातील सर्वेक्षण- प्रकाशक, मुद्रक, ग्रंथविक्रेते, पुस्तकांचे दुकानदार, इ-विक्रेते इत्यादींना भेटी देऊन ग्रंथनिर्मिती, अर्थपुरवठा, पुस्तकांचे वितरण, विपणन, जाहिराती या संदर्भातील सर्वेक्षण.																			
८.	साहित्यसंस्था, साहित्यविषयक महोत्सव, संमेलने यांना भेटी, मुलाखती यांच्या आधारे साहित्यविषयक																			

	विविध उपक्रम, वाचकांचा सहभाग व या सर्व साहित्यव्यवहारांचा उपक्रमांचा परिणाम याविषयी निरीक्षण, नोंदी, अहवाल
९.	स्थानिक बोलीभाषांचा अभ्यास(शब्द, वाक्यरचना, भाषिक प्रयोग या पातळीवरील नमुने संकलन, विश्लेषण व नोंद)
१०.	मोबाईल व समाजमाध्यमांवरील मराठी भाषा, इमोजी इत्यादींचा अभ्यास. (निरीक्षणे व नोंदी)
११.	तरुणाईच्या भाषेचा अभ्यास - कॉकवला (कॉलेज, कट्टा, क्लास येथील भाषेच्या नमुन्यांचे संकलन, विश्लेषण व नोंदी)
१२.	ग्रामीण भागातील म्हणी, वाक्प्रचार आणि त्यामागील लोकजीवनाचे प्रतिबिंब यांचा अभ्यास. (संकलन, विश्लेषण व नोंदी)
१३.	स्थानिक लोकसाहित्याचा (लोकगीते, लोककथा, आख्यायिका, दंतकथा इत्यादी) अभ्यास. (भेटी, निरीक्षण, संकलन, विश्लेषण, नोंदी)
१४.	स्थानिक सादरीकरणात्मक लोककलांचा (कीर्तन, दशावतार, लळिते, लोकनाट्य, वगनाट्य, तमाशा, लोकनृत्ये) अभ्यास. (भेटी, निरीक्षण, संकलन, विश्लेषण, नोंदी)
१५.	स्थानिक लोककलांचा (चित्रकला, कातळशिल्पे, मंदिरातील चित्रे इत्यादी) अभ्यास. (भेटी, निरीक्षण, संकलन, विश्लेषण, नोंदी)
१६.	स्थानिक ऐतिहासिक वास्तूंना भेटी देणे व अहवाल तयार करणे. (साहित्याशी संबंधित ऐतिहासिक वास्तू-लेखकांची स्मारके, संग्रहालये व अन्य वास्तू)
१७.	गावकुसातील मंदिरे, देऊळवाडे यांना भेट व त्यांच्या भाषिक व सांस्कृतिक स्वरूपाचा अभ्यास.
१८.	साहित्यसंस्थांना भेटी देऊन त्यांच्या विविध उपक्रमांची माहिती संकलित करणे.
१९.	स्थानिक नाट्यसंस्था, नाट्यविषयक चळवळींची केंद्र यांना भेट देणे. त्यांच्या विविध उपक्रमांची माहिती घेणे, संकलन व सर्वेक्षण करणे.
२०.	परिसरातील महाविद्यालयातील एकांकिका समूह, त्यांची संस्कृती, अर्थकारण इत्यादींचा अभ्यास करून त्याचा अहवाल तयार करणे, रिपोर्टाज लेखन करणे.
२१.	परिसरातील सामाजिक संस्था, सामाजिक चळवळी यासंदर्भात मुलाखती व रिपोर्टाज लेखन करणे.
२२.	परिसरातील वर्तमानपत्रांची कार्यालये व मुद्रणालयांना भेट देणे, तेथील कामाचे निरीक्षण करून संबंधितांच्या मुलाखती घेणे व त्या आधारे अहवाल/ रिपोर्टाज लेखन करणे.
२३.	स्थानिक लेखकांची भेटी घेणे, त्यांच्या लेखन कार्याविषयी मुलाखत घेणे.
२४.	स्थानिक कलाकार, कारागीर, सुप्रसिद्ध व्यक्ती किंवा अन्य व्यक्तींच्या मुलाखती घेणे व शब्दांकन करणे.
२५.	स्थानिक लोककलावंतांचा चरित्रकोश तयार करणे, असंगठित कामगार व शेतकऱ्यांच्या भाषेचा कोश बनवणे.

वर सुचवलेल्या विषयांच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांना क्षेत्रीय प्रकल्प देण्यात यावेत.

08

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Total: 50 Marks

	Evaluation Process	Marks
1.	Objectives, Literature Review, Methodology, Data Analysis, Conclusion and Recommendations	15
2.	Overall Project Structure and Style	5
3.	Presentation Skills & Communication	10
	Total	30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 40 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Attendance and interaction	10
2.	Overall Impression	10
	Total	20

Syllabus prepared by

1. **Dr. Nitin Arekar**, Chairperson, BoS, Marathi
2. **Dr. Sandip Bhele**, Subject Expert, VC Nominee
3. **Dr. Bhaskar Dhoke**, Member, Outside expert nominated by AC
4. **Dr. Varsha Todmal**, Member, Outside expert nominated by AC
5. **Mr. Kiran Yele**, Member, Expert from Industry nominated by the Principal
6. **Mr. Akshay Jamdade**, Member, Alumni nominated by the Principal

Name & Signature of Ad-hoc BoS Chairman: **Dr. Nitin Arekar:** _____Name & Signature of the Dean: **Dr. Nitin Arekar:** _____

HSNC Board's
Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College,
Ulhasnagar-3
(Autonomous)
Affiliated to the University of Mumbai

Bachelor of Arts
(Marathi)
(Aided Course)

Semester –V & VI

Choice Based Credit System
with effect from
the Academic Year 2026 -2027

Preamble

सुमारे दोन हजार वर्षांपासून मराठी भाषा व मराठी वाचक हे आपल्या अभिजात वैशिष्ट्यपूर्णतेमुळे भाषेच्या प्रवाहात आपले महत्त्वपूर्ण स्थान निश्चित करून आहे. आज ज्ञात असलेल्या महानुभाव संप्रदायाच्या वाङ्मयापासून आजतागायत मराठी भाषेने व साहित्याने आपली विविध रूपे धारण केली आहेत. मराठी वाङ्मयाच्या मुळाशी कार्यरत असणाऱ्या अनेकविध प्रेरणा व प्रवृत्तींचा विद्यार्थ्यांना परिचय होणे, आधुनिक मराठी वायाच्या इतिहासाच्या स्वरूपाचे त्यांना आकलन होणे, भाषेच्या शास्त्रीय स्वरूपाचा परिचय होणे, साहित्याच्या माध्यमातून समाज व संस्कृतीचा परिचय घडणे व साहित्याच्या सांस्कृतिक संदर्भाची जाण निर्माण होणे, विद्यार्थ्यांमध्ये साहित्यविषयक अभिरुची व संवेदनक्षमता निर्माण होणे, साहित्यकलेचा आस्वाद व समीक्षा करण्याची क्षमता निर्माण होणे, विविध भाषिक कौशल्यांचा परिचय होऊन त्यांच्या उपयोजनाची क्षमता वाढणे यासोबतच आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने भाषेच्या श्रवण, भाषण, लेखन व वाचन या कौशल्यांवर समयोचित प्रभुत्व निर्माण करणे हे मराठी अभ्यासक्रमाचे ध्येय आहे.

'राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण-२०२०' अनुसार भारतीय भाषांचे महत्त्व पुन्हा एकदा अधोरेखित होत आहे. श्रीमती चांदीबाई हिमथमल मनसुखानी महाविद्यालय, उल्हासनगर (स्वायत्त) या महाविद्यालयाचा 'मराठी भाषा व साहित्य' ह्या विषयाचा पदवी स्तरावरील अभ्यासक्रम हा 'राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० मधील मार्गदर्शक तत्त्वे आणि स्वायत्त महाविद्यालयांसाठीची मार्गदर्शक तत्त्वे यांच्या अनुसार तयार करण्यात आला आहे.

भारत सरकारने मान्यता दिल्यानंतर, आता 'मराठी भाषा' ही 'अभिजात भाषा' आहे, हे सुनिश्चित झालेले आहे. मराठी भाषेला ज्ञात असा सुमारे अडीच हजार वर्षांचा इतिहास आहे. 'महाराष्ट्री प्राकृत'पासून वेगवेगळी रूपे घेत मराठी भाषेने व साहित्याने आजचे रूप धारण केले आहे. आज प्रचलित असलेल्या अभ्यास साधनांनुसार तेराव्या शतकातील महानुभाव साहित्यापासून उपलब्ध असलेल्या लिखित मराठी वाङ्मयाची आठशे वर्षांची समृद्ध परंपरा समजून घेणे, त्या परंपरेमागे असलेल्या लोकसाहित्याचा परिचय करून घेणे, त्याद्वारे आजच्या पिढीला लाभलेला संपन्न ऐतिहासिक वारसा उलगडून पाहाणे, संस्कृतीच्या इतिहासातील काळाच्या वेगवेगळ्या टप्प्यांच्या अभ्यासाच्या आधारे मानवी विकासाचे धागेदोरे शोधून काढणे अशा वेगवेगळ्या उद्दिष्टांना डोळ्यांसमोर ठेवून सदर अभ्यासक्रमाची रचना करण्यात आली आहे.

'माणसाच्या एकूण विकासाचे भाषा हे एक महत्त्वाचे अंग आहे' हे सूत्र अभ्यास मंडळाने आपल्या नजरेसमोर ठेवले आहे. साहित्याची अनेक अंगे असतात, ह्या अंगांचा परिचय करून घेणे; साहित्याच्या प्रकारांची ओळख करून घेऊन त्यांचे स्वरूप समजून घेणे, त्यात काळाच्या ओघात कसकसे बदल घडत आले याचा शोध घेणे; त्यांत कोणत्या प्रकारची भर पडली, त्यांच्या निर्मितीची कारणे कोणती आहेत, त्यांच्या निर्मितीमागील प्रयोजने कोणकोणती होती, रसिकांच्या रसिकतेत कशा प्रकारचे बदल घडत आले या व अशा अनेक प्रश्नांचा शोधघेणे म्हणजे मानवी संस्कृतीचा शोध घेणे ह्या दृष्टीने प्रस्तुत अभ्यासक्रम महत्त्वाचा आहे. हा अभ्यासकरत असताना विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वात आमूलाग्र बदल होऊन त्यांचे उन्नयन व्हावे हा प्रामाणिक हेतू आहे.

शासकीय धोरणानुसार स्थानिक भाषांचे महत्त्व आता नव्याने अधोरेखित झाले आहे. समाजाच्या आणि जीवनाच्या विविध स्तरांवर भाषा वेगवेगळ्या प्रकारचे कार्य करत असते. मराठी ही महाराष्ट्राची राज्य भाषा आहे, या दृष्टीने शासकीय कारभारात मराठीचा वापर, स्पर्धा परीक्षांमध्ये मराठीचा वापर व उपयोग, एकविसाव्या शतकाचे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य बनलेली 'वसुधैव कुटुंबकम्' ही भूमिका, त्यातून उत्पन्न झालेली भाषांतर, अनुवाद, रूपांतराची निर्माण झालेली आवश्यकता ह्या सूत्रांचा विचारही प्रस्तुत अभ्यासक्रम तयार करताना केला गेला आहे. मराठी विषयात विद्यार्थी पदवी मिळवत असताना त्यांना प्रत्येक शैक्षणिक वर्षाच्या शेवटी नव्या व्या युगात आवश्यक असलेली, व्यावसायिक स्वरूपाची किमान दोन कौशल्ये प्राप्त होतील व त्यांना अर्थार्जन करणे सहज शक्य होईल असा विचारही या अभ्यासक्रमामागे आहे.

Program Specific Outcomes

- PSO 1: अभ्यासकांना मराठी साहित्याच्या प्रेरणा व प्रवृत्तींचा अभ्यास करून एकूण मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासाच्या स्वरूपाचे आकलन होईल. त्याचबरोबर त्यांना भाषेच्या शास्त्रीय स्वरूपाचा परिचय होईल.
- PSO 2: साहित्याच्या माध्यमातून समाज व संस्कृतीचा परिचय घडेल व साहित्याच्या सांस्कृतिक संदर्भाची जाण निर्माण होईल.
- PSO 3: वेगवेगळ्या वाङ्मयप्रकारांतील व कालखंडातील महत्त्वाच्या साहित्यकृतींचा परिचय होऊन साहित्यविषयक अभिरुची व संवेदनक्षमता निर्माण होईल तसेच .त्यांच्यामध्ये साहित्यकलेचा आस्वाद व समीक्षा करण्याची क्षमता निर्माण होईल.
- PSO 4: विद्यार्थ्यांना विविध भाषिक कौशल्यांचा परिचय होऊन त्यांच्या उपयोजनाची क्षमता वाढेल.
- PSO 5: विद्यार्थी मराठी भाषा, तिचा वापर व आधुनिक तंत्रज्ञान यांच्यात समन्वय निर्माण करू शकतील.
- PSO 6: विद्यार्थी श्रवण, भाषण, लेखन व वाचन या भाषिक कौशल्यांवर प्रभुत्व मिळवू शकतील .

	Mandatory+Elective	M2	VSC	CC	CEP/FP/ OJT	Total
Sem V	4+4+2+4	2	2	2	2	22
Sem VI	4+4+4+2+4	--	--	--	4	22

**Program Structure for Sem V & VI
(NEP 2020)**

Vertical No.	Paper Title	Credits	
Sem - V			
1.	Major Mandatory	१. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - भाग १	4
		२. भारतीय साहित्यशास्त्र	4
		३. ज्ञानप्रसार आणि मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मय (IKS)	2
2.	Major Electives	१. मराठी भाषेचे व्याकरण	4
3.	Major-2	१. लिंगभाव अभ्यास आणि साहित्य : स्थूल परिचय	2
4.	VSC	१. व्यावसायिक मजकूर लेखन	2
5.	CEP (To be selected from CEP topic list)		2
6.	CC		2
Credits		22	
Sem - VI			
1.	Major Mandatory	१. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - भाग २	4
		२. पाश्चात्य साहित्यशास्त्र	4
		३. आधुनिकतावादी मराठी साहित्य	4
		४. निबंध वाङ्मयाचा अभ्यास	2
2.	Major Electives	१. भाषाविज्ञान	4
3.	OJT		4
Credits		22	
Total Credits		44	

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani
College
(Autonomous)**

**Third Year B.A.
(Marathi)**

Semester –V

**Title: मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, भाग- १
(Credit 4)**

**Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026 -2027**

Title : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, भाग- १ M-1 (Credit 4)

**T.Y.B.A. Major Mandatory
Course Code: CHMMARV1**

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२०नुसार पदवीस्तरावर मराठी मुख्य (Marathi Major) विषय असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सत्र M1-M2-M3 या प्रारूपातील मुख्य (Major) स्तंभांतर्गत मुख्य अनिवार्य (Major Mandatory) या गटासाठी 'मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - भाग १' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>मराठी भाषेच्या उदयाचा 'महाराष्ट्री प्राकृत- महाराष्ट्री अपभ्रंश ते मध्ययुगीन मराठी' हा क्रम दिसून येतो. मध्ययुगीन महाराष्ट्रात मराठी ही देशीभाषा म्हणून प्रचलित होती. मराठीचे प्रारंभीचे स्वरूप कोरीव लेखांच्या आधारे (शिलालेख, ताम्रपट) पाहता येते. या काळातील सामाजिक- राजकीय पार्श्वभूमीत नाथ, महानुभाव, वारकरी आदी पंथांचा उदय झाला. पंथप्रवर्तकांनी पंथीय तत्त्वज्ञान जनसामान्यांपर्यंत पोहोचवण्याच्या प्रेरणेतून लोकभाषांना प्राधान्य दिले. पंथीय तत्त्वज्ञानाच्या प्रसारासाठी गद्य व पद्य स्वरूपाचे मराठी वाङ्मय निर्माण केले. त्यातून मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचे वैशिष्ट्यपूर्ण स्वरूप घडले आहे. यादवकाळ, बहामनीकाळ आणि शिवकाळातही त्याचे प्रत्यंतर येते.</p> <p>मराठी हा मुख्य अभ्यासविषय असलेल्या विद्यार्थ्यांना मराठी वाङ्मयाचा हा इतिहास अभ्यासणे आवश्यक आहे. म्हणून भाषा आणि वाङ्मयाच्या उदय आणि विकासाचे, कालक्रमातील राजकीय, सामाजिक, सांस्कृतिक बदलांचे व त्यांच्या प्रभावाने घडलेल्या वाङ्मयरूपांचे वस्तुनिष्ठ भान यावे; या उद्देशाने सदर अभ्यासपत्रिकेची आखणी केली आहे.</p> <p>'मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास-भाग १' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेत एकूण चार घटक समाविष्ट केले आहेत. पहिल्या घटकात मराठी भाषेची उत्पत्ती, कोरीव लेख, मराठी आद्यग्रंथाविषयीची चर्चा आणि महानुभावीय वाङ्मय या उपघटकांचा समावेश केला आहे. दुसरा व तिसरा घटक वारकरी पंथीय वाङ्मयाविषयीचा असून चौथ्या घटकात नाथ, लिंगायत, दत्त आणि समर्थ पंथीयांच्या वाङ्मयाचे अध्ययन करणे अपेक्षित आहे.</p>
2	Vertical	Major Mandatory
3	Type	Theory+ Practical (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/PPT/Field Trips / Debates, AI Tools)
4	Credit	4 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	60
6	Marks Allotted	60+40=100

7	<p>Course Objectives:</p> <p>CO(A) 1: प्राचीन ते मध्ययुगीन काळातील मराठी भाषेची उत्पत्ती व विकासप्रक्रियेचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 2: मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाच्या सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय पार्श्वभूमीचे स्वरूप स्पष्ट करणे.</p> <p>CO(A) 3: महानुभाव व वारकरीपंथीय वाङ्मयाच्या प्रेरणा व स्वरूपविशेष समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 4: नाथ आणि समर्थ पंथीय वाङ्मयाच्या प्रेरणा व स्वरूपविशेषांची ओळख करून देणे.</p> <p>CO(A) 5: मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयातील आशय व रचनाप्रकारांच्या वैविध्याचे आणि ग्रंथकारांच्या मूल्यदृष्टीचे भान विकसित करणे.</p>
8	<p>Course Outcomes:</p> <p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO1: विद्यार्थ्यांना प्राचीन ते मध्ययुगीन काळातील मराठी भाषेची उत्पत्ती व विकासप्रक्रियेचा परिचय होईल.</p> <p>CO2: विद्यार्थ्यांना मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाच्या सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय पार्श्वभूमीचे स्वरूप स्पष्ट होईल.</p> <p>CO3: विद्यार्थ्यांना महानुभाव व वारकरीपंथीय वाङ्मयाच्या प्रेरणा व स्वरूपविशेष समजतील.</p> <p>CO4: विद्यार्थ्यांना नाथ आणि समर्थ पंथीय वाङ्मयाच्या प्रेरणा व स्वरूपविशेषांची ओळख होईल.</p> <p>CO5: विद्यार्थ्यांमध्ये मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयातील आशय व रचनाप्रकारांच्या वैविध्याचे आणि ग्रंथकारांच्या मूल्यदृष्टीचे भान विकसित होईल.</p>
9	<p>SYLLABUS</p> <p>Unit 1: - मराठी भाषा व वाङ्मयाची पूर्वपीठिका आणि महानुभाव पंथीय वाङ्मय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) मराठी भाषा व वाङ्मयाची पूर्वपीठिका आणि यादवकालीन महाराष्ट्र</p> <p>१. मराठी भाषेची उत्पत्ती : महाराष्ट्री प्राकृत ते अपभ्रंश मराठी, अपभ्रंश मराठी ते मध्ययुगीन मराठी या टप्प्यांची चर्चा</p> <p>२. मराठीतील शिलालेख, ताम्रपट यांवरील मराठी लेखन आणि आद्यग्रंथाविषयीची चर्चा</p> <p>३. यादवकालीन महाराष्ट्र : सामाजिक, सांस्कृतिक आणि राजकीय परिस्थिती</p> <p>आ) महानुभाव पंथीय वाङ्मय</p> <p>१. महानुभाव पंथ: तत्त्वज्ञान, आचारधर्म व स्वरूपविशेष यांचा परिचय; गद्य वाङ्मय: चरित्रग्रंथ आणि तत्त्वज्ञानपर ग्रंथ</p> <p>२. पद्य वाङ्मय: महदंबेचे धवळे, मातृकी रुक्मिणी स्वयंवर, मूर्तिप्रकाश, पूजावसर आणि साती ग्रंथ</p> <p>Unit 2: वारकरी पंथीय वाङ्मय: भाग १ (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. वारकरी पंथ : तत्त्वज्ञान, आचारधर्म, स्वरूपविशेष</p> <p>२. संत ज्ञानेश्वर व ज्ञानेश्वरपंचकाचे (निवृत्तीनाथ, सोपानदेव, मुक्ताबाई आणि चांगदेव) वाङ्मय</p> <p>आ) १. संत नामदेव व त्यांच्या कुटुंबीयांचे वाङ्मय</p> <p>२. वारकरी संतमेळ्याचे (गोरोबा कुंभार, विसोबा खेचर, जनाबाई, परिसा भागवत, चोखामेळा व कुटुंबीय, नरहरी सोनार, सावता माळी, सेना न्हावी, कान्होपात्रा) वाङ्मय</p> <p>Unit 3: वारकरी पंथीय वाङ्मय: भाग २ (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. बहामनीकालीन महाराष्ट्र : सामाजिक, सांस्कृतिक आणि राजकीय परिस्थिती</p> <p>२. संत एकनाथांचे वाङ्मय व एकनाथपंचकाचे (दासोपंत, जनी जनार्दन, रामा जनार्दन, विठा रेणुकानंदन) वाङ्मय</p>

- आ) १. शिवकालीन महाराष्ट्र : सामाजिक, सांस्कृतिक आणि राजकीय परिस्थिती
 २. संत तुकारामांचे वाङ्मय व संत तुकारामांच्या प्रभावातील निवडक संतांचे (कान्होबा, भागूबाई, संताजी, बहिणाबाई, निळोबा) वाङ्मय

Unit 4: नाथ आणि समर्थ पंथीय वाङ्मय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)

अ) नाथ पंथ: तत्त्वज्ञान, आचारधर्म आणि स्वरूपविशेष; नाथ पंथीय वाङ्मय

आ) समर्थ पंथ : तत्त्वज्ञान, आचारधर्म आणि स्वरूपविशेष संत रामदास आणि समर्थ पंथीय वाङ्मय

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper 100 Marks

External Examination: Semester End External – 60 Marks Time- 2:00 hrs

Format of Question Paper

Students have to solve 4 questions

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	प्रश्न क्रमांक १ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक १ व घटक २ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 2	प्रश्न क्रमांक २ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक ३ व घटक ४ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 3	प्रश्न क्रमांक ३ मध्ये प्रत्येक घटकावर एक अशा चार टिपा विचाराव्यात. विद्यार्थ्यांनी चार पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहाव्यात.	१५
Q. 4	प्रश्न क्रमांक चार हा सर्व घटकांवर आधारित बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा अनिवार्य प्रश्न असेल. यामध्ये प्रत्येक घटकावर पाच असे एकूण वीस वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे प्रश्न विचारावेत. विद्यार्थ्यांनी यापैकी कोणतेही पंधरा प्रश्नांची उत्तरे लिहायची आहेत.	१५
Total: ६०		

Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	Class Test/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)	२०
2	AI based Projects/Assingments/Module <ul style="list-style-type: none"> शिलालेख ते डिजिटल मजकूर: मराठी भाषेच्या उत्पत्ती विषयक जुने ग्रंथ, शिलालेख, हस्तलिखिते यांचे फोटो OCR साधनांद्वारे स्कॅन करून, विद्यार्थ्यांनी ते आधुनिक पद्धतीने अंकिकरण करून जतन करावे. लोककलांचे डिजिटल संवर्धन: कीर्तन, भारूड किंवा पोवाडा या मौखिक परंपरांचे AI ट्रान्स्क्रिप्शन (Transcription) सॉफ्टवेअर वापरून संपादन व संकलन करणे. 	२०

		<ul style="list-style-type: none"> • महानुभाव, वारकरी, नाथ, लिंगायत, दत्त आणि समर्थ पंथीय वाङ्मयाचे AI साधनांच्या सहाय्याने तुलनात्मक अध्ययन करणे. • संत, पंथ आणि मध्ययुगीन महाराष्ट्राच्या सामाजिक-सांस्कृतिक इतिहासाची डिजिटल timeline किंवा infographic तयार करणे. • AI साधनांच्या सहाय्याने संत साहित्य, अभंग, धवळे आणि अन्य वाङ्मयप्रकारांचा आशय, प्रमुख संकल्पना व तत्त्वज्ञानाचे विश्लेषण करणे. • मध्ययुगीन मराठीतील कठीण शब्द, संज्ञा आणि वाङ्मयप्रकारांचा डिजिटल glossary तयार करणे. • AI साधनांच्या सहाय्याने notes, concept maps, charts आणि thematic classification तयार करणे. • संत ज्ञानेश्वर, नामदेव, एकनाथ, तुकाराम, रामदास यांसारख्या संतांच्या कार्यावर AI-assisted seminar presentation किंवा mini research project तयार करणे. • AI-generated माहितीची पडताळणी करून त्यातील त्रुटी शोधणे व चिकित्सक विश्लेषण करणे. <p>AI साधने :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ChatGPT, Perplexity AI, Canva AI, Mapify AI, Google Translate 	
			Total 40
11	Reference Books	<ol style="list-style-type: none"> १. महाराष्ट्र सारस्वत, खंड १, वि. ल. भावे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, आवृत्ती सहावी, १९८२. २. महाराष्ट्र सारस्वत, खंड २, वि. ल. भावे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, आवृत्ती सहावी, १९८३. ३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड पहिला, (संपा.) शं. गो. तुळपुळे, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८४. ४. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड दुसरा : भाग पहिला, (संपा.) स. गं. मालशे, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९७३. ५. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड दुसरा : भाग दुसरा, (संपा.) स. गं. मालशे, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, आवृत्ती दुसरी, २०१०. ६. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड तिसरा, (संपा.) रा. श्री. जोग व इतर, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९७३. ७. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप, ह. श्री. शेणोलीकर, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे, २०११. ८. हाल सातवाहनाची गाथा सप्तशती, (संपा.) स.आ.जोगळेकर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०१२. ९. श्रीविठ्ठल: एक महासमन्वय, रा. चिं. ढेरे, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे, १९८४. १०. संत कविता एक दृष्टिकोन, प्रकाश देशपांडे केजकर, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, २००६. ११. धर्मसंप्रदाय आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय, रत्नाकर बापूराव मंचरकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २०००. १२. पाच भक्तिसंप्रदाय, र. रा. गोसावी, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, आवृत्ती तिसरी, २००८. १३. पाच संतकवी, शं. गो. तुळपुळे, सुविचार प्रकाशन मंडळ, पुणे, आवृत्ती तिसरी, १९८४. १४. नाथ संप्रदायाचा इतिहास, रा.चिं. ढेरे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००९. 	

१५. दत्त संप्रदायाचा इतिहास, रा.चिं. ढेरे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, आवृत्ती चौथी, २०१४.
१६. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, प्र. न. जोशी, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, २००२.
१७. मराठी साहित्य इतिहास आणि संस्कृती, वसंत आबाजी डहाके, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००८.
१८. मराठी वाङ्मयाभिरुचीचे विहंगमावलोकन, रामचंद्र श्रीपाद जोग, व्हीनस प्रकाशन, पुणे, आवृत्ती दुसरी, १९७६.
१९. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर, आवृत्ती पाचवी १९९४.

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Third Year B.A.
(Marathi)**

Semester –V

**Title: भारतीय साहित्यविचार
(Credit 4)**

**Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027**

Title: भारतीय साहित्यविचार – M-1 (Credit 4)

**T.Y.B.A. Major Mandatory
Course Code: CHMMARV2**

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२०नुसार कला शाखेतील पाचव्या सत्रासाठी M1-M2-M3 या प्रारूपाअंतर्गत मुख्य (Major) विषय म्हणून मराठीची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना 'भारतीय साहित्यशास्त्र' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेचा अभ्यास करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>साहित्याविषयीचे सैद्धांतिक व संकल्पनात्मक ज्ञान हा कोणत्याही भाषेतील साहित्याभ्यासाचा पाया असतो. त्या दृष्टीने मराठी साहित्याच्या विद्यार्थ्यांनी साहित्यशास्त्राचा अभ्यास करणे अनिवार्य ठरते. प्राचीन काळापासून वर्तमानकाळापर्यंत साहित्याचे स्वरूप व निर्मिती, साहित्याचे प्रयोजन व आस्वाद यांविषयी झालेले मूलभूत स्वरूपाचे चिंतन साहित्यशास्त्रात अभ्यासले जाते. भारतीय व पाश्चात्य अशा दोन्ही परंपरांमध्ये झालेल्या साहित्यविषयक चिंतनातून साहित्याचे सैद्धांतिक शास्त्र आकाराला आले आहे. विद्यार्थ्यांनी या दोन्ही परंपरांतील साहित्याचा शास्त्रीय विचाराशी परिचित होणे गरजेचे आहे. त्या दृष्टीने प्रथम भारतीय साहित्यशास्त्रातील काही मूलभूत संकल्पना-विचारांचा परिचय प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेद्वारे विद्यार्थ्यांना करून द्यावयाचा आहे.</p>
2	Vertical	Major Mandatory
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/PPT/Field Trips / Debates, AI Tools)
4	Credit	4 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	60
6	Marks Allotted	60+40=100
7	अभ्यासक्रम उद्दिष्टे (Course Objectives) :	<p>CO(A) 1: साहित्याच्या अभ्यासामागील सैद्धांतिक दृष्टिकोनाचे महत्त्व विद्यार्थ्यांच्या ध्यानात आणून देणे.</p> <p>CO(A) 2: भारतीय साहित्यात प्राचीन काळापासून झालेल्या साहित्यचर्चेचा विद्यार्थ्यांना स्थूल परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: साहित्याची स्वरूपवैशिष्ट्ये, साहित्याची भाषा, साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया व प्रयोजन, तसेच साहित्याची आस्वादप्रक्रिया यांच्याशी संबंधित भारतीय साहित्यशास्त्रात मांडल्या गेलेल्या संकल्पना व विचारांचे आकलन विद्यार्थ्यांना करून देणे.</p>
8	अभ्यासक्रम निष्पत्ती (Course Outcomes) :	<p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1: साहित्याच्या अभ्यासामागील सैद्धांतिक दृष्टिकोनाचे महत्त्व कळेल.</p> <p>CO 2: भारतीय साहित्यात प्राचीन काळापासून झालेल्या साहित्यचर्चेचा स्थूल परिचय होईल.</p> <p>CO 3: भारतीय साहित्यशास्त्रात साहित्याची स्वरूपवैशिष्ट्ये, साहित्याची भाषा, साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया व प्रयोजन, तसेच साहित्याची आस्वादप्रक्रिया यांच्याशी संबंधित मांडल्या गेलेल्या संकल्पना व विचारांचे आकलन होईल.</p>

9	<p>SYLLABUS</p> <p>Unit 1: - साहित्याचे स्वरूप श्रेयांकन १, व्याख्याने – १५ अ) रसविचार, ध्वनिविचार व औचित्यविचार आ) काव्याच्या संकल्पनेच्या संदर्भात अलंकारविचार, वक्रोक्तिविचार व रीतिविचार</p> <p>Unit 2 : - साहित्याची भाषा श्रेयांकन १, व्याख्याने – १५ अ) शब्दशक्ती व अलंकार (साहित्यभाषेच्या दृष्टिकोनातून शब्दालंकार व अर्थालंकार) आ) वृत्त, छंद, मुक्तछंद व लय</p> <p>Unit 3: - साहित्याची निर्मिती व प्रयोजन श्रेयांकन १, व्याख्याने – १५ अ) प्रतिभा, व्युत्पत्ती व अभ्यास आ) भरत, भामह, रुद्रट, वामन व अभिनवगुप्त यांचा प्रयोजनविचार; मम्मटप्रणीत सहा प्रयोजने</p> <p>Unit 4: साहित्याचा आस्वाद श्रेयांकन १, व्याख्याने – १५ अ) भट्टलोल्लट, शंकुक व भट्टनायक यांची रसास्वाद मीमांसा आ) अभिनवगुप्त याची रसास्वाद मीमांसा ('रसविघ्ने' या संकल्पनेसह)</p>																											
10	<p align="center">Scheme of Examination and Assessment Pattern</p> <p align="center">Paper 100 Marks</p> <p align="center">External Examination: Semester End External – 60 Marks Time- 2:00 hrs</p> <p align="center">Format of Question Paper Students have to solve 4 questions</p> <table border="1" data-bbox="475 965 1382 1559"> <thead> <tr> <th>Q. No.</th> <th>Nature of Question</th> <th>Marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Q. 1</td> <td>प्रश्न क्रमांक १ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक १ व घटक २ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.</td> <td>१५</td> </tr> <tr> <td>Q. 2</td> <td>प्रश्न क्रमांक २ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक ३ व घटक ४ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.</td> <td>१५</td> </tr> <tr> <td>Q. 3</td> <td>प्रश्न क्रमांक ३ मध्ये प्रत्येक घटकावर एक अशा चार टिपा विचाराव्यात. विद्यार्थ्यांनी चार पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहाव्यात.</td> <td>१५</td> </tr> <tr> <td>Q. 4</td> <td>प्रश्न क्रमांक चार हा सर्व घटकांवर आधारित बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा अनिवार्य प्रश्न असेल. यामध्ये प्रत्येक घटकावर पाच असे एकूण वीस वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे प्रश्न विचारावेत. विद्यार्थ्यांनी यापैकी कोणतेही पंधरा प्रश्नांची उत्तरे लिहायची आहेत.</td> <td>१५</td> </tr> <tr> <td align="right" colspan="2">Total: ६०</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p align="center">Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks</p> <table border="1" data-bbox="443 1637 1422 1930"> <thead> <tr> <th></th> <th>Assessment/ Evaluation</th> <th>Marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Class Test/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)</td> <td>२०</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>AI based Projects/Assingments/Module: विद्यार्थ्यांना पुढीलपैकी अथवा तत्सम प्रकल्प देण्यात यावेत • रसविचार आणि अल्गोरिदम: AI अल्गोरिदम मानवी काव्यातील सूक्ष्म</td> <td>२०</td> </tr> </tbody> </table>	Q. No.	Nature of Question	Marks	Q. 1	प्रश्न क्रमांक १ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक १ व घटक २ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५	Q. 2	प्रश्न क्रमांक २ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक ३ व घटक ४ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५	Q. 3	प्रश्न क्रमांक ३ मध्ये प्रत्येक घटकावर एक अशा चार टिपा विचाराव्यात. विद्यार्थ्यांनी चार पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहाव्यात.	१५	Q. 4	प्रश्न क्रमांक चार हा सर्व घटकांवर आधारित बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा अनिवार्य प्रश्न असेल. यामध्ये प्रत्येक घटकावर पाच असे एकूण वीस वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे प्रश्न विचारावेत. विद्यार्थ्यांनी यापैकी कोणतेही पंधरा प्रश्नांची उत्तरे लिहायची आहेत.	१५	Total: ६०				Assessment/ Evaluation	Marks	1	Class Test/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)	२०	2	AI based Projects/Assingments/Module: विद्यार्थ्यांना पुढीलपैकी अथवा तत्सम प्रकल्प देण्यात यावेत • रसविचार आणि अल्गोरिदम: AI अल्गोरिदम मानवी काव्यातील सूक्ष्म	२०
Q. No.	Nature of Question	Marks																										
Q. 1	प्रश्न क्रमांक १ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक १ व घटक २ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५																										
Q. 2	प्रश्न क्रमांक २ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक ३ व घटक ४ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५																										
Q. 3	प्रश्न क्रमांक ३ मध्ये प्रत्येक घटकावर एक अशा चार टिपा विचाराव्यात. विद्यार्थ्यांनी चार पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहाव्यात.	१५																										
Q. 4	प्रश्न क्रमांक चार हा सर्व घटकांवर आधारित बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा अनिवार्य प्रश्न असेल. यामध्ये प्रत्येक घटकावर पाच असे एकूण वीस वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे प्रश्न विचारावेत. विद्यार्थ्यांनी यापैकी कोणतेही पंधरा प्रश्नांची उत्तरे लिहायची आहेत.	१५																										
Total: ६०																												
	Assessment/ Evaluation	Marks																										
1	Class Test/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)	२०																										
2	AI based Projects/Assingments/Module: विद्यार्थ्यांना पुढीलपैकी अथवा तत्सम प्रकल्प देण्यात यावेत • रसविचार आणि अल्गोरिदम: AI अल्गोरिदम मानवी काव्यातील सूक्ष्म	२०																										

	<p>रस (उदा. क्रोध, करुण) अचूक ओळखू शकतात का, याचा विद्यार्थ्यांनी AI साधनाच्या मदतीने अभ्यास करावा.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 'प्रतिभा' संकल्पनेची चर्चा: AI-निर्मित कविता आणि मानवी कविता यांच्यातील फरक तपासण्यासाठी वर्गात AI साधने वापरून कविता तयार करणे व त्यातील भेदांवर चर्चा करणे. ● रस, ध्वनि, औचित्य, अलंकार, वक्रोक्ती आणि रीती या साहित्यशास्त्रीय संकल्पनांचे AI साधनाच्या सहाय्याने तुलनात्मक अध्ययन करणे. ● AI साधनाच्या मदतीने साहित्यशास्त्रातील विविध सिद्धांतांचे concept maps, flowcharts आणि comparative charts तयार करणे. ● शब्दशक्ती, अलंकार, वृत्त, छंद, मुक्तछंद आणि लय यांचे उदाहरणांसह विश्लेषण करून AI-assisted presentation तयार करणे. ● भरत, भामह, रुद्रट, वामन, अभिनवगुप्त आणि मम्मट यांच्या साहित्यविचारांचा तुलनात्मक अभ्यास करून AI साधनाच्या मदतीने शॉर्ट व्हिडिओ तयार करणे. ● AI साधनाच्या सहाय्याने साहित्यकृतीतील रस, अलंकार आणि शब्दशक्ती ओळखून त्यांचे चिकित्सक विश्लेषण करणे. ● AI-generated साहित्यिक विश्लेषणातील त्रुटी शोधून त्याची पडताळणी व समीक्षा करणे. ● रस आणि भाव यांचे विश्लेषण करणारे AI साधने वापरून infographic किंवा digital poster तयार करणे. <p>AI साधने:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ChatGPT, Google Gemini, Perplexity AI, Canva AI Tools, Mapify AI, Notion AI 	Total 40
11	<p>Reference Books</p> <ol style="list-style-type: none"> १. करंदीकर, गो.वि., (भाषांतर) ऑरिस्टॉटलचे काव्यशास्त्र, मौज, मुंबई १९७८ २. नेमाडे भालचंद्र, साहित्याची भाषा, साकेत, औरंगाबाद, १९८७ ३. पाटणकर, वसंत, साहित्यशास्त्र स्वरूप आणि समस्या पद्मगंधा, पुणे, २००६. ४. पाटील, गंगाधर, समीक्षेची नवी रूपे, मॅजेस्टीक, मुंबई १९८९ ५. मालशे, मिलिंद, आधुनिक, भाषा विज्ञान सिद्धांत आणि उपयोजन. लोकवाङ् मयगृह, मुंबई. १९९५ ६. गणोरकर, प्रभा, डहाके वसंत आबाजी व इतर, (संपा.) वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश, ग. रा. भटकळ फाऊंडेशन, ७. राजाध्यक्ष, विजया व इतर, (संपा.) मराठी वाङ्मयकोश, खंड ४, (समीक्षा संज्ञा), महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२ ८. पाश्चात्य साहित्यविचार, भालचंद्र खांडेकर, लीला गोविलकर ९. पाश्चात्य साहित्यविचार: प्रा. ब.लु. सोनार 	

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Third Year B.A.
(Marathi)**

Semester –V

Title: ज्ञानप्रसार आणि मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मय

**(Credit 2) Major Mandatory
(प्रकल्पाधारित)**

**Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027**

Title: ज्ञानप्रसार आणि मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मय (M1 Credit 2)
T.Y.B.A. Marathi: Major Mandatory: Indian Knowledge System (Project Based)
Course Code: CHMMARV3

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार पदवी स्तरावर अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना M1-M2-M3 या प्रारूपातर्गत सत्र पाचसाठी M1 स्थानावरील मुख्य (Major) मराठी विषयाची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी भारतीय ज्ञान व्यवस्था (Indian Knowledge System) या गटासाठी 'ज्ञानप्रसार आणि मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मय' (श्रेयांकने २) या अनिवार्य अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयात ज्ञानाची संकल्पना काय होती हे समजून घेताना त्यात आध्यात्मिक ज्ञान, सामाजिक ज्ञान, नैतिक ज्ञान आणि इतिहासबोध यांचा समावेश असल्याचे दिसते. भारतीय ज्ञानपरंपरा व्यक्त करणारे विविध कलाविष्कार मध्ययुगात अस्तित्वात असलेले दिसतात. त्यापैकी लोकवाङ्मय हा एक आविष्कार आहे. त्यामागे मनोरंजनाबरोबरच प्रबोधन करणे ही महत्त्वाची प्रेरणा आहे. विविध प्रकारच्या ज्ञानाचा प्रसार लोकवाङ्मयाच्या माध्यमातून झालेला दिसतो. त्याचप्रमाणे सादरीकरणाची कला असल्याने लोकभाषेचा सर्जनशील उपयोग आणि लोकाभिमुखता ही कीर्तन, भारूड, पोवाडा, लावणी व गोंधळ यांची लक्षणीय वैशिष्ट्ये आहेत. लोककलाप्रकारांकडे आणि त्यातून व्यक्त होणाऱ्या ज्ञानाकडे पाहण्याची विवेकाधिष्ठित दृष्टी विकसित करणे हे या अभ्यासपत्रिकेच्या आखणीमागील प्रमुख उद्दिष्ट आहे.</p> <p>'ज्ञानप्रसार आणि मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मय' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेत एकूण दोन घटक समाविष्ट करण्यात आले आहेत. पहिल्या घटकामध्ये मध्ययुगीन काळातील ज्ञान संकल्पना आणि लोकवाङ्मय यांचा तात्त्विक परिचय करून देणे अभिप्रेत आहे. मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मयाची संकल्पना, विविध प्रकार (कीर्तन, भारूड, पोवाडा, लावणी, गोंधळ) व त्यांची प्रयोगक्षमता आणि स्वरूपवैशिष्ट्ये स्पष्ट करणे अपेक्षित आहे. प्रामुख्याने कीर्तन आणि भारूड या लोकवाङ्मयप्रकारांतून आविष्कृत झालेल्या आशयसूत्रांचा परिचय करून देणे, त्यांच्या माध्यमातून झालेल्या ज्ञानप्रसाराचे स्वरूप समजावून सांगणे अपेक्षित आहे. दुसऱ्या घटकामध्ये पोवाडा, लावणी आणि गोंधळ या लोककलाप्रकारांच्या विविध परंपरा, आशयसूत्रे आणि प्रयोगक्षमता यांच्या अनुषंगाने होणाऱ्या ज्ञानप्रसाराचे स्वरूप स्पष्ट करणे अपेक्षित आहे.</p>
2	Vertical	Major Mandatory - Indian Knowledge System
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	4 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	30
6	Marks Allotted	30 + 20

7	<p>अभ्यासक्रम उद्दिष्टे (Course Objectives) :</p> <p>CO(A) 1: मध्ययुगीन काळातील ज्ञान संकल्पना समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 2: मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मयाची संकल्पना, विविध प्रकार, प्रयोगक्षमता आणि स्वरूपवैशिष्ट्ये स्पष्ट करणे.</p> <p>CO(A) 3: कीर्तन, भारूड, पोवाडा, लावणी व गोंधळ या लोकवाङ्मयप्रकारांतून आविष्कृत झालेल्या आशयसूत्रांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 4: कीर्तन, भारूड, पोवाडा, लावणी व गोंधळ या लोकवाङ्मयप्रकारांच्या माध्यमातून झालेल्या ज्ञानप्रसाराचे स्वरूप समजावून सांगणे.</p>
8	<p>अभ्यासक्रम निष्पत्ती (Course Outcomes) :</p> <p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1: मध्ययुगीन काळातील ज्ञान संकल्पना समजेल.</p> <p>CO 2: मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मयाची संकल्पना, विविध प्रकार, प्रयोगक्षमता आणि स्वरूपवैशिष्ट्ये स्पष्ट होतील.</p> <p>CO 3: कीर्तन, भारूड, पोवाडा, लावणी व गोंधळ या लोकवाङ्मयप्रकारांतून आविष्कृत झालेल्या आशयसूत्रांचा परिचय होईल.</p> <p>CO 4: कीर्तन, भारूड, पोवाडा, लावणी व गोंधळ या लोकवाङ्मयप्रकारांच्या माध्यमातून झालेल्या ज्ञानप्रसाराचे स्वरूप समजेल.</p>
9	<p>SYLLABUS</p> <p>UNIT 1: मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मयाद्वारे होणारा ज्ञानप्रसार (भाग-१)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● मध्ययुगीन काळातील ज्ञान संकल्पना आणि लोकवाङ्मय : <ol style="list-style-type: none"> १) ज्ञानाची संकल्पना : आध्यात्मिक ज्ञान, सामाजिक ज्ञान, नैतिक ज्ञान आणि इतिहासबोध २) लोकवाङ्मयाची संकल्पना ३) लोकवाङ्मयाचे विविध प्रकार व प्रयोगक्षमता : कीर्तन, भारूड, पोवाडा, लावणी, गोंधळ ● कीर्तन : कीर्तनाचे प्रकार व स्वरूपवैशिष्ट्ये, कीर्तनामधील वैचारिक-तात्त्विक आशयसूत्रे, कीर्तनामधून होणारा ज्ञानप्रसार ● भारूड: भारूडाची स्वरूपवैशिष्ट्ये, भारूडामधील वैचारिक-तात्त्विक आशयसूत्रे, भारूडामधून होणारा ज्ञानप्रसार <p>UNIT 2: मध्ययुगीन मराठी लोकवाङ्मयाद्वारे होणारा ज्ञानप्रसार (भाग-२)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● पोवाडा : पोवाड्याची स्वरूपवैशिष्ट्ये, पोवाड्यामधील आशयसूत्रे, शिवकालीन व पेशवेकालीन पोवाड्यांचे ऐतिहासिक ज्ञानप्रसाराविषयीचे कार्य ● लावणी : लावणीची स्वरूपवैशिष्ट्ये, लावणीमधील आशयसूत्रे (कलगी-तुरा या शाहिरी परंपरेच्या संदर्भात), लावणीमधून होणारा ज्ञानप्रसार ● गोंधळ : गोंधळाची स्वरूपवैशिष्ट्ये, गोंधळातील आशयसूत्रे, गोंधळातून होणारा ज्ञानप्रसार <p>प्रकल्प अहवाल लिहिण्यासाठी सूचना:</p> <p>विषय शिक्षकांनी, विद्यार्थ्यांना भारतीय ज्ञान परंपरेची वैशिष्ट्ये समजावून देऊन मराठी लोकवाङ्मय परंपरेतून चालत आलेल्या उपरिनिर्दिष्ट कलाप्रकारांचा परिचय करून द्यावा व त्या कलाप्रकारांवर आधारित लेखनप्रकल्प विद्यार्थ्यांकडून पूर्ण करून घ्यावेत. प्रकल्पलेखनासाठीच्या महत्त्वपूर्ण सूचना:</p>

Instructions for writing the Project Report:

- प्रत्येक विद्यार्थ्यांनी सेमिस्टरच्या शेवटी खालील सुचवलेल्या स्वरूपात अहवाल सादर करणे आवश्यक आहे.
- सर्व प्रकल्प ए/४ कागदावर, टंक युनिकोड (आकार शक्यतो कोकिळा १६) १.५ अंतरावर टंकलिखित करावेत. प्रकल्प अहवालात योग्य प्रकरण योजना असावी आणि ती किमान २० पानांमध्ये सादर करावी.

अहवाल खालील पद्धतीने मांडला जावा.

- शीर्षक पृष्ठ
- प्रकल्पाचे शीर्षक (फॉन्ट आकार, ठळक स्वरूपाचा १८)
- विद्यार्थ्यांचे नाव
- हजेरी क्रमांक/परीक्षा क्रमांक
- प्रकल्पाचे शीर्षक
- मार्गदर्शकाचे नाव
- प्रकल्प दाखल करण्याचा महिना
- मार्गदर्शकाचे प्रमाणपत्र
- विद्यार्थ्यांचे घोषणापत्र
- ऋणनिर्देश
- अनुक्रमणिका
- पृष्ठ क्रमांकांसह शीर्षके आणि उपशीर्षके समाविष्ट करा.

प्रकरणव्यवस्था

प्रकरण १: प्रस्तावना (३ तासिका)

- प्रकल्पाचे उद्देश: प्रकल्पाची उद्दिष्टे आणि अपेक्षित परिणामांची रूपरेषा सांगावी.
- पार्श्वभूमी माहिती: प्रकल्पाचे साहित्यिक / सांस्कृतिक महत्त्व सांगावी.
- प्रकल्पाचा पूर्वाभ्यास झाला असल्यास त्याचे महत्त्व अधोरेखित करावी. (लागू असल्यास)
- कार्यपद्धती (प्रकल्पादरम्यान माहिती संकलनासाठी वापरल्या जाणाऱ्या पद्धतीची उदा. निरीक्षण पद्धती, मुलाखती, अभिलेखागार संशोधन) माहिती द्यावी.
- प्रकल्पाची व्याप्ती: प्रकल्पात काय समाविष्ट असेल याची सीमा पारिभाषित करावी.

प्रकरण २: प्रकल्प कार्याचे वर्णन (५ तासिका)

प्रकरण ३: निरीक्षणे आणि विश्लेषण (५ तासिका)

- प्रकल्प कार्याशी संबंधित निरीक्षणे समाविष्ट करावीत, निवडलेल्या विषयाशी कामाची प्रासंगिकता सांगावे.
- दिलेल्या माहितीच्या पुष्ट्यर्थ छायाचित्रे, आकृत्या आणि रेखाचित्रे इत्यादीचा वापर करावा.
- अभ्यासाच्या उद्दिष्टांच्या संदर्भात गोळा केलेल्या माहितीचे विश्लेषण करावे.

प्रकरण ४: निष्कर्ष (२ तासिका)

- प्रकल्पामधून मिळालेले निष्कर्ष विषयाच्या आकलनात कसे योगदान देतात यावर चर्चा करावे.
- मुख्य निष्कर्ष आणि त्यांचे महत्त्व सांगावेत.

संदर्भ : प्रकल्पात उद्धृत केलेल्या सर्व स्रोतांची यादी द्यावी.

पूरक माहिती (परिशिष्ट)

- छायाचित्रे (फोटो)
- माहितीपत्रक / पुस्तिका / संकलित साहित्य नमुने
- मुलाखतींच्या नोंदी
- प्रकल्पासाठी वापरलेले संदर्भ
- प्रकल्प कार्यपत्रक / वेळापत्रक
- मार्गदर्शकांचे अभिप्राय (जर उपलब्ध असतील)

(प्रत्यक्ष प्रकल्पलेखन करत असताना विद्यार्थ्यांनी GEMINI.AI; DEEPRESEARCH.AI; NOTEBOOK.AI या AI साधनांचा आणि INFLIBNET चा मार्गदर्शकांच्या मदतीने वापर करावा.)

10

**Scheme of Examination and Assessment Pattern
Paper 50 Marks**

External Examination: Semester End External & Internal – 50 Marks
Format of Question Paper

All questions are compulsory:

Q. No	Nature of Questions	Marks
Q1	Objectives, Literature Review , Methodology, Data Analysis, Conclusion and Recommendations	15
Q2	Overall Project Report Structure and Style	15
		Total 30

Internal Examination: Continuous Evaluation - 20 marks

	Assessment / evaluation	Marks
1.	Attendance and interaction	10
2.	Presentation Skills & Communication	10
		Total 20

11

संदर्भ ग्रंथ-

१. नाचू कीर्तनाच्या रंगी, यशवंत पाठक, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९८०.
२. कीर्तनाची प्रयोगप्रक्रिया, गंगाधर नारायण कोपरकर, कीर्तन महाविद्यालय प्रकाशन, पुणे, १९८२.
३. कीर्तन-संकीर्तन, (संपा०) दि० भा० घुमरे, अखिल भारतीय कीर्तन संमेलन, नागपूर, १९८८.
४. लोकगंधूमी, प्रभाकर मांडे, गोदावरी प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९४.

५. भारूड आणि लोकशिक्षण, रामचंद्र देखणे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, १९९५.
६. गोंधळ : परंपरा, स्वरूप आणि आविष्कार, रामचंद्र देखणे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०००.
७. भारूड वाङ्मयातील तत्त्वज्ञान, रामचंद्र देखणे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००२.
८. कीर्तन रहस्य, प्रकाशबुवा मुळे गोंदीकर, श्रीगुरुदत्तधाम प्रकाशन, गोंदी, २००४.
९. लोकरंगभूमी परंपरा, स्वरूप आणि भवितव्य, प्रभाकर मांडे, मधुराज पब्लिकेशन्स, पुणे, २००७.
१०. कीर्तन परंपरा एक लोकसाहित्याविष्कार, यशवंत पाठक, दास्ताने रामचंद्र आणि कंपनी, पुणे, २००८.
११. कलगी-तुरा : परंपरा, अध्यात्म आणि लोकतत्त्व, धोंडीराम वाडकर, पद्मगंधा प्रकाशन, २०१४.
१२. तंजावरची मराठी कीर्तन परंपरा, धनंजय होनमाने, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, २०१८.
१३. लोकरंगभूमी, विजयेंद्र पाटील, प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव, २०२१.
१४. लोकसंस्कृतीचे उपासक, रा० चिं० ढेरे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, पुनर्मुद्रण-२०२३.
१५. महाराष्ट्रातील विधीनाट्ये, तेजस्विनी चव्हाण-आचरेकर, सांस्कृतिक कार्य संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई, २०२५.
१६. भारतीय संस्कृती कोश, खंड दुसरा, महादेवशास्त्री जोशी, भारतीय संस्कृती कोश मंडळ, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, पुणे, १९६४.

**Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)**

**Third Year B.A.
(Marathi)**

Semester –V

**Title: मराठी भाषेचे व्याकरण
(Credit 4)**

**Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027**

Title: मराठी भाषेचे व्याकरण M1 (Credits 4)
T.Y.B.A. (Marathi: Major Elective)
Course Code: CHMMARV4

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार पदवी स्तरावर मराठी मुख्य (Marathi Major) विषय असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सत्र पाचसाठी, M1, M1-M2, M1-M2-M3 या सर्व प्रारूपांतील मुख्य (Major) स्तंभांतर्गत मुख्य वैकल्पिक (Major Elective) या गटासाठी 'मराठी भाषेचे व्याकरण' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p> <p>व्याकरण हे भाषेचे शास्त्रीय विश्लेषण आहे. व्याकरणाचे ज्ञान अचूक शब्दरचना करण्यास आणि पर्यायाने विचारांची मांडणी स्पष्ट व परिणामकारक करण्यास मदत करते. भाषेच्या औपचारिक उपयोगासाठी व्याकरण शिकणे आवश्यक आहे. त्याचवेळी भाषा ही बंदिस्त नसून मुक्त, गतिमान व्यवस्था असते हे लक्षात घेणेही आवश्यक आहे. भाषा ही गतिमान असते त्यामुळे व्याकरणामध्ये विविध संकल्पनांचा पुनर्विचार सातत्याने होत असतो. म्हणून व्याकरणामध्ये पुनर्विचार व पुनर्मांडणीचे अध्ययन करणे स्वाभाविक ठरते. उच्च माध्यमिक स्तरापर्यंत विद्यार्थ्यांला व्याकरणाचा स्थूल परिचय होतो. या पार्श्वभूमीवर पदवी स्तरावर भाषेची रचना व व्याकरणाचा सखोल परिचय व्हावा हे उद्दिष्ट समोर ठेवले आहे.</p> <p>मराठी विषयाच्या अनुषंगाने 'मराठी भाषेचे व्याकरण' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेत एकूण चार घटक समाविष्ट करण्यात आले आहेत. पहिल्या घटकामध्ये मराठी व्याकरणाची परंपरा व शब्दजातिविचार यांचा समावेश असून त्यात मराठी व्याकरण परंपरा आणि शब्दांचे पारंपरिक - नवे वर्गीकरण या घटकांचे अध्ययन करणे अपेक्षित आहे. दुसऱ्या घटकामध्ये विकरणविचाराचा समावेश असून त्यात लिंग, वचन, आख्यात व विभक्ती व्यवस्थेचा स्थूल परिचय व विभक्तीविषयीचे वाद इत्यादी घटकांचे अध्ययन करणे अपेक्षित आहे. तिसरा घटक प्रयोगविचारासंबंधी असून त्यात पदान्वयविचार, प्रयोगाची परिभाषा-विविध व्याख्या, दामलेकृत प्रयोगव्यवस्था व त्याचा पुनर्विचार यांची चर्चा करणे अपेक्षित आहे. घटक चारमध्ये शब्दसिद्धिविचाराचे अध्ययन करणे अपेक्षित आहे, तसेच सिद्ध शब्द - साधित शब्द आणि त्यांचे उपप्रकार या घटकांचे अध्ययन या चर्चेअंतर्गत अभिप्रेत आहे. विद्यार्थ्यांना मराठी व्याकरणातील खंडनमंडन परंपरेचा परिचय व्हावा या हेतूने सदर अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आलेली आहे.</p>
2	Vertical	Major Elective
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)

4	Credit	2 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	60
6	Marks Allotted	60+40=100
7	<p>अभ्यासक्रम उद्दिष्टे (Course Objectives) :</p> <p>CO(A) 1: मराठी व्याकरण परंपरा स्पष्ट करणे.</p> <p>CO(A) 2: शब्दजातीचे पारंपरिक आणि नवे वर्गीकरण समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 3: विकरण विचारांतर्गत येणाऱ्या विविध संकल्पना आणि त्यासंदर्भातील विविध मतमतांतरे यांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 4: दामलेकृत प्रयोगविचाराची संकल्पना स्पष्ट करून तिच्या संदर्भातील पुनर्मांडणीचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 5: शब्दसिद्धिविचाराचा परिचय करून देणे.</p>	
8	<p>अभ्यासक्रम निष्पत्ती (Course Outcomes) :</p> <p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1: मराठी व्याकरण परंपरा स्पष्ट होईल.</p> <p>CO 2: शब्दजातीचे पारंपरिक आणि नवे वर्गीकरण समजेल.</p> <p>CO 3: विकरण विचारांतर्गत येणाऱ्या विविध संकल्पना आणि त्यासंदर्भातील विविध मतमतांतरे यांचा परिचय करून देता येईल.</p> <p>CO 4: दामलेकृत प्रयोगविचाराची संकल्पना स्पष्ट होऊन तिच्या संदर्भातील पुनर्मांडणीचा परिचय होईल.</p> <p>CO 5: शब्दसिद्धिविचाराचा परिचय होईल.</p>	
9	<p style="text-align: center;">SYLLABUS</p> <p>UNIT 1: - मराठी व्याकरण परंपरा व शब्दजातिविचार (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. व्याकरण : संकल्पना, संस्कृत व इंग्रजी व्याकरणाचा मराठी व्याकरणावरील प्रभाव २. दादोबा पांडुरंग तर्खडकर व मोरो केशव दामलेकृत शब्दजातीचे पारंपरिक वर्गीकरण</p> <p>आ) १. अरविंद मंगरूळकर : शब्दजातीच्या पारंपरिक वर्गीकरणाचा पुनर्विचार व पुनर्मांडणी २. कृष्ण अर्जुनवाडकर : शब्दजातीच्या पारंपरिक वर्गीकरणाचा पुनर्विचार व पुनर्मांडणी</p> <p>UNIT 2: - विकरणविचार (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. विकरणविचार : संकल्पना परिचय २. आख्यातविचार : संकल्पना व स्वरूपविचार</p> <p>आ) १. विभक्तिविचार : संकल्पना व विभक्तिप्रत्ययांचे विशेष २. विभक्ती अर्थावरून मानाव्या की प्रत्ययावरून? यासंदर्भातील मतमतांतरे व विभक्तीसंख्येचा वाद</p> <p>UNIT 2: - प्रयोगविचार (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. पदान्वयविचार : 'कर्ता', 'कर्म', 'पूरक' आणि 'प्रयोग' या संकल्पना २. प्रयोगविचार : प्रयोगाची परिभाषा व विविध व्याख्या</p> <p>आ) १. मोरो केशव दामलेकृत प्रयोगव्यवस्था २. मोरो केशव दामलेकृत प्रयोगव्यवस्थेचा पुनर्विचार</p> <p>UNIT 3: - शब्दसिद्धिविचार (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. शब्दसिद्धिविचार : स्वरूप व व्याप्ती २. सिद्ध शब्द व त्यांचे प्रकार - तत्सम, तद्भव, देशी व परभाषीय</p> <p>आ) १. साधित शब्द व त्यांचे प्रकार - प्रत्ययघटित शब्द व उपसर्गघटित शब्द २. साधित शब्द व त्यांचे प्रकार - सामासिक शब्द आणि अभ्यस्त शब्द</p>	

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper 100 Marks

External Examination: Semester End External – 60 Marks Time: 2:00 hrs

Format of Question Paper

Students have to solve 4 questions

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	प्रश्न क्रमांक १ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक १ व घटक २ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 2	प्रश्न क्रमांक २ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक ३ व घटक ४ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 3	प्रश्न क्रमांक ३ मध्ये प्रत्येक घटकावर एक अशा चार टिपा विचाराव्यात. विद्यार्थ्यांनी चार पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहाव्यात.	१५
Q. 4	प्रश्न क्रमांक चार हा सर्व घटकांवर आधारित बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा अनिवार्य प्रश्न असेल. यामध्ये प्रत्येक घटकावर पाच असे एकूण वीस वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे प्रश्न विचारावेत. विद्यार्थ्यांनी यापैकी कोणतेही पंधरा प्रश्नांची उत्तरे लिहायची आहेत.	१५
Total: ६०		

Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	Class Test/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)	२०
2	AI based Projects/Assignments/Module <ul style="list-style-type: none"> ● मराठी व्याकरण परंपरा, शब्दजातीचे वर्गीकरण आणि विविध व्याकरणकारांच्या मतांचे AI साधनाच्या सहाय्याने तुलनात्मक अध्ययन करणे. ● AI साधनाच्या मदतीने शब्दजाती, विभक्ती, प्रयोग आणि शब्दसिद्धी यांचे flowcharts, concept maps आणि comparative charts तयार करणे. ● मराठी मजकुरातील नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद इत्यादी शब्दजाती ओळखून त्यांचे AI-assisted व्याकरणीय विश्लेषण करणे. ● विभक्तीप्रत्यय, आख्यात, कर्ता, कर्म, पूरक आणि विविध प्रयोग यांचे उदाहरणांसह विश्लेषण करून assignment किंवा presentation तयार करणे. ● तत्सम, तद्भव, देशी, परभाषीय तसेच प्रत्ययघटित, उपसर्गघटित, सामासिक आणि अभ्यस्त शब्दांचा AI च्या सहाय्याने अभ्यास करून glossary तयार करणे. 	२०

		<ul style="list-style-type: none"> • AI-generated व्याकरणीय विश्लेषणातील चुका शोधून त्यांचे चिकित्सक परीक्षण व दुरुस्ती करणे. • Speech-to-text आणि grammar-checking tools च्या सहाय्याने मराठी भाषेतील व्याकरणिक वैशिष्ट्यांचा अभ्यास करणे. <p>AI साधने:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ChatGPT , Google Gemini, Perplexity AI, Canva AI Tools, Mapify AI, Notion AI 		
				Total 40
11	Reference Books	<p>१. शास्त्रीय मराठी व्याकरण, (संपा.) कृ. श्री. अर्जुनवाडकर, मोरो केशव दामले, देशमुख आणि कंपनी, पुणे</p> <p>२. मराठी व्याकरण परिचय, राजशेखर हिरेमठ, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९८८.</p> <p>३. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन, मो. रा. वाळंबे, नितीन प्रकाशन, पुणे, १९८९.</p> <p>४. मराठीचे व्याकरण, लीला गोविलकर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९९३.</p> <p>५. मराठी व्याकरण विवेक, मा. ना. आचार्य, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, २००१.</p> <p>६. मराठी व्याकरण अभ्यास, प्रकाश परब, ओरिएंट लाँगमन प्रा. लि., मुंबई, २००२.</p>		

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –V

Title: लिंगभाव अभ्यास आणि साहित्य: स्थूल परिचय

Major 2 - Credits 2

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027

Title: लिंगभाव अभ्यास आणि साहित्य: स्थूल परिचय

T.Y.B.A. (Marathi M2)

Course Code: CHMMARV5

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार पदवी स्तरावर अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना M1-M2-M3 हे प्रारूप उपलब्ध आहे. या प्रारूपांतर्गत पाचव्या सत्रामध्ये M2 स्थानावरील मराठी विषय असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी 'लिंगभाव अभ्यास आणि साहित्य : स्थूल परिचय' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p> <p>'लिंगभाव अभ्यास'(gender studies) हे आंतरविद्याशाखीय अकादमिक क्षेत्र आहे. लिंगभावाशी संबंधित रूढ सामाजिक समजुती, साचेबद्ध सामाजिक प्रतिमांचे करण्यात आलेले नैसर्गिकीकरण - स्वाभाविकीकरण आणि त्याच्या मुळाशी असणाऱ्या अनेकपैषीय सत्तासंबंधांचे सांस्कृतिक राजकारण इत्यादी मुद्द्यांचे विश्लेषण करणे, हे या अभ्यासक्षेत्राचे केंद्रवर्ती सूत्र आहे. द्विध्रुवात्मक लिंगभावनिष्ठ ओळखींच्या बरोबरीने त्यापलीकडील लैंगिक ओळखींतील वैविध्याचा व लिंगभावाधारित विषमतेच्या विविध रूपांचा परिचय करून देणे ; लिंगभावाच्या जडणघडणीतील सामाजिक - सांस्कृतिक संस्थात्मक हस्तक्षेपाकडे चिकित्सक दृष्टीने पाहण्यातील आणि विषमतामूलक समूहमानसिकतेत परिवर्तन घडवून आणण्यातील राजकीय अनिवार्यता अधोरेखित करणे, ही लिंगभाव अभ्यासाची संदर्भचौकट आहे. लिंगभावाशी संलग्न असणारी विविध संभाषिते समजून घेण्यासाठीचा तसेच मानसिक व वैचारिकदृष्ट्या सक्षम होण्यासाठीचा अवकाश विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देणे, ही उद्दिष्टे समोर ठेवून 'लिंगभाव अभ्यास आणि साहित्य : स्थूल परिचय' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p> <p>'लिंगभाव अभ्यास आणि साहित्य: स्थूल परिचय' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेत एकूण दोन घटक समाविष्ट करण्यात आले आहेत. पहिल्या घटकात लिंग, लिंगभाव व संबंधित संकल्पना, लिंगभाव अभ्यासाचे स्वरूप व उद्दिष्टे; लिंगभावाच्या जडणघडणीतील साहित्य, साहित्येतर कला व समाज प्रसारमाध्यमांची भूमिका इत्यादी घटकांचा समावेश करण्यात आला आहे. दुसऱ्या घटकामध्ये नेमलेल्या संहितेचे लिंगभाव अभ्यासाच्या संदर्भचौकटीत विश्लेषण करणे अभिप्रेत आहे.</p>
2	Vertical	Major 2 (Vertical 1)
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	2 Credits (1 Credit = 15 Hours for Theory in a Semester)
5	Hours Allotted	30
6	Marks Allotted	50

7	<p>अभ्यासक्रम उद्दिष्टे (Course Objectives) :</p> <p>CO(A) 1: लिंग, लिंगभाव व संबंधित विविध संकल्पना स्पष्ट करणे.</p> <p>CO(A) 2: लिंगभाव अभ्यासाचे स्वरूप व उद्दिष्टे समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 3: लिंगभावाच्या जडणघडणीतील साहित्य, साहित्येतर कला आणि समाज प्रसारमाध्यमांच्या भूमिकेचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 4: नेमलेल्या संहितेमधील लिंगभावाचे स्वरूप, त्यामागील अनेकस्तरीय सत्तासंबंधांसह समजून घेण्याची क्षमता विकसित करणे.</p>
8	<p>अभ्यासक्रम निष्पत्ती (Learning Outcomes) :</p> <p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1: लिंग, लिंगभाव व संबंधित विविध संकल्पना स्पष्ट होतील.</p> <p>CO 2: लिंगभाव अभ्यासाचे स्वरूप व उद्दिष्टे समजतील.</p> <p>CO 3: लिंगभावाच्या जडणघडणीतील साहित्य, साहित्येतर कला आणि समाज प्रसारमाध्यमांच्या भूमिकेचा परिचय होईल.</p> <p>CO 4: नेमलेल्या संहितेमधील लिंगभावाचे स्वरूप, त्यामागील अनेकस्तरीय सत्तासंबंधांसह समजून घेण्याची क्षमता विद्यार्थ्यांमध्ये विकसित होईल.</p>
9	<p style="text-align: center;">SYLLABUS</p> <p>UNIT 1: - लिंगभाव अभ्यास: सैद्धांतिक परिचय आणि स्वरूपविचार</p> <p>अ) १. लिंगभाव अभ्यास : संकल्पनांचा परिचय लिंग (sex), लिंगभाव (gender), लैंगिक ओळख (sexual identity), लैंगिकता (sexuality), लिंगभावाधारित भूमिका (gender roles), साचेबद्ध सामाजिक प्रतिमा (social stereotypes), लिंगभावाधिष्ठित विषमता (gender discrimination), लिंगभाव संवेदनशीलता (gender sensitization), लिंगभाव अभ्यास (gender studies)</p> <p>२. लिंगभाव अभ्यास : स्वरूप आणि उद्दिष्टे स्वरूप : आंतरविद्याशाखीयता (interdisciplinary), लिंगभावकेंद्रित्व (gender-centric), विविध लैंगिक ओळखींना (LGBTQAI+) प्राधान्यक्रम, लिंगभावाची आंतरछेदात्मकता (gender -intersectionality) [वंश - धर्म - जात - वर्ग - प्रदेश इत्यादीच्या संदर्भात], सर्वसमावेशकता (inclusiveness)</p> <p>आ) १. लिंगभाव अभ्यास आणि साहित्य लिंगभावाच्या जडणघडणीतील साहित्याची भूमिका (आशयसूत्र, कथानक, पात्र, निवेदक - निवेदन, वातावरण, भाषा, मूल्यदृष्टी इत्यादी मुद्द्यांच्या अनुषंगाने)</p> <p>२. लिंगभाव अभ्यास आणि साहित्येतर कला व समाज प्रसारमाध्यमे लिंगभावाच्या जडणघडणीतील नाटक, चित्रपट, दूरचित्रवाणीवरील मालिका या साहित्येतर कलांची भूमिका (आशयसूत्र, कथानक, पात्र, वातावरण, सादरीकरण, भाषा, मूल्यदृष्टी इत्यादी मुद्द्यांच्या अनुषंगाने) लिंगभावाच्या जडणघडणीतील समाज प्रसारमाध्यमांची भूमिका (जाहिराती, फेसबुक, युट्यूब, इन्स्टाग्राम, रील्स इत्यादी माध्यमांवरील 'स्त्रीत्व' [femininity], 'पुरुषत्व'[masculinity] या समाजरचित संकल्पनांचे दृढीकरण करणारी संभाषिते)</p> <p>UNIT 2: नेमलेल्या आत्मकथनपर संहितेचा अभ्यास</p> <ul style="list-style-type: none"> मी हिजडा... मी लक्ष्मी! - लक्ष्मीनारायण त्रिपाठी (शब्दांकन: वैशाली रोडे)
10	<p style="text-align: center;">Scheme of Examination and Assessment Pattern</p> <p style="text-align: center;">Paper 100 Marks</p> <p style="text-align: center;">External Examination: Semester End External – 80 Marks Time: 3:00 hrs</p> <p style="text-align: center;">Format of Question Paper</p> <p style="text-align: center;">Students have to solve 3 questions.</p>

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	घटक १ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)	१०
Q. 2	घटक २ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)	१०
Q. 3	दोन उपप्रश्नांमध्ये प्रत्येक घटकावर आधारित अंतर्गत पर्यायांसह दोन टिपा विचाराव्यात व त्यापैकी प्रत्येक उपप्रश्नातील एक टिप लिहिणे आवश्यक आहे. एकूण दोन टिपा लिहिणे आवश्यक आहे.	१०
Total: ३०		

Internal Examination: – 20 Marks

<p>प्रकल्प लेखन</p> <ul style="list-style-type: none"> लिंगभाव अभ्यासाशी संबंधित साहित्यकृती, चित्रपट, जाहिराती, सोशल मीडियावरील मजकूर (पोस्ट), मुलाखती इत्यादींचा AI साधनांच्या साहाय्याने अभ्यास करून त्यांतील लिंगभावविषयक संकल्पना, प्रतिमा, रूढी, सामाजिक वास्तव यांचे विश्लेषण करणे व त्याचे डिजिटल स्वरूपात दस्तऐवजीकरण करणे. उपलब्ध माहितीचे AI आधारे वर्गीकरण, आलेख, थीमलाईन तयार करणे. स्त्री-पुरुष प्रतिमा, जाहिरातीतील संदेश, पात्रांचा जीवनप्रवास, प्रमुख घटना इत्यादींचे डिजिटल पोस्टर, टाइमलाईन, दृश्य विश्लेषण, थीम मॅपिंग, करणे. <p>AI साधने : <u>ChatGPT</u>, <u>Google Gemini</u>, <u>Claude</u>, <u>Perplexity AI</u>, <u>NotebookLM</u>, <u>Canva</u>, <u>Mapify AI</u>, <u>Grammarly</u>, <u>QuillBot</u></p>	२०
Total: 20	

11 संदर्भ ग्रंथ (Reference Books) :

१. मराठी वाङ्मयकोश - खंड ४ (समीक्षा-संज्ञा), (समन्वयक संपा०) विजया राजाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२.
२. वाङ्मयीन संज्ञा - संकल्पना कोश. (संपा०) प्रभा गणोरकर व अन्य, जी० आर० भटकळ फाउंडेशन, मुंबई, २००१.
३. मानवशास्त्रातील लिंगभावाची शोधमोहीम, लीला दुबे, (अनु०) विद्युत भागवत, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे, २००९.
४. लिंगभाव समजून घेताना..., कमला भसीन, (भाषा०) श्रुती तांबे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, २०१०.
५. स्त्रीवाद संकल्पना व उपयोजन, (संपा०) मंगला वरखेडे, का० स० वाणी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे, १९९९.
६. स्त्रीवादी समीक्षा - स्वरूप आणि उपयोजन, अश्विनी धोंगडे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे, २००३.
७. स्त्रीवादी सामाजिक विचार, विद्युत भागवत, डायमंड पब्लिकेशन, पुणे, २००८.
८. संदर्भासहित स्त्रीवाद, (संपा०) वंदना भागवत व अन्य, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई, २०१४.
९. स्त्रीवाद : बहुआयामी चर्चाविश्व, (संपा०) अश्विनी तोरणे व अन्य, हरिती पब्लिकेशन्स, पुणे, २०२२.
१०. समीक्षेतील नव्या संकल्पना, (संपा०) मनोहर जाधव, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद. २००१.
११. समीक्षासंहिता, भारती निरगुडकर, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २०१२.
१२. 'सामाजिक भाषाविज्ञान : एक नवे अभ्यासक्षेत्र', मिलिंद मालशे, मराठी संशोधन पत्रिका, जानेवारी-

फेब्रुवारी-मार्च १९७८, वर्ष २५ अंक २.

१३. 'भाषेतला लिंगभेद - पण जरा निराळा', (संपादकीय) अंजली सोमण, भाषा आणि जीवन, उन्हाळा, १९८४.
१४. 'बायकांची भाषा', द० पां० खांबेते, भाषा आणि जीवन, दिवाळी, १९८४.
१५. 'आजीची भाषा', लीला अर्जुनवाडकर, भाषा आणि जीवन, दिवाळी, १९९०.
१६. 'स्त्रीवादी लेखन आणि भाषेतील अडसर', (संपादकीय) कल्याण काळे, भाषा आणि जीवन, दिवाळी, १९९४.
१७. सामाजिक भाषाविज्ञान : कक्षा आणि अभ्यास, (संपा०) जयश्री पाटणकर, ससंदर्भ प्रकाशन, नाशिक, २००५.
१८. समाजभाषाविज्ञान, रमेश वरखेडे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, दुसरी आवृत्ती - २०११.
१९. समाजभाषाविज्ञान आणि मराठी कादंबरी, नंदकुमार मोरे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २०१२.
२०. मिळून साऱ्याजणी : सिद्धान्त आणि अनुभव यांना जोडणारा पूल (पूर्वार्ध) : मिसा
<https://share.google/kpJ6yTr9VGAkqVzdN>
२१. मिळून साऱ्याजणी : सिद्धान्त आणि अनुभव यांना जोडणारा पूल (उत्तरार्ध) : मिसा
<https://share.google/c31w7bw1N2UVmoK9w>
२२. 'लिंगभावाधारित अर्थसंकल्प : काळाची गरज', गायत्री लेले, द वायर मराठी, २०१९.
<https://share.google/U2oQIOhvB8JTVGDLD>
२३. आम्हीही भारताचे लोक, (संपा०) दीपक पवार, मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र कार्यालय, मुंबई, २०२३.
२४. आरोग्य आणि समाज, (संपा०) सुमेधा वानखेडे, अथर्व पब्लिकेशन्स, धुळे, २०२४.
२५. भंडारभोग, राजन गवस, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, पुनर्मुद्रण, २००८.
२६. कोबाल्ट ब्लू, सचिन कुंडलकर, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, २००६.
२७. रंग नटेश्वराचे. गणपत पाटील, मुक्ता पब्लिशिंग हाऊस, कोल्हापूर, २००७.
२८. मी का नाही?, पारू मदन नाईक, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, २०११.
२९. लक्ष्मीनारायण त्रिपाठी यांची मुलाखत <https://share.google/X8mZ3Q8yzqhlQkeEs>
३०. लक्ष्मीनारायण त्रिपाठी यांची मुलाखत <https://share.google/PCi4UIQ2viOn6aXzq>
३१. गौरी सावंत यांची मुलाखत <https://share.google/35Lu26T5AFYRf5jii>
३२. गौरी सावंत यांची मुलाखत <https://share.google/Oq0xCQoV1S4b8MZvs>
३३. दिशा पिकी शेख यांची मुलाखत <https://share.google/yd80uYN4N3BgFFF2g>

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –V

VSC

Title: व्यावसायिक मजकूर लेखन

Credits 2

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027

Title: व्यावसायिक मजकूर लेखन
B. A. (Marathi: Vocational Skill Course)
 Course Code: CHMMARV6

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार पदवी स्तरावर अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना M1, M1-M2 आणि M1-M2-M3 ही प्रारूपे उपलब्ध आहे. या प्रारूपांतर्गत व्यावसायिक कौशल्य अभ्यासक्रम (VSC) स्तंभांतर्गत/विषयांतर्गत पाचव्या सत्रामध्ये मराठी विषयाची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी 'व्यावसायिक मजकूर लेखन' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p> <p>भाषा ही जीवनाच्या प्रत्येक क्षेत्रात महत्त्वाची आणि आवश्यक बाब आहे. व्यक्तिगत संदेशन, भावनांचे प्रकटीकरण याबरोबरच कला, साहित्य, शास्त्रे यात भाषेचा वापर अनिवार्य असतो. येथे उल्लेख केलेल्या क्षेत्रांबरोबरच विविध व्यावसायिक क्षेत्रांतही भाषेचा वापर होत असतो.</p> <p>मागील काही दशकांमध्ये विविध प्रकारची प्रसारमाध्यमे, समाजमाध्यमे विकसित झाली आहेत व त्यांचा वापर करणाऱ्या व्यक्तींच्या संख्येत लक्षणीय भर पडलेली आहे. पर्यायाने, मराठी भाषेचा वापर विविध प्रसारमाध्यमे, समाजमाध्यमे आणि इतर क्षेत्रात होत आला आहे.</p> <p>वृत्तपत्रे, दूरचित्रवाणी आणि विविध डिजिटल माध्यमांत आधारभूत असलेले भाषिक कौशल्य आणि लेखन कौशल्य असलेल्या व्यक्तींची आवश्यकता असते. मराठी साहित्य आणि भाषा यांचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना या क्षेत्रासाठी सक्षम करणे ही काळाची गरज आहे. या सक्षमतेमधून त्यांना व्यावसायिक क्षेत्रांमध्ये अर्थार्जन करण्याच्या संधी उपलब्ध होऊ शकतात. सदर अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांना या कौशल्यांची ओळख करून देईल. सदर अभ्यासक्रमातून विद्यार्थ्यांच्या लेखनक्षमतेचा व सर्जनशीलतेचा विकास घडवून आणून त्यांना मुद्रित माध्यमांकरिता आवश्यक ते व्यावसायिक मजकूर लेखन कौशल्य प्राप्त करण्यासाठी सक्षम होण्यास मदत होईल.</p> <p>सदर अभ्यासक्रमात दोन घटक असून पहिला घटक व्यावसायिक मजकूर लेखन हा असून त्यात वृत्तपत्र माध्यमासाठी 'नाट्य परीक्षण मजकूर लेखन' या घटकाचे अध्यापन केले जाईल. या घटकाचे अध्यापन करताना प्रत्यक्ष नाट्यप्रयोग पाहिल्यानंतर त्याचा परिचय करून देणे अपेक्षित आहे. दुसऱ्या घटकामध्ये विविध दृक्-श्राव्य माध्यमांसाठीचे जाहिरात लेखन, पॉडकास्ट व लघुचित्रफीत (रील) लेखन यासंबंधीचे अध्यापन प्रत्यक्ष उदाहरणे वापरून केले जाईल. सदर विषयपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थी विविध संपर्क माध्यमांकरिता आवश्यक असणाऱ्या मजकुराचे लेखन करण्याची क्षमता प्राप्त करतील. विविध संस्थात्मक संपर्क माध्यमांचा वापर करून त्यात मराठी भाषेतील आशयात्मक मजकूर (कंटेंट) निर्माण करण्याची क्षमता त्यांच्यात येईल. व्यावसायिक संधीबरोबर मराठीच्या भाषिक वापराच्या वाढीच्या शक्यता निर्माण होतील.</p>
2	Vertical	VSC
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	2 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	30
6	Marks Allotted	50
7	<p>अभ्यासक्रम उद्दिष्टे (Course Objectives) : CO(A) 1: विद्यार्थ्यांना व्यावसायिक मजकूर लेखनाची संकल्पना समजावून देऊन त्याद्वारे उपलब्ध होत असलेल्या</p>	

	<p>रोजगाराच्या संधीचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 2: विद्यार्थ्यांच्या लेखनक्षमतेचा व सर्जनशीलतेचा विकास घडविणे.</p> <p>CO(A) 3: विद्यार्थ्यांना मुद्रित, दृक्-श्राव्य माध्यमांकरिता आवश्यक व्यावसायिक लेखन कौशल्य प्राप्त करण्यासाठी सक्षम करणे.</p>																	
8	<p>अभ्यासक्रम निष्पत्ती (Course Outcomes) : प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1: व्यावसायिक मजकूर लेखनाची संकल्पना समजेल आणि त्याद्वारे उपलब्ध होत असलेल्या रोजगाराच्या संधीचा परिचय होईल.</p> <p>CO 2: लेखनक्षमतेचा व सर्जनशीलतेचा विकास होईल.</p> <p>CO 3: मुद्रित, दृक्-श्राव्य माध्यमांकरिता आवश्यक व्यावसायिक लेखन कौशल्य प्राप्त करण्यासाठी विद्यार्थी सक्षमता प्राप्त होईल.</p>																	
9	<p style="text-align: center;">SYLLABUS</p> <p>UNIT 1: - व्यावसायिक मजकूर लेखन (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १) वर्तमानपत्रासाठी नाट्य व चित्रपट परिचय - सदर घटकात प्रत्यक्ष नाट्यप्रयोग व चित्रपट पाहून त्यातील त्यातील संहिता, पटकथा, अभिनय व इतर दृक्-श्राव्य घटक याविषयीचा सर्वसामान्य वाचकांकरिताचा परिचयात्मक मजकूर लिहिणे तसेच त्यातील घटकांची चर्चा करणे इथे अपेक्षित आहे. सरावादाखल वर्गात याचे प्रात्यक्षिक करून घेणे अपेक्षित आहे.</p> <p>UNIT 2: - व्यावसायिक मजकूर लेखनाचे उपयोजन (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १) दृक्-श्राव्य माध्यमांसाठीचे जाहिरात लेखन, पॉडकास्ट व लघुचित्रफीत (रील) लेखन</p>																	
10	<p style="text-align: center;">Scheme of Examination and Assessment Pattern</p> <p style="text-align: center;">Paper 50 Marks</p> <p style="text-align: center;">External Examination: Semester End External – 30 Marks Time: 1:00 hrs</p> <p style="text-align: center;">Format of Question Paper</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 10%;">Q. No.</th> <th style="width: 70%;">Nature of Question</th> <th style="width: 20%;">Marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Q. 1</td> <td>घटक १ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)</td> <td>१०</td> </tr> <tr> <td>Q. 2</td> <td>घटक २ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)</td> <td>१०</td> </tr> <tr> <td>Q. 3</td> <td>दोन उपप्रश्नांमध्ये प्रत्येक घटकावर आधारित अंतर्गत पर्यायांसह दोन टिपा विचाराव्यात व त्यापैकी प्रत्येक उपप्रश्नातील एक टिप लिहिणे आवश्यक आहे. एकूण दोन टिपा लिहिणे आवश्यक आहे.</td> <td>१०</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: right;">Total: 30</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">Internal Examination: – 20 Marks</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 80%; padding: 5px;"> <p>प्रकल्प लेखन</p> <ul style="list-style-type: none"> • AI Copywriting Tools चा वापर करून विविध लक्ष्य गटांसाठी (Target Audience) जाहिरात तयार करणे आणि AI साधनाच्या साहाय्याने आकर्षक शीर्षक निर्मिती करणे. • दूरचित्रवाणी आणि समाज माध्यमांसाठी जाहिरात तयार करणे. • AI साधनाच्या साहाय्याने प्रश्नसंच तयार करणे व Mock Interview तयार </td> <td style="width: 20%; text-align: center; vertical-align: middle;">२०</td> </tr> </table>	Q. No.	Nature of Question	Marks	Q. 1	घटक १ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)	१०	Q. 2	घटक २ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)	१०	Q. 3	दोन उपप्रश्नांमध्ये प्रत्येक घटकावर आधारित अंतर्गत पर्यायांसह दोन टिपा विचाराव्यात व त्यापैकी प्रत्येक उपप्रश्नातील एक टिप लिहिणे आवश्यक आहे. एकूण दोन टिपा लिहिणे आवश्यक आहे.	१०	Total: 30			<p>प्रकल्प लेखन</p> <ul style="list-style-type: none"> • AI Copywriting Tools चा वापर करून विविध लक्ष्य गटांसाठी (Target Audience) जाहिरात तयार करणे आणि AI साधनाच्या साहाय्याने आकर्षक शीर्षक निर्मिती करणे. • दूरचित्रवाणी आणि समाज माध्यमांसाठी जाहिरात तयार करणे. • AI साधनाच्या साहाय्याने प्रश्नसंच तयार करणे व Mock Interview तयार 	२०
Q. No.	Nature of Question	Marks																
Q. 1	घटक १ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)	१०																
Q. 2	घटक २ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)	१०																
Q. 3	दोन उपप्रश्नांमध्ये प्रत्येक घटकावर आधारित अंतर्गत पर्यायांसह दोन टिपा विचाराव्यात व त्यापैकी प्रत्येक उपप्रश्नातील एक टिप लिहिणे आवश्यक आहे. एकूण दोन टिपा लिहिणे आवश्यक आहे.	१०																
Total: 30																		
<p>प्रकल्प लेखन</p> <ul style="list-style-type: none"> • AI Copywriting Tools चा वापर करून विविध लक्ष्य गटांसाठी (Target Audience) जाहिरात तयार करणे आणि AI साधनाच्या साहाय्याने आकर्षक शीर्षक निर्मिती करणे. • दूरचित्रवाणी आणि समाज माध्यमांसाठी जाहिरात तयार करणे. • AI साधनाच्या साहाय्याने प्रश्नसंच तयार करणे व Mock Interview तयार 	२०																	

	<p>करणे.</p> <ul style="list-style-type: none"> • AI आधारित Transcript Analysis करणे आणि प्रसिद्ध व्यक्तीची काल्पनिक मुलाखत AI साधनाच्या मदतीने तयार करणे. • AI Script Writing Tools चा वापर करून पात्रानुसार संवाद शैली विकसित करणे. • संवादातील भावनिकता तपासणे. • मालिकेच्या एका प्रसंगाचे AI व विद्यार्थी संवादलेखनाची तुलना करणे. <p>संपूर्ण अभ्यासपत्रिकेसाठी वापरायची AI साधने : Content Writing, ChatGPT, Gemini, Claude, Perplexity, NotebookLM, ElevenLabs, Whisper, Vapi, Canva, InVideo, CapCut, Grammarly, QuillBot, N8N</p>		
11	<p>संदर्भ ग्रंथ (Reference Books) :</p> <ol style="list-style-type: none"> १. समाजमाध्यमांवरील लेखनकौशल्ये, (संपा.) विनोद जैतमहाल, साकेत प्रकाशन, २०२४. २. ओळख माहिती तंत्रज्ञानाची, एम्.एस्.आय्.टी., महाराष्ट्र राज्य, २०१४. ३. व्यावहारिक मराठी, (संपा.) स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पाचवी आवृत्ती, २०२६. ४. व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी संभाषण व लेखन कौशल्य (संपा.) पृथ्वीराज तौर व अन्य, अथर्व पब्लिकेशन, २०१९. ५. व्यावहारिक मराठी, ल. रा. नसिराबादकर, भाषाविकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर, २०२३. ६. उपयोजित मराठी, संजय लांडगे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे, २०१३. <p>आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात, दीपक शिकारपूर, उज्ज्वल मराठे, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे, २०२२.</p>		

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –V

Title: CEP

VERTICAL-6

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –V

Title: CC

VERTICAL-6

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –VI

Title: मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - भाग २

Credits 4

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027

Title : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - भाग २ M-1 (Credit 4)

TYBA- Major Mandatory

Course Code: CHMMARV11

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार पदवीस्तरावर मराठी मुख्य (Marathi Major) विषय असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सत्र सहासाठी M1-M2-M3 या प्रारूपातील मुख्य (Major) स्तंभांतर्गत मुख्य अनिवार्य (Major Mandatory) या गटासाठी 'मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - भाग २' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>मध्ययुगीन महाराष्ट्रात यादवोत्तर काळात धर्मरक्षण, स्वराज्यप्रेरणा, संघटित सामर्थ्य, स्वराज्यनिष्ठा, रंजन, धर्मप्रसार, सांस्कृतिक अभिसरण, कलात्मक निर्मिती आदी प्रेरणांनी बहुविध स्वरूपाच्या गद्य-पद्यात्मक मराठी वाङ्मयाची निर्मिती होत राहिली. संस्कृत साहित्याच्या प्रभाव व अनुकरणातून निर्माण झालेले पंडिती वाङ्मय, स्वराज्यनिर्मितीतून उदयास आलेले शाहिरी व बखर वाङ्मय, विविध धर्मीय रचनाकारांनी निर्माण केलेले वाङ्मय यांमुळे मराठी वाङ्मय परंपरा विस्तारली. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाच्या जडणघडणीचे हे वैविध्यपूर्ण स्वरूप विद्यार्थ्यांनी अभ्यासावे म्हणून मराठी हा मुख्य अभ्यासविषय असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी सदर अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p> <p>'मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास -भाग २' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेत एकूण चार घटक समाविष्ट केले आहेत. पहिला घटक पंडिती वाङ्मय; दुसरा घटक जैन, इस्लाम आणि ख्रिश्चन धर्मीयांचे वाङ्मय; तिसरा घटक शाहिरी वाङ्मय आणि चौथा घटक बखर वाङ्मयाविषयीचा आहे. या घटकांच्या अध्ययनाने विद्यार्थ्यांना मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय परंपरेचा सखोल परिचय व्हावा, हा उद्देश आहे.</p>
2	Vertical	Major Mandatory
3	Type	Theory+ Practical (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/PPT/Field Trips / Debates, AI Tools)
4	Credit	4 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	60
6	Marks Allotted	60+40=100
7	अभ्यासक्रम उद्दिष्टे (Course Objectives) :	<p>CO(A) 1: मध्ययुगीन काळातील पंडिती वाङ्मयाच्या प्रेरणा, आशय व रचनाविशेषांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 2: मध्ययुगीन काळातील जैन, इस्लाम आणि ख्रिश्चन धर्मीयांच्या वाङ्मयनिर्मितीमागील प्रेरणा-प्रयोजनांचे आणि वाङ्मयाचे स्वरूप समजावून देणे.</p> <p>CO(A) 3: मध्ययुगीन काळातील शाहिरी वाङ्मयाच्या प्रेरणा-प्रयोजनांचा व स्वरूपविशेषांचा परिचय करून देणे.</p>

	<p>CO(A) 4: शिवपूर्वकालीन, शिवकालीन आणि पेशवेकालीन बखर वाङ्मयाच्या प्रेरणा-प्रयोजनांची व स्वरूपविशेषांची ओळख करून देणे.</p> <p>CO(A) 5: मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयातील आशय व रचनाप्रकारांच्या वैविध्याचे आणि ग्रंथकारांच्या मूल्यदृष्टीचे भान विकसित करणे.</p>
8	<p>अभ्यासक्रम निष्पत्ती (Course Outcomes) : प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1: मध्ययुगीन काळातील पंडिती वाङ्मयाच्या प्रेरणा, आशय व रचनाविशेषांचा परिचय होईल.</p> <p>CO 2: मध्ययुगीन काळातील जैन, इस्लाम आणि ख्रिश्चन धर्मीयांच्या वाङ्मयनिर्मितीमागील प्रेरणा-प्रयोजनांचे आणि वाङ्मयाचे स्वरूप समजेल.</p> <p>CO 3: मध्ययुगीन काळातील शाहिरी वाङ्मयाच्या प्रेरणा-प्रयोजनांचा व स्वरूपविशेषांचा परिचय होईल.</p> <p>CO 4: शिवपूर्वकालीन, शिवकालीन आणि पेशवेकालीन बखर वाङ्मयाच्या प्रेरणा-प्रयोजनांची व स्वरूपविशेषांची ओळख होईल.</p> <p>CO 5: मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयातील आशय व रचनाप्रकारांच्या वैविध्याचे आणि ग्रंथकारांच्या मूल्यदृष्टीचे भान विकसित होईल.</p>
9	<p>SYLLABUS</p> <p>Unit 1: - पंडिती वाङ्मय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. पंडिती वाङ्मय : प्रेरणा - प्रयोजने आणि स्वरूप २. पंडिती वाङ्मयातील रचनावैविध्य ३. पंडिती वाङ्मयातील गुण व दोष चर्चा</p> <p>आ) मुक्तेश्वर, वामन पंडित, रघुनाथपंडित, श्रीधर, निरंजनमाधव आणि मोरोपंत यांच्या वाङ्मयाचा परिचय</p> <p>Unit 2: जैन, इस्लाम आणि ख्रिश्चन धर्मीयांचे वाङ्मय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) जैन धर्मीयांचे वाङ्मय : १. जैन धर्मीयांची वाङ्मयनिर्मिती : प्रेरणा - प्रयोजने २. जैन धर्मीयांच्या वाङ्मयाचे स्वरूप ३. ब्रह्मगुणदास, गुणकीर्ती, कामराज (वीरदास), जिनदास, सोमप्रभाचार्य, पं. मेघराज, पं. सुरिजन आदी जैन कवींच्या वाङ्मयाचा परिचय</p> <p>आ) इस्लाम व ख्रिश्चन धर्मीयांचे वाङ्मय : १. इस्लाम व ख्रिश्चन धर्मीयांची वाङ्मयनिर्मिती : प्रेरणा, प्रयोजने व स्वरूप २. इस्लाम धर्मीयांची वाङ्मयनिर्मिती : शहा मुंतोजी(मृत्युंजय), हुसेन अंबरखान, अलम खान, शेख महंमद, शेख सुलतान, शहामुनी यांच्या वाङ्मयाचा परिचय ३. ख्रिश्चन धर्मीयांची वाङ्मयनिर्मिती : फादर स्टीफन्स, फादर क्रुवाँ, सालंदाज, पाद्री आलमेद आणि अन्य रचनाकारांच्या वाङ्मयाचा परिचय</p> <p>Unit 3: शाहिरी वाङ्मय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. शाहिरी वाङ्मय : प्रेरणा-प्रयोजने आणि स्वरूप २. शाहिरी वाङ्मयाचे विषयवैविध्य ३. पोवाडे, लावणी आणि अन्य रचनाप्रकार यांचे स्वरूपविशेष</p> <p>आ) अनंतफंदी, प्रभाकर, परशराम, रामजोशी, सगनभाऊ, होनाजी या शाहिरींच्या वाङ्मयाचा परिचय</p> <p>Unit 4: बखर वाङ्मय (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. बखर वाङ्मय : प्रेरणा- प्रयोजने आणि स्वरूप २. बखर वाङ्मयाचे वर्गीकरण</p>

	<p>३. शिवपूर्वकालीन आणि शिवकालीन बखर वाङ्मय शिवपूर्वकालीन बखरी : १. महिकावतीची ऊर्फ माहीमची बखर २. राक्षसतागडीची बखर</p> <p>शिवकालीन बखरी : १. शिवछत्रपतींचे चरित्र (सभासद बखर) २. शिवाजी महाराज छत्रपती जनेश्वर यांचे चरित्र (चित्रगुप्ताची बखर) ३. ९१ कलमी बखर (वाकेनिशी बखर) ४. श्रीशिवदिग्विजय बखर</p> <p>आ) पेशवेकालीन बखरी : १.श्री शाहू महाराज यांची बखर २. भाऊसाहेबांची बखर ३. पानिपतची बखर ४. नाना फडणविसांचे आत्मचरित्र ५. खर्ड्याच्या स्वारीची बखर</p>
--	---

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper 100 Marks

External Examination: Semester End External – 60 Marks Time- 2:00 hrs

Format of Question Paper

Students have to solve 4 questions

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	प्रश्न क्रमांक १ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक १ व घटक २ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 2	प्रश्न क्रमांक २ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक ३ व घटक ४ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 3	प्रश्न क्रमांक ३ मध्ये प्रत्येक घटकावर एक अशा चार टिपा विचाराव्यात. विद्यार्थ्यांनी चार पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहाव्यात.	१५
Q. 4	प्रश्न क्रमांक चार हा सर्व घटकांवर आधारित बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा अनिवार्य प्रश्न असेल. यामध्ये प्रत्येक घटकावर पाच असे एकूण वीस वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे प्रश्न विचारावेत. विद्यार्थ्यांनी यापैकी कोणतेही पंधरा प्रश्नांची उत्तरे लिहायची आहेत.	१५
Total: ६०		

Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	Class Test/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)	२०
2	AI based Projects/Assingments/Module <ul style="list-style-type: none"> • पंडिती, जैन, इस्लाम, ख्रिश्चन, शाहिरी आणि बखर वाङ्मय यांचे AI च्या सहाय्याने तुलनात्मक अध्ययन करणे. • विविध संप्रदाय, कवी आणि वाङ्मयप्रकार यांची माहिती संकलित करून digital timeline, infographic किंवा concept map तयार करणे. • AI च्या सहाय्याने पोवाडे, लावणी, बखर आणि धार्मिक वाङ्मयातील आशय, 	२०

		<p>शैली, भाषा आणि वैशिष्ट्यांचे विश्लेषण करणे.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● महत्वाच्या कवी, शाहिर आणि रचनाकारांच्या वाङ्मयाचा AI-assisted seminar presentation किंवा mini research project तयार करणे. ● बखर वाङ्मयातील ऐतिहासिक घटनांचे digital storytelling, timeline किंवा visual presentation तयार करणे. ● AI च्या सहाय्याने मध्ययुगीन मराठीतील कठीण शब्द, संज्ञा आणि वाङ्मयप्रकारांचा glossary तयार करणे. ● AI-generated माहितीची पडताळणी करून त्यातील त्रुटी शोधणे व चिकित्सक समीक्षा करणे. ● पोवाडा, लावणी किंवा बखर यांचे audio narration, script adaptation किंवा visual interpretation प्रकल्प तयार करणे. <p>AI साधने : ChatGPT, Google Gemini, Perplexity AI, Canva AI Tools, Mapify AI, Notion AI, Otter AI</p>		
				Total 40
11	संदर्भ ग्रंथ (Reference Books) :	<ol style="list-style-type: none"> १. महाराष्ट्र सारस्वत, खंड १, वि. ल. भावे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, आवृत्ती सहावी, १९८२. २. महाराष्ट्र सारस्वत, खंड २, वि. ल. भावे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, आवृत्ती सहावी, १९८३. ३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड पहिला, (संपा.) शं. गो. तुळपुळे, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८४. ४. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड दुसरा : भाग पहिला, (संपा.) स. गं. मालशे, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९७३. ५. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड दुसरा : भाग दुसरा, (संपा.) स. गं. मालशे, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, आवृत्ती दुसरी, २०१०. ६. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड तिसरा, (संपा.) रा. श्री. जोग व इतर, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९७३. ७. श्रीविठ्ठल: एक महासमन्वय, रा. चिं. ढेरे, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे, १९८४. ८. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप, ह. श्री. शेणोलीकर, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे, २०११. ९. धर्मसंप्रदाय आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय, रत्नाकर बापूराव मंचरकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २०००. १०. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, प्र. न. जोशी, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, २००२. ११. मराठी साहित्य इतिहास आणि संस्कृती, वसंत आबाजी डहाके, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००८. १२. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, ल.रा.नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर, आवृत्ती पाचवी, १९९४. १३. पंत कविता एक समीक्षा, प्रकाश देशपांडे केजकर, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, २००८. १४. मुसलमान मराठी संतकवी, रा. चिं. ढेरे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००८. १५. प्राचीन मराठी जैन साहित्य, सुभाषचंद्र अक्कोळे, सुविचार प्रकाशन मंडळ, नागपूर, १९६८. १६. मराठी लावणी, (संपा.) म. वा. धोंड, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, १९५६. १७. शाहिरी कविता एक चिकित्सा, प्रकाश देशपांडे केजकर, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, २००९. १८. बखर वाङ्मय उद्गम आणि विकास, बापूजी संकपाळ, दास्ताने रामचंद्र आणि कंपनी, पुणे, १९८२. १९. पं.सूरीजन विरचित परमहंस कथा, (संपा.) सुभाषचंद्र अक्कोळे, जीवराज जैन ग्रंथमाला, सोलापूर, १९६०. २०. मुसलमान(सूफी) संतांचे मराठी साहित्य, यु. म. पठाण, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई, २०११. <p>आंतरजालावर उपलब्ध</p> <p>https://sahitya.marathi.gov.in/scans/Musalman%20(Suphi)%20Santanche%20Marathi%20Sahitya.pdf</p> <p>https://sahitya.marathi.gov.in/wp-content/uploads/2022/03/Final-Sudarshan-Charitra.pdf</p>		

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –VI

Title: पाश्चात्य साहित्यशास्त्र

Credits 4

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027

Title: पाश्चात्य साहित्यशास्त्र
B. A. (Marathi: Major Mandatory)
Course Code: CHMMARVI2

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार कला शाखेतील सहाय्या सत्रासाठी M1-M2-M3 या प्रारूपांतर्गत मुख्य अनिवार्य (Major Mandatory) विषय म्हणून मराठीची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना 'पाश्चात्य साहित्यशास्त्र' (श्रेयांकन ४) अभ्यासपत्रिकेचा अभ्यास करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>साहित्याविषयीचे सैद्धांतिक व संकल्पनात्मक ज्ञान हा कोणत्याही भाषेतील साहित्याभ्यासाचा पाया असतो. त्या दृष्टीने मराठी साहित्याच्या विद्यार्थ्यांनी साहित्यशास्त्राचा अभ्यास करणे अनिवार्य ठरते. प्राचीन काळापासून वर्तमानकाळापर्यंत साहित्याचे स्वरूप व निर्मिती, साहित्याचे प्रयोजन व आस्वाद यांविषयी झालेले मूलभूत स्वरूपाचे चिंतन साहित्यशास्त्रात अभ्यासले जाते. भारतीय व पाश्चात्य अशा दोन्ही परंपरांमध्ये झालेल्या साहित्यविषयक चिंतनातून साहित्याचे सैद्धांतिक शास्त्र आकाराला आले आहे. विद्यार्थ्यांनी या दोन्ही परंपरांतील साहित्याचा शास्त्रीय विचाराशी परिचित होणे गरजेचे आहे. पाचव्या सत्रातील भारतीय साहित्यशास्त्र या अभ्यासपत्रिकेद्वारे त्यांना भारतीय साहित्यशास्त्राचा परिचय झालेला आहे. प्रस्तुत अभ्यासपत्रिकेत पाश्चात्य साहित्यशास्त्रातील मूलभूत संकल्पना-विचारांचे अध्ययन विद्यार्थ्यांनी करायचे आहे.</p>
2	Vertical	Major Mandatory
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	4 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	60
6	Marks Allotted	60+40=100
7	अभ्यासक्रम उद्दिष्टे (Course Objectives) :	<p>CO(A) 1: साहित्याच्या अभ्यासामागील सैद्धांतिक दृष्टिकोनाचे महत्त्व विद्यार्थ्यांना समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 2: पाश्चात्य साहित्यात ग्रीक संस्कृतीपासून वर्तमानकाळापर्यंत झालेल्या साहित्यचर्चेचा स्थूल परिचय महत्त्वाच्या सिद्धांतांच्या आधारे विद्यार्थ्यांना करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: साहित्याची स्वरूपवैशिष्ट्ये, साहित्याची भाषा, साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया व प्रयोजन, तसेच साहित्याची आस्वादप्रक्रिया यांच्याशी संबंधित पाश्चात्य साहित्यशास्त्रात मांडल्या गेलेल्या संकल्पना व विचारांचे आकलन विद्यार्थ्यांना करून देणे.</p>
8	अभ्यासक्रम निष्पत्ती (Course Outcomes) :	<p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1. साहित्याच्या अभ्यासामागील सैद्धांतिक दृष्टिकोनाचे महत्त्व विद्यार्थ्यांना कळेल.</p>

- CO 2. पाश्चात्य साहित्यात ग्रीक परंपरेपासून झालेल्या साहित्यचर्चेचा स्थूल परिचय होईल.
- CO 3. पाश्चात्य साहित्यशास्त्रात साहित्याची स्वरूपवैशिष्ट्ये, साहित्याची भाषा, साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया व प्रयोजन, तसेच साहित्याची आस्वादप्रक्रिया यांच्याशी संबंधित मांडल्या गेलेल्या संकल्पना व विचारांचे आकलन होईल.

9

SYLLABUS

UNIT 1: साहित्याचे स्वरूप - (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)

अ) प्लेटो व अॅरिस्टॉटल यांचा अनुकृती सिद्धांत

आ) लॉजायनस याचा भव्योदात्ततेचा सिद्धांत, ए. सी. ब्रॅडले याचा 'काव्यासाठी काव्य' हा सिद्धांत

UNIT 2: साहित्याची भाषा - (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)

अ) रूपक, प्रतीक व प्रतिमा यांचे काव्यभाषेसंदर्भातील कार्य

आ) काव्याची अनेकार्थता, नियमोल्लंघन व अपरिचितिकरण

UNIT 3: साहित्याची निर्मिती व प्रयोजन - (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)

अ) कोलरिजचा कल्पनाशक्तीचा सिद्धांत, फ्रॉइडचा 'स्वप्नव्यापार व साहित्यनिर्मिती' या विषयीचा सिद्धांत

आ) नीतिवादी प्रयोजन (फिलिप सिडनी), भावनाविष्कारवादी प्रयोजनविचार (वर्डस्वर्थ व कोलरिज), मार्क्सवादी दृष्टिकोनातून साहित्यातील बांधिलकीचा विचार

UNIT 4: साहित्याचा आस्वाद - (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)

अ) अॅरिस्टॉटलचा कॅथार्सिसचा सिद्धांत : विशुद्धीकरणवादी व विरेचनावादी भूमिका

आ) थिओडोर लिप्स याची 'कलात्मक सहभावा'ची संकल्पना (एस्थेटिक एम्पथी) व आय. ए. रिचर्ड्स याचा प्रेरणा संतुलन / समधातता सिद्धांत

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper 100 Marks

External Examination: Semester End External - 60 Marks Time: 2:00 hrs

Format of Question Paper

Students have to solve 4 questions

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	प्रश्न क्रमांक १ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक १ व घटक २ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 2	प्रश्न क्रमांक २ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक ३ व घटक ४ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 3	प्रश्न क्रमांक ३ मध्ये प्रत्येक घटकावर एक अशा चार टिपा विचाराव्यात. विद्यार्थ्यांनी चार पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहाव्यात.	१५
Q. 4	प्रश्न क्रमांक चार हा सर्व घटकांवर आधारित बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा अनिवार्य प्रश्न असेल. यामध्ये प्रत्येक घटकावर पाच असे एकूण वीस वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे प्रश्न विचारावेत. विद्यार्थ्यांनी यापैकी कोणतेही पंधरा प्रश्नांची उत्तरे लिहायची आहेत.	१५
Total: ६०		

Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	Class Test/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)	२०
2	AI based Projects/Assingments/Module <ul style="list-style-type: none"> ● प्लेटो, अॅरिस्टॉटल, लॉजायनस, ब्रॅडले, कोलरिज, फ्राँइड, वर्डस्वर्थ, मार्क्सवादी विचारवंत आणि आय. ए. रिचर्ड्स यांच्या साहित्यविचारांचे AI च्या सहाय्याने तुलनात्मक अध्ययन करणे. ● विविध साहित्यसिद्धांतांचे concept maps, flowcharts, comparative charts आणि visual presentations तयार करणे. ● रूपक, प्रतीक, प्रतिमा, अनेकार्थता, नियमोल्लंघन आणि अपरिचितकरण यांसारख्या संकल्पनांची साहित्यकृतींमधील उदाहरणांसह AI-assisted analysis करणे. ● AI च्या सहाय्याने साहित्यनिर्मिती, कल्पनाशक्ती, स्वप्नव्यापार आणि साहित्याचे प्रयोजन यांवरील mini research project किंवा seminar presentation तयार करणे. ● साहित्यकृतीतील कॅथार्सिस, कलात्मक सहभाव (Empathy) आणि समधातता (Balance of Impulses) यांचे चिकित्सक विश्लेषण करणे. ● AI-generated साहित्यिक विश्लेषणातील त्रुटी शोधून त्याची पडताळणी व समीक्षा करणे. ● साहित्यसिद्धांतांचे infographic, digital poster, presentation किंवा video explanation तयार करणे. <p>AI साधने - ChatGPT, Google Gemini, Perplexity AI, Canva AI Tools, Mapify AI, Notion AI</p>	२०
Total 40		

11 संदर्भ ग्रंथ-

- १) साहित्यशास्त्र : स्वरूप आणि समस्या, वसंत पाटणकर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००६.
- २) सौंदर्यमीमांसा, रा. भा. पाटणकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९८१.
- ३) कांटची सौंदर्यमीमांसा, रा. भा. पाटणकर, मौज प्रकाशन, मुंबई, १९७७.
- ४) सौंदर्यानुभव, प्रभाकर पाध्ये, इस्थेटिक सोसायटी आणि मौज प्रकाशन, मुंबई, १९७९.
- ५) काव्यशास्त्रप्रदीप, स. रा. गाडगीळ, व्हीनस पब्लिकेशन्स, पुणे, १९६८.
- ६) पाश्चात्य साहित्यविचार, भालचंद्र खांडेकर, लीला गोविलकर, अनमोल प्रकाशन, पुणे, १९८९.
- ७) साहित्यविचार, अरविंद वामन कुलकर्णी, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९७.

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –VI

Title: आधुनिकतावादी साहित्य

Credits 4

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-2027

Title: आधुनिकतावादी साहित्य
B. A. (Marathi: Major Mandatory)
Course Code: CHMMARVI3

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार कला शाखेत सहाय्या सत्रासाठी (M1-M2-M3 या प्रारूपांतर्गत) मराठी मुख्य (Marathi Major) या विषयाची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना 'आधुनिकतावादी साहित्य' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>एकोणिसाव्या शतकाचा उत्तरार्ध आणि विसाव्या शतकाचा पूर्वार्ध या विशिष्ट कालखंडात जी औद्योगिक, आर्थिक, राजकीय, सामाजिक स्थित्यंतरे झाली व वैचारिक घडामोडी झाल्या त्यातून आधुनिकतेचा (Modernity) जन्म झाला. या आधुनिकतेमुळे मानवी समाज व संस्कृती यांत अनेक बदल झाले, परस्परविरोधी प्रवाहही निर्माण झाले आणि मानवी जीवन अधिक गुंतागुंतीचे होत गेले. औद्योगिकीकरणबरोबरच महायुद्धाच्या अनुभवांनीही जीवनानुभूतीवर प्रभाव टाकला. आधुनिकतेच्या या अवस्थेला प्रतिसाद देताना जी मानसिकता आकारास आली; जीवनाविषयीच्या, 'स्व'विषयीच्या या बदलेल्या जीवनजाणिवांचा जो आविष्कार कला, साहित्य यांतून झाला, त्याला आधुनिकतावाद म्हटले गेले. वर्तमानकालीन समाजजीवनातही आधुनिकतेची वैशिष्ट्ये आहेत आणि आजच्या मानवाच्या जीवनजाणिवेवरही आधुनिकतावादाचा प्रभाव आहे. त्यामुळे समकालीन समाज-संस्कृती समजून घेण्यासाठी आधुनिकतावादाची अभिव्यक्ती करणाऱ्या साहित्याचा, म्हणजे आधुनिकतावादी साहित्याचा अभ्यास उपयुक्त व प्रस्तुत ठरतो. प्राचीन काळातील सामाजिक-सांस्कृतिक परिस्थिती व तिला प्रतिसाद देताना साहित्याच्या बदलत गेलेल्या स्वरूपाचा अभ्यास इतर अभ्यासपत्रिकांमध्ये आहे. त्यामुळे आधुनिक काळातील विशिष्ट जीवनजाणिवा व्यक्त करणाऱ्या साहित्याच्या अभ्यासाचा समावेश असणाऱ्या या अभ्यासपत्रिकेचे इतर अभ्यासपत्रिकांशी नाते आहे.</p> <p>'आधुनिकतावादी साहित्य' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेत चार घटकांचा समावेश करण्यात आला आहे. पहिल्या घटकात आधुनिकतावादी साहित्याशी संबंधित विविध संकल्पना, आधुनिकतावादी साहित्याचे स्वरूपविशेष इत्यादी तात्त्विक स्वरूपाच्या घटकांचा समावेश आहे. घटक दोन, तीन व चारमध्ये आधुनिकतावादी जाणिवा व्यक्त करणाऱ्या नाटक, कथा व कविता या प्रकारांतील निवडक साहित्यकृती समाविष्ट करण्यात आल्या आहेत. आधुनिकतावादाच्या पार्श्वभूमीवर प्रत्यक्ष साहित्यकृतींचे आकलन, विश्लेषण करणे अपेक्षित आहे. त्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या साहित्यिक-सांस्कृतिक ज्ञानक्षमता, सौंदर्यदृष्टी, चिकित्सक बुद्धी, विश्लेषणक्षमता व अर्थनिर्णयक्षमता विकसित होऊ शकतात.</p>
2	Vertical	Major Mandatory

3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	4 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	60
6	Marks Allotted	100
7	<p>अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे (Course Objectives) :</p> <p>CO(A) 1: आधुनिक, आधुनिकता व आधुनिकतावाद या संकल्पना आणि त्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करणे.</p> <p>CO(A) 2: आधुनिकतावादाचा उगम, त्याची पार्श्वभूमी आणि आधुनिकतावादी साहित्याचे स्वरूपविशेष (आशयसूत्रे, रचना, प्रयोगशीलता) यांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: आधुनिकतावादाच्या सांकल्पनिक चौकटीच्या आधारे विविध साहित्यप्रकारांतील निवडक साहित्यकृतींच्या आशयाचे आणि रचनावैशिष्ट्यांचे विश्लेषण करणे.</p> <p>CO(A) 4: अभ्यासक्रमात नेमलेल्या साहित्यकृतींच्या आधारे मराठी साहित्यात आविष्कृत झालेल्या आधुनिकतावादाचे स्वरूप समजावून देणे.</p>	
8	<p>अभ्यासक्रमाची निष्पत्ती (Course Outcomes) : प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1: आधुनिक, आधुनिकता व आधुनिकतावाद या संकल्पना आणि त्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट होईल.</p> <p>CO 2: आधुनिकतावादाचा उगम, त्याची पार्श्वभूमी आणि आधुनिकतावादी साहित्याचे स्वरूपविशेष (आशयसूत्रे, रचना, प्रयोगशीलता) यांचा परिचय होईल.</p> <p>CO 3: आधुनिकतावादाच्या सांकल्पनिक चौकटीच्या आधारे विविध साहित्यप्रकारांतील निवडक साहित्यकृतींच्या आशयाचे आणि रचनावैशिष्ट्यांचे विश्लेषण करता येईल.</p> <p>CO 4: अभ्यासक्रमात नेमलेल्या साहित्यकृतींच्या आधारे मराठी साहित्यात आविष्कृत झालेल्या आधुनिकतावादाचे स्वरूप समजेल.</p>	
9	<p>SYLLABUS</p> <p>UNIT 1: आधुनिकतावादी साहित्य: तात्त्विक परिचय - (प्रत्येकी ६० मिनिटांचे १५ तास - श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. आधुनिक, आधुनिकता व आधुनिकतावाद (Modern, Modernity and Modernism) : संकल्पनाविचार २. आधुनिक, आधुनिकता आणि आधुनिकतावाद या संकल्पनांमधील परस्परसंबंध</p> <p>आ) १. आधुनिकतावाद : उगम आणि पार्श्वभूमी २. आधुनिकतावादी साहित्याचे स्वरूपविशेष : आशयसूत्रे, रचना व प्रयोगशीलता</p> <p>UNIT 2: आधुनिकतावादी नाट्य संहितेचा अभ्यास (प्रत्येकी ६० मिनिटांचे १५ तास - श्रेयांकन १) सांधा - राजीव नाईक</p> <p>UNIT 3: आधुनिकतावादी कथा संहितांचा अभ्यास (प्रत्येकी ६० मिनिटांचे १५ तास- श्रेयांकन १)</p> <p>अ) भाऊ पाध्ये यांच्या दोन कथा १. देश पुढे गेला २. एक सुन्हेरा ख्वाब</p> <p>आ) विलास सारंग यांच्या दोन कथा १. सुखकर्ता दुखहर्ता २. आतंक</p>	

UNIT 4: आधुनिकतावादी कवितांचा अभ्यास (प्रत्येकी ६० मिनिटांचे १५ तास- श्रेयांकन १)

- अ) दिलीप चित्रे यांच्या चार कविता
१. बहिन्यामुक्यांची दिंडी
 २. शहरे : गर्दी
 ३. वड
 ४. देवा, ह्याही देशात पाऊस पाड -
- आ) मनोहर ओक यांच्या चार कविता
१. खचणारे बहर माथी
 २. उपासपोटी ढेकर
 ३. आपण खुजे आहोत
 ४. एकलतेपणाच्या पेपरवेटमधील

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper 100 Marks

External Examination: Semester End External - 60 Marks Time: 2:00 hrs

Format of Question Paper

Students have to solve 4 questions

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	प्रश्न क्रमांक १ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक १ व घटक २ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 2	प्रश्न क्रमांक २ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक ३ व घटक ४ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 3	प्रश्न क्रमांक ३ मध्ये प्रत्येक घटकावर एक अशा चार टिपा विचाराव्यात. विद्यार्थ्यांनी चार पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहाव्यात.	१५
Q. 4	प्रश्न क्रमांक चार हा सर्व घटकांवर आधारित बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा अनिवार्य प्रश्न असेल. यामध्ये प्रत्येक घटकावर पाच असे एकूण वीस वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे प्रश्न विचारावेत. विद्यार्थ्यांनी यापैकी कोणतेही पंधरा प्रश्नांची उत्तरे लिहायची आहेत.	१५
Total: ६०		

Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	Class Test/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)	२०
2	AI based Projects/Assingments/Module <ul style="list-style-type: none">• आधुनिक, आधुनिकता आणि आधुनिकतावाद या संकल्पनांचे AI साधनांच्या सहाय्याने तुलनात्मक अध्ययन व concept	२०

		<p>mapping करणे.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'सांधा' या नाटकातील पात्रे, कथानक, संवादशैली आणि आधुनिकतावादी घटकांचा AI साधनाच्या सहाय्याने अभ्यास करणे. • AI साधनाच्या सहाय्याने भाऊ पाध्ये आणि विलास सारंग यांच्या कथांमधील आधुनिक जीवनदृष्टी, विसंगती, व्यक्तीचे एकाकीपण आणि सामाजिक वास्तव यांचे तुलनात्मक विश्लेषण करणे. • दिलीप चित्रे आणि मनोहर ओक यांच्या कवितांचे AI साधनाच्या सहाय्याने मदतीने चित्र तयार करणे किंवा शॉर्ट फिल्म तयार करणे. • AI च्या सहाय्याने कविता, कथा किंवा नाटकाचे thematic classification, summary, concept maps आणि presentation तयार करणे. • AI-generated साहित्यिक विश्लेषण आणि विद्यार्थ्यांनी केलेले विश्लेषण यांची तुलना करून चिकित्सक समीक्षा करणे. • आधुनिकतावादी कविता किंवा कथांचे visual interpretation, digital storytelling किंवा short video presentation तयार करणे. • AI Script Writing Tools च्या सहाय्याने नाटकातील एखाद्या प्रसंगाचे आधुनिक संदर्भात पुनर्लेखन (Adaptation) करणे. <p>AI साधने:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ChatGPT, Google Gemini, Claude • Perplexity AI, NotebookLM • Canva, Mapify AI • InVideo, CapCut • QuillBot, Grammarly 		
				Total 40
11	संदर्भ ग्रंथ-	<ol style="list-style-type: none"> १. 'सांधा', राजीव नाईक, आताची नाटक, मौज प्रकाशन, मुंबई, २००५. २. 'देश पुढे गेला', भाऊ पाध्ये, भाऊ पाध्ये यांच्या श्रेष्ठ कथा, (संपा.) दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९९५. ३. 'एक सुन्हेरा ख्वाब', भाऊ पाध्ये, भाऊ पाध्ये यांच्या श्रेष्ठ कथा, (संपा.) दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९९५. ४. 'सुखकर्ता दुखहर्ता', विलास सारंग, आतंक, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, १९९९. ५. 'आतंक', विलास सारंग, आतंक, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, १९९९. ६. 'बहिऱ्यामुक्यांची दिंडी', दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे, कवितेनंतरच्या कविता, वाचा प्रकाशन, औरंगाबाद, १९७८. ७. 'शहरे: गर्दी', दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे, कवितेनंतरच्या कविता, वाचा प्रकाशन, औरंगाबाद, १९७८. ८. 'वड', दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे, एकूण कविता- १, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९९२. ९. 'देवा, ह्याही देशात पाऊस पाड-', दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे, एकूण कविता- १, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९९२. 		

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –VI

Title: निबंध वाङ्मयाचा अभ्यास

Credits 2

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-20

Title: निबंध वाङ्मयाचा अभ्यास
T.Y.B. A. Marathi - Major Mandatory
Course Code: CHMMARVI4

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार कला शाखेत सहाय्या सत्रासाठी M1-M2-M3 या प्रारूपातर्गत मराठी मुख्य (Marathi Major) या विषयाची निवड करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना 'निबंध वाङ्मयाचा अभ्यास' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन करणे अनिवार्य आहे.</p> <p>'निबंध' हा आधुनिक गद्य वाङ्मयप्रकार आहे. एकोणिसाव्या शतकाच्या पूर्वाधात इंग्रजी भाषा व वाङ्मयाच्या परिचय-प्रभावातून निबंध हा प्रकार मराठी भाषेत रूढ झाला. मराठी भाषेतली प्रारंभीची निबंध निर्मिती प्रामुख्याने नियतकालिके व वृत्तपत्रांतून झाली आहे. निबंध ही तर्कशुद्ध, बुद्धीला आवाहन करणारी, आपले सिद्धांत साधार-सप्रमाण मांडणारी, इतिहास, अनुभव, अवलोकन व सिद्धांत यांच्या पायावर उभी असणारी विचारप्रधान वाङ्मय रचना आहे. एखाद्या विषयाचा तार्किक, बुद्धिवादी, शास्त्रीय व लौकिक भूमिकेतून मागोवा, शब्दप्रामाण्याऐवजी बुद्धिप्रामाण्य, समाजाबरोबर व्यक्तीचे मूल्य, पारमार्थिक निष्ठेऐवजी इहलोकनिष्ठा, अशा प्रवृत्ती निबंधाच्या मुळाशी आहेत. तात्कालिक व सार्वकालिक लौकिक विषय, तसेच प्रबोधनाचे अनेक प्रश्नोपप्रश्न निबंधांतून हाताळले गेले आहेत. धर्म, विद्या, समाजकारण, राजकारण, अर्थकारण, विज्ञान यांत परिवर्तन किंवा क्रांती घडवून आणण्याची तळमळ ही निबंध लेखनामागची प्रेरणा आहे.</p> <p>मराठी भाषेत स्वातंत्र्यपूर्व काळात समृद्ध असलेली निबंधाची परंपरा उत्तरोत्तर क्षीण होत गेली, असा एक आक्षेप घेतला जातो. परंतु या आक्षेपात पूर्णतः तथ्य नाही. स्वातंत्र्योत्तर काळात निबंध वाङ्मयाचा विस्तार होताना तर्कशुद्ध वैचारिक लेखनासाठीची निबंध ही संज्ञा मागे पडली आणि त्याऐवजी लेख, वैचारिक गद्य, समीक्षा लेख अशा संज्ञा रूढ झाल्या. तथापि, संज्ञेचा आग्रह सोडला तर, बुद्धिवादी, सप्रमाण, तर्कसंगत विवेचन करण्याची निबंधाची प्रकृती लेख, वैचारिक गद्य व समीक्षा लेखात आजही टिकून असलेली दिसते. समाजाला वैचारिक पातळीवर नानाविध विषयांची सप्रमाण माहिती आणि दृष्टी देण्याची क्षमता असणारा निबंध हा म्हणूनच महत्त्वाचा वाङ्मयप्रकार ठरतो.</p> <p>'निबंध वाङ्मयाचा अभ्यास' (श्रेयांकने २) या अभ्यासपत्रिकेतील पहिल्या घटकात निबंध वाङ्मयप्रकाराचा तात्त्विक परिचय करून देण्याच्या उद्देशाने उपघटकांची आखणी करण्यात आली आहे. दुसऱ्या घटकात निवडक निबंधकारांच्या निबंध संहितांचा अध्ययनासाठी समावेश करण्यात आला आहे.</p>

2	Vertical	Major Mandatory
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	2 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	30
6	Marks Allotted	50
7	<p>अभ्यासक्रम उद्दिष्टे (Course Objectives) :</p> <p>CO(A) 1: निबंध वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना आणि अन्य साहित्यप्रकारांपेक्षा निबंध वाङ्मयाचे वेगळेपण स्पष्ट करणे. निबंध वाङ्मयाच्या घटकांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 2: मराठी निबंध वाङ्मयाची उत्पत्ती, विकास आणि निबंध वाङ्मयाच्या वैशिष्ट्यांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 3: निबंध वाङ्मयातील निवडक निबंधांचे आशय आणि रचनादृष्ट्या आकलन व विश्लेषण करणे.</p> <p>CO(A) 4: निबंध वाङ्मयातील निवडक निबंधांमधून व्यक्त होणारे विचारमंथन आणि मूल्यदृष्टी स्पष्ट करणे.</p>	
8	<p>अभ्यासक्रम निष्पत्ती (Course Outcomes) :</p> <p>प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1: निबंध वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना आणि अन्य साहित्यप्रकारांपेक्षा निबंध वाङ्मयाचे वेगळेपण स्पष्ट होईल.</p> <p>CO 2: निबंध वाङ्मयाच्या घटकांचा परिचय होईल.</p> <p>CO 3: मराठी निबंध वाङ्मयाची उत्पत्ती, विकास आणि वैशिष्ट्यांचा परिचय होईल.</p> <p>CO 4: निबंध वाङ्मयातील निवडक निबंधांचे आशय आणि रचनादृष्ट्या आकलन व विश्लेषण करता येईल.</p> <p>CO 5: निबंध वाङ्मयातील निवडक निबंधांमधून व्यक्त होणारे विचारमंथन आणि मूल्यदृष्टी स्पष्ट होईल.</p>	
9	<p>SYLLABUS</p> <p>UNIT 1: निबंध वाङ्मयप्रकाराचा तात्त्विक परिचय - (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>१. अ) १. निबंध वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना, अन्य साहित्यप्रकारांपेक्षा निबंध वाङ्मयाचे वेगळेपण</p> <p>२. निबंध वाङ्मयाचे घटक : विषयसूत्र, विचारमंथन (युक्तिवाद , पुरावे, स्पष्टीकरण), विचारप्रणाली, निबंधकाराचा दृष्टिकोन, भाषा व शैली</p> <p>आ) १. मराठी निबंध वाङ्मय : उत्पत्ती व विकास</p> <p>(पाश्चात्य संपर्क, आधुनिकता, पत्रकारितेचा उदय, भारतीय प्रबोधन, वैविध्यपूर्ण चर्चाविश्व)</p> <p>२. निबंध वाङ्मयाची वैशिष्ट्ये : गद्यात्मकता, सत्यशोधन, जीवनदर्शन, समाजचिंतन, तत्त्वचिंतन, गांभीर्य, विचारप्रधानता, प्रबोधनपरता, खंडन-मंडन, वस्तुनिष्ठता, तर्कशुद्ध मांडणी</p> <p>UNIT 2: निवडक निबंध वाङ्मयाचा अभ्यास (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>१. अ) धर्मसुधारणा - गोपाळ हरी देशमुख</p> <p>२. स्वराज्य आणि सुराज्य - बाळ गंगाधर टिळक</p> <p>३. ज्ञातिपरिषदा एकराष्ट्रीयत्वाला विघातक होतील काय? - भगवंत बळवंत पाळेकर</p> <p>आ) १. आमची कैफियत - भीमराव रामजी आंबेडकर</p>	

२. दारूचा व्यापार, सरकार आणि बहुजनसमाज - विठ्ठल रामजी शिंदे
३. बांधिलकी आणि आम्ही - दुर्गा भागवत

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper 50 Marks

External Examination: Semester End External - 30 Marks Time: 1:00 hrs

Format of Question Paper

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	घटक १ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)	१०
Q. 2	घटक २ वर आधारित प्रश्न (अंतर्गत पर्यायासह)	१०
Q. 3	दोन उपप्रश्नांमध्ये प्रत्येक घटकावर आधारित अंतर्गत पर्यायांसह दोन टिपा विचाराव्यात व त्यापैकी प्रत्येक उपप्रश्नातील एक टीप लिहिणे आवश्यक आहे. एकूण दोन टिपा लिहिणे आवश्यक आहे.	१०
Total:		३०

Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	<p>Class Test/Assignment/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)</p> <ul style="list-style-type: none"> AI साधनाच्या सहाय्याने निबंधातील विषयसूत्र, विचारप्रणाली, युक्तिवाद, पुरावे आणि निबंधकाराचा दृष्टिकोन यांचे विश्लेषण करणे. निवडक निबंधांचे AI-assisted summary, thematic classification आणि concept mapping तयार करणे. गोपाळ हरी देशमुख, लोकमान्य टिळक, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, विठ्ठल रामजी शिंदे आणि दुर्गा भागवत यांच्या निबंधांचा तुलनात्मक अभ्यास करणे. AI साधनाच्या सहाय्याने निबंधातील सामाजिक, राजकीय, धार्मिक आणि वैचारिक आशयसूत्रांचे चिकित्सक विश्लेषण करणे. निबंधातील युक्तिवाद (Arguments) आणि पुरावे (Evidence) यांची पडताळणी करून fact-checking assignment तयार करणे. AI च्या मदतीने एखाद्या समकालीन विषयावर निबंधाचा आराखडा तयार करून विद्यार्थ्यांनी स्वतंत्रपणे निबंधलेखन करणे. AI-generated निबंध आणि विद्यार्थ्यांनी लिहिलेल्या निबंधाची तुलना करून भाषा, शैली, मांडणी आणि विचारांची समीक्षा करणे. निबंधांवर आधारित infographic, digital poster किंवा podcast तयार करणे. <p>AI साधने:</p>	२०

		<ul style="list-style-type: none"> • <u>ChatGPT, Google Gemini, Claude, Perplexity AI, NotebookLM, Canva, Mapify AI, Grammarly, QuillBot</u> 	
			Total २०
11	<p>संदर्भ ग्रंथ-</p> <ol style="list-style-type: none"> १. मराठी गद्याचा इंग्रजी अवतार, द० वा० पोतदार, ए०पी० बापट बुक सेलर्स, १९२२. २. अर्वाचीन गद्याची पूर्वपीठिका, गं० बा० सरदार, मॉडर्न बुक डेपो, पुणे, १९३७. ३. मराठी निबंधाची वाटचाल, शं० गो० तुळपुळे, विदर्भ-मराठवाडा बुक कंपनी, नागपूर, १९६६. ४. मराठी गद्याचा पूर्वरंग, (संपा०) भीमराव कुलकर्णी, जोशी आणि लोखंडे प्रकाशन, पुणे, १९६६. ५. लोकहितवादीकृत निबंध संग्रह, (संपा०) अ० का० प्रियोळकर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९६७. ६. मराठी निबंध, म० मा० अळतेकर, सुविचार प्रकाशन, नागपूर-पुणे, १९४९. ७. महाराष्ट्र संस्कृती, पु० ग० सहस्रबुद्धे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९७९. ८. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड चौथा, (संपा०) रा० श्री० जोग, म० सा० परिषद, पुणे, १९६५. ९. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड पाचवा -भाग पहिला, (संपा०) रा० श्री० जोग, म०सा० परिषद, पुणे, १९७३. १०. प्रदक्षिणा खंड पहिला, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, पाचवी आवृत्ती, पुनर्मुद्रण २००२. ११. मराठी निबंध : उद्गम आणि विकास, गिरीश मोरे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, २००९. 		

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –VI

Title: भाषाविज्ञान

Credits 4

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-20

Title: भाषाविज्ञान
T.Y.B.A. Marathi: Major Elective
Course Code: CHMMARVIE

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण - २०२० नुसार पदवी स्तरावर मराठी मुख्य (Marathi Major) विषय असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सत्र सहा साठी M1-M2-M3 या प्रारूपातील मुख्य (Major) स्तंभांतर्गत मुख्य वैकल्पिक (Major Elective) या गटासाठी 'भाषाविज्ञान' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेची आखणी करण्यात आली आहे.</p> <p>भाषा हे मानवी जीवनाचे एक अविभाज्य अंग असून सामाजिक व्यवहाराचे तसेच विचारांचे माध्यम आहे. एकोणिसाव्या शतकापर्यंत भाषाभ्यासाचे स्वरूप व्याकरणाचा अभ्यास, ऐतिहासिक व तौलनिक भाषाभ्यास असे होते. विसाव्या शतकात भाषेचा अभ्यास अधिक शास्त्रीय आणि अनुभवनिष्ठ पद्धतींनी करण्याचे प्रयत्न झाले, ज्यातून आधुनिक भाषाभ्यासपद्धतीचा उदय झाला. समाजात अस्तित्वात असणाऱ्या अनेकविध सत्तासंबंधांचा भाषांशी, बोलींशी सहसंबंध असतो. सामाजिक भाषाभ्यासपद्धतीमध्ये या सहसंबंधांचा सैद्धांतिक पातळीवर शोध घेतला जातो. स्वाभाविकच, सामाजिक भाषाविज्ञानाची शाखा हा आधुनिक भाषाविज्ञानाचा महत्त्वाचा संदर्भबिंदू आहे, असे म्हणता येते. भाषेचा हा शास्त्रीय अभ्यास त्यानंतर झालेल्या संगणकीय आणि कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या क्रांतीत महत्त्वाची भूमिका बजावतो आहे. भाषाभ्यासाच्या पद्धती व भाषाशास्त्रातील मूलभूत संकल्पना यांचा परिचय विद्यार्थ्यांना झाल्यास ते भाषेचा विचार एका व्यापक परिप्रेक्ष्यात करू शकतील.</p> <p>'भाषाविज्ञान' (श्रेयांकने ४) या अभ्यासपत्रिकेत एकूण चार घटक समाविष्ट करण्यात आले आहेत. पहिल्या घटकामध्ये भाषेची संकल्पना, स्वरूप-कार्ये आणि भाषाभ्यास संकल्पना यांचा अभ्यास करणे अपेक्षित आहे. दुसऱ्या घटकामध्ये ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धतीची प्रेरणा, संकल्पना व या अभ्यासपद्धतीची साधने, सामर्थ्य आणि मर्यादा तपासून पाहण्यावर भर आहे. तिसऱ्या घटकात आधुनिक भाषाविज्ञान व संरचनावादी भाषाभ्यासपद्धतीमधील सोस्यूर, ब्लूमफिल्ड आणि चॉम्स्की यांच्या सिद्धांतनातील केंद्रवर्ती घटक समाविष्ट करण्यात आले आहेत. घटक चारमध्ये सामाजिक भाषाभ्यासपद्धती व त्यांतर्गत येणाऱ्या संकल्पना, सिद्धांतन आणि उपविषय यांचा परिचय करून देणे अभिप्रेत आहे.</p>
2	Vertical	Major Elective
3	Type	Theory+ Practicum (Teaching Method: Lectures/ Group Discussion/ Project Work/ppt/Field Trips / Debates)
4	Credit	4 (1Credit= 15 hours for theory in a semester)
5	Hours Allotted	60
6	Marks Allotted	100
7	अभ्यासक्रम उद्दिष्टे (Course Objectives) : CO(A) 1: भाषेची संकल्पना, स्वरूप व कार्ये स्पष्ट करणे.	

	<p>CO(A) 2: भाषा व भाषाभ्यास यांच्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करत पारंपरिक भाषाभ्यासाचे स्वरूप समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 3: ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धतीशी निगडित प्रेरणा, संकल्पना, सामर्थ्य आणि मर्यादा समजावून सांगणे.</p> <p>CO(A) 4: संरचनावादी भाषाभ्यासपद्धतीमधील विविध संकल्पनांचा परिचय करून देणे.</p> <p>CO(A) 5: सामाजिक भाषाभ्यासपद्धतीचे स्वरूप व त्याअंतर्गत येणाऱ्या संकल्पना समजावून सांगणे.</p>
8	<p>अभ्यासक्रम निष्पत्ती (Course Outcomes) : प्रस्तुत अभ्यासक्रम शिकल्यानंतर विद्यार्थ्यांना:</p> <p>CO 1: भाषेची संकल्पना, स्वरूप व कार्ये स्पष्ट होतील.</p> <p>CO 2: भाषा व भाषाभ्यास यांच्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट होईल तसेच पारंपरिक भाषाभ्यासाचे स्वरूप समजेल.</p> <p>CO 3: ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धतीशी निगडित प्रेरणा, संकल्पना, सामर्थ्य आणि मर्यादा समजतील.</p> <p>CO 4: संरचनावादी भाषाभ्यासपद्धती आणि त्याअंतर्गत असणाऱ्या विविध संकल्पनांचा परिचय होईल.</p> <p>CO 5: सामाजिक भाषाभ्यासपद्धतीचे स्वरूप व त्याअंतर्गत येणाऱ्या संकल्पना समजतील.</p>
9	<p>SYLLABUS</p> <p>UNIT 1: भाषा : संकल्पना, स्वरूप – कार्य (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. भाषा : संकल्पना, स्वरूप आणि हॉकेटने सांगितलेली भाषेची विविध लक्षणे २. रोमान याकबसनकृत संप्रेषणाचे नमुनारूप व कार्ये आ) १. भाषा आणि भाषाभ्यास : संकल्पना व परस्परसंबंध २. पारंपरिक भाषाभ्यास : स्वरूपविशेष</p> <p>UNIT 2: ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धती (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धती : प्रेरणा, भाषाकुल सिद्धांत २. पुनर्रचन पद्धती : तौलनिक (comparative reconstruction) अथवा बहुभाषिक पुनर्रचन आणि अंतर्गत (internal reconstruction) अथवा एकभाषिक पुनर्रचन आ) १. भाषिक परिवर्तन : दोन गृहीतके आणि अक्ष, कालक्रमिक-द्वैकालिक, ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धतीची दोन अंगे : पुरोगामी व पश्चादगामी २. ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धती : साधने, सामर्थ्य आणि मर्यादा</p> <p>UNIT 3: संरचनावादी भाषाभ्यासपद्धती (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. आधुनिक भाषाविज्ञान : संकल्पना आणि भूमिका (मूल्यमापनरहित दृष्टिकोन, वस्तुनिष्ठता) २. युरोपीय संरचनावाद : फर्दिनां द सोस्यूर : एककालिक अभ्यास (synchronic study), भाषिक व्यवस्था (langue) आणि भाषिक वर्तन (parole), चिन्हक (signifier) आणि चिन्हित (signified), अन्वयनिष्ठ [आडवा अक्ष](syntagmatic) आणि गणनिष्ठ [उभा अक्ष] (paradigmatic) आ) १. अमेरिकन संरचनावाद : लेनर्ड ब्लूमफिल्ड : वाचिक वर्तन (act of speech), अनन्यता (uniqueness), सामाजिक-सांस्कृतिक संक्रमण (social-cultural transmission) २. नोम चॉम्स्की : भाषिक सामान्ये (language universals), भाषिक क्षमता (linguistic competence) आणि निर्मितीशीलता (creativity)</p> <p>UNIT 4: सामाजिक भाषाभ्यासपद्धती (६० मिनिटांच्या १५ तासिका, श्रेयांकन १)</p> <p>अ) १. सामाजिक भाषाभ्यासपद्धती : संकल्पना (समाज, संस्कृती व भाषा), स्वरूप आणि व्याप्ती २. सपीर-वोर्फ : भाषिक सापेक्षतावादाचा सिद्धांत (linguistic relativism) आणि मॅलिनोवस्की : भाषिक वर्तन आणि परिस्थितीचा संदर्भ आ) १. सामाजिक भाषाभ्यासपद्धती अंतर्गत येणारे उपविषय : द्वैभाषिकता व बहुभाषिकता, प्रमाणभाषा व बोली, भाषिक बदल व त्यांची कारणे</p>

२. मिश्र आकुंचित व मिश्रविस्तारित भाषा (पिजिन व क्रिऑल), बोली अभ्यासामागील सामाजिक दृष्टी

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Paper 100 Marks

External Examination: Semester End External - 60 Marks Time: 2:00 hrs

Format of Question Paper

Students have to solve 4 questions

Q. No.	Nature of Question	Marks
Q. 1	प्रश्न क्रमांक १ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक १ व घटक २ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 2	प्रश्न क्रमांक २ मध्ये अंतर्गत पर्याय असलेले दोन प्रश्न विचारावेत. या दोन प्रश्नांपैकी घटक ३ व घटक ४ वर आधारित प्रत्येकी एक प्रश्न विचारावा.	१५
Q. 3	प्रश्न क्रमांक ३ मध्ये प्रत्येक घटकावर एक अशा चार टिपा विचाराव्यात. विद्यार्थ्यांनी चार पैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहाव्यात.	१५
Q. 4	प्रश्न क्रमांक चार हा सर्व घटकांवर आधारित बहुपर्यायी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचा अनिवार्य प्रश्न असेल. यामध्ये प्रत्येक घटकावर पाच असे एकूण वीस वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे प्रश्न विचारावेत. विद्यार्थ्यांनी यापैकी कोणतेही पंधरा प्रश्नांची उत्तरे लिहायची आहेत.	१५
Total: ६०		

Internal Examination: Continuous Evaluation – 40 Marks

	Assessment/ Evaluation	Marks
1	Class Test/Presentation (Short notes/ MCQ's/ Match the Pairs/ Answer in one sentence/ Puzzles. Research, AI Tools)	२०
2	AI based Projects/Assingments/Module <ul style="list-style-type: none"> ● विद्यार्थ्यांना AI साधनांच्या सहाय्याने भाषाशास्त्रीय संकल्पना समजून घेणे, पाठ्यपुस्तकातील माहितीशी तुलना करणे आणि स्पष्टीकरणातील त्रुटी शोधणे यासंबंधी असाइनमेंट दिली जाऊ शकतात. ● स्वन, स्वनिम, स्वनांतर, रूपिका, रुपिम, शब्दार्थ आणि अर्थसंबंध यांचे विश्लेषण AI साधनांच्या मदतीने करून विद्यार्थ्यांना भाषिक रचनांचा अभ्यास करता येईल. ● AI साधनांच्या सहाय्याने glossary, charts, concept maps, notes आणि thematic classification तयार करण्याचे प्रकल्प दिले जाऊ शकतात. ● विद्यार्थ्यांना उच्चार विश्लेषण, speech-to-text, comparative language analysis आणि semantic study यांसारखे practical assignments करता येतील. ● AI साधनांच्या मदतीने mini research project, seminar presentation, report writing आणि assignment preparation 	२०

		करता येईल. AI साधने: <u>ChatGPT</u> , <u>Google Gemini</u> , <u>Perplexity AI</u> , <u>Canva AI Tools</u> , <u>Mapify AI</u> , <u>Notion AI</u>		
			Total 40	
11	संदर्भ ग्रंथ-	<p>१. भाषाविज्ञान परिचय, स.गं. मालशे व अन्य, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, १९८७.</p> <p>२. समाजभाषाविज्ञान प्रमुख संकल्पना, रमेश वरखेडे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २००१.</p> <p>३. आधुनिक भाषाविज्ञान : सिद्धांत आणि उपयोजन, मिलिंद मालशे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, २००४.</p> <p>४. भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक, (संपा.) स. गं. मालशे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००५ (सुधारित तृतीयावृत्ती).</p> <p>५. सामाजिक भाषाविज्ञान : कक्षा आणि अभ्यास, (संपा.) जयश्री पाटणकर, ससंदर्भ प्रकाशन, नाशिक, २००५.</p> <p>६. 'सामाजिक भाषाविज्ञान: एक नवे अभ्यासक्षेत्र', मिलिंद मालशे, मराठी संशोधन पत्रिका, जानेवारी-फेब्रुवारी-मार्च १९७८, वर्ष २५ अंक २.</p> <p>७. सामाजिक भाषाविज्ञान, रमेश धोंगडे, दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि., पुणे, २००६.</p>		

Smt. Chandibai Himathmal Mansukhani College
(Autonomous)

Third Year B.A.
(Marathi)

Semester –VI

Title: OJT
VERTICAL 6

Credits 4

Choice Based Credit Based Syllabus
With effect from the
Academic Year 2026-20

Title: OJT**T.Y.B.A. Marathi:****Course Code: CHMMARVIOJT**

Sr. No	Heading	Particulars
1	Description of course	<p>कार्यस्थळ प्रशिक्षण (On-the-Job Training – OJT) हे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (NEP) 2020 आणि राष्ट्रीय क्रेडिट फ्रेमवर्कचा एक महत्त्वपूर्ण घटक असून, शैक्षणिक अध्ययन आणि व्यावसायिक व्यवहार यांतील दरी कमी करण्याचे उद्दिष्ट त्यामागे आहे. मराठी अध्ययन विषयाच्या विद्यार्थ्यांसाठी OJT ही भाषा, साहित्य, संवादकौशल्य, भाषांतर, सर्जनशील लेखन, संपादन, प्रकाशन, प्रसारमाध्यमे, सांस्कृतिक अध्ययन आणि संशोधन या क्षेत्रांतील ज्ञानाचा प्रत्यक्ष व्यावसायिक परिस्थितीत उपयोग करण्याची संधी उपलब्ध करून देते.</p> <p>हा कार्यक्रम विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक संस्था, प्रकाशन संस्था, वृत्तपत्रे, नियतकालिके, प्रसारमाध्यम संस्था, संशोधन केंद्रे, ग्रंथालये, अभिलेखागारे, स्वयंसेवी संस्था (NGOs), सांस्कृतिक संस्था आणि डिजिटल सामग्री निर्मिती मंच यांच्याशी संलग्न राहून प्रत्यक्ष अनुभव मिळविण्याची संधी प्रदान करतो. कार्यस्थळावरील अनुभवातून विद्यार्थ्यांमध्ये व्यावसायिक क्षमता, संवादकौशल्य, संशोधनकौशल्य आणि मराठी अध्ययनाशी संबंधित विविध करिअर संधींबाबतची समज विकसित होते.</p> <p>OJT कार्यक्रम अनुभवाधारित शिक्षण, व्यावसायिक नैतिकता, संघभावना, सर्जनशीलता आणि चिकित्सक विचारसरणी यांना प्रोत्साहन देतो. तसेच, उच्च शिक्षण आणि रोजगारविश्व यांच्यात अर्थपूर्ण संबंध प्रस्थापित करण्यास मदत करतो.</p>
2	Vertical	On the Job Training (OJT)
3	Type	Practicum
4	Credit	4 Credits
5	Hours Allotted	60 hrs. Discussion + Survey+ Report Writing
6	Marks Allotted	100 Marks
7	अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे (Course Objectives):	<p>CO(A) 1: मराठी भाषा आणि साहित्याशी संबंधित अनुभवाधारित शिक्षणाच्या संधी विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देणे.</p> <p>CO(A) 2: विद्यार्थ्यांना साहित्यिक, भाषावैज्ञानिक, संवादकौशल्य आणि संशोधन कौशल्यांचा व्यावसायिक क्षेत्रात प्रभावीपणे उपयोग करता येण्यासाठी सक्षम करणे.</p> <p>CO(A) 3: लेखन, संपादन, भाषांतर, दस्तऐवजीकरण आणि डिजिटल संवाद यांसंबंधी आवश्यक कौशल्ये विकसित करणे.</p> <p>CO(A) 4: व्यावसायिक नीतिमूल्ये, संघभावना, नेतृत्वगुण आणि कार्यस्थळावरील जबाबदारीची जाणीव विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण करणे.</p> <p>CO(A) 5: शिक्षण, प्रकाशन, प्रसारमाध्यमे, संशोधन आणि सांस्कृतिक उद्योग क्षेत्रांतील विविध करिअर संधींची ओळख विद्यार्थ्यांना करून देणे.</p> <p>CO(A) 6: मराठी अध्ययनाच्या क्षेत्रात उद्योग आणि शैक्षणिक संस्था यांच्यातील सहकार्य अधिक दृढ करणे.</p>
8	अध्ययन निष्पत्ती (Course Outcomes)	<p>हा अभ्यासक्रम यशस्वीरीत्या पूर्ण केल्यानंतर विद्यार्थी पुढील बाबी साध्य करू शकतील :</p> <p>CO-1: व्यावसायिक वातावरणात साहित्यिक, भाषिक आणि संवादकौशल्यांचा प्रभावीपणे उपयोग करू शकतील.</p> <p>CO-2: लेखन, संपादन, भाषांतर, दस्तऐवजीकरण आणि आशय निर्मिती (Content Creation) यांमध्ये प्राविण्य प्रदर्शित करू शकतील.</p> <p>CO-3: भाषा, साहित्य, प्रकाशन आणि प्रसारमाध्यम उद्योगांशी संबंधित डिजिटल साधने व उद्योन्मुख तंत्रज्ञानांचा प्रभावी वापर करू</p>

	<p>शकतील.</p> <p>CO-4: व्यावसायिक संवादकौशल्य, संघभावना, नेतृत्वगुण आणि संघटनात्मक कौशल्ये प्रदर्शित करू शकतील.</p> <p>CO-5: कार्यस्थळावरील कार्यपद्धतींचे मूल्यमापन करून इंग्रजी अध्ययन आणि संबंधित क्षेत्रांतील संभाव्य करिअर संधी ओळखू शकतील.</p>
9	<p>SYLLABUS</p> <p>कार्यस्थळी प्रशिक्षणासाठी (OJT) संभाव्य क्षेत्रे</p> <p>विद्यार्थी पुढील क्षेत्रांमध्ये कार्यस्थळी प्रशिक्षण (OJT) पूर्ण करू शकतात :</p> <p>अ. शिक्षण व शैक्षणिक संस्था</p> <ul style="list-style-type: none"> • शाळा व कनिष्ठ महाविद्यालये • भाषा प्रशिक्षण केंद्रे • शैक्षणिक स्वयंसेवी संस्था (NGOs) • साक्षरता व वाचन प्रोत्साहन कार्यक्रम • शैक्षणिक सहाय्य केंद्रे <p>ब. प्रकाशन व संपादन</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्रकाशन संस्था • पुस्तक प्रकाशन संस्था • साहित्यिक नियतकालिके • संपादकीय कार्यालये • मुद्रितशोधन (Proofreading) व प्रतसंपादन (Copyediting) सेवा <p>क. प्रसारमाध्यमे व संवाद क्षेत्र</p> <ul style="list-style-type: none"> • वृत्तपत्रे व मासिके • आकाशवाणी केंद्रे • जनसंपर्क संस्था (Public Relations Agencies) • पॉडकास्ट मंच (Podcast Platforms) • जाहिरात व संवाद संस्था • कॉर्पोरेट संवाद विभाग (Corporate Communication Departments) <p>ड. डिजिटल आशयनिर्मिती व सर्जनशील उद्योग</p> <ul style="list-style-type: none"> • आशय लेखन संस्था (Content Writing Agencies) • डिजिटल विपणन संस्था (Digital Marketing Firms) • सामाजिक माध्यमांसाठी आशयनिर्मिती (Social Media Content Development) • ब्लॉग लेखन व ऑनलाइन प्रकाशन मंच • शैक्षणिक आशय विकास (Educational Content Development) <p>ई. भाषांतर व भाषा सेवा</p> <ul style="list-style-type: none"> • भाषांतर संस्था (Translation Agencies) • शासकीय भाषांतर प्रकल्प • बहुभाषिक दस्तऐवजीकरण प्रकल्प • स्थानिकीकरण सेवा (Localization Services) <p>फ. संशोधन व दस्तऐवजीकरण</p> <ul style="list-style-type: none"> • संशोधन केंद्रे • विद्यापीठीय संशोधन प्रकल्प • ग्रंथालये व अभिलेखागारे (Libraries and Archives) • मौखिक इतिहास व सांस्कृतिक वारसा दस्तऐवजीकरण उपक्रम (Oral History and Heritage Documentation)

Initiatives)

ग. साहित्यिक व सांस्कृतिक संस्था

- साहित्य संमेलने व साहित्य महोत्सव
- सांस्कृतिक केंद्रे
- संग्रहालये व वारसा संवर्धन संस्था
- नाट्यसंस्था व रंगभूमी गट
- समुदायाधारित साहित्यिक उपक्रम

- **सुचविलेले OJT उपक्रम**
- आशय लेखन (Content Writing) व संपादन
- मुद्रितशोधन (Proofreading) व प्रतसंपादन (Copyediting)
- भाषांतर प्रकल्प
- दस्तऐवजीकरण व अभिलेखीकरण (Archiving)
- साहित्यिक कार्यक्रमांचे व्यवस्थापन
- संशोधन सहाय्यक म्हणून कार्य
- अध्यापन साहित्याची निर्मिती
- डिजिटल आशयनिर्मिती
- वृत्तपत्रिका (Newsletter) व नियतकालिक निर्मिती
- सामाजिक माध्यमांवरील संवाद व्यवस्थापन
- पुस्तक परीक्षण व साहित्य समीक्षा
- मौखिक इतिहासाचे दस्तऐवजीकरण
- ग्रंथालय व माहिती व्यवस्थापन
- सर्जनशील लेखन प्रकल्प

- **करिअर व कौशल्य विकासासाठी क्षेत्रे**
- प्रकाशन व संपादकीय सेवा
- पत्रकारिता व प्रसारमाध्यमे
- कॉर्पोरेट संवाद (Corporate Communication)
- जनसंपर्क (Public Relations)
- भाषांतर व स्थानिकीकरण (Localization)
- आशय लेखन (Content Writing)
- अध्यापन व शैक्षणिक सहाय्य
- सांस्कृतिक व वारसा दस्तऐवजीकरण
- संशोधन सहाय्य
- डिजिटल मानवविद्या (Digital Humanities) व शैक्षणिक तंत्रज्ञान

OJT अहवालाची रचना

प्रकरण १ : संस्थेचा परिचय

- संस्थेची स्थापना, उद्दिष्टे व कार्यक्षेत्र
- संस्थेची रचना व कार्यपद्धती
- संबंधित विभागाचा परिचय

प्रकरण २ : प्रशिक्षणाची उद्दिष्टे व केलेल्या कार्याचे स्वरूप

- OJT ची उद्दिष्टे
- प्रशिक्षण कालावधी
- सोपविण्यात आलेल्या कामांचे स्वरूप
- जबाबदाऱ्या व अपेक्षा

प्रकरण ३ : पार पाडलेल्या उपक्रमांचे वर्णन व अध्ययनानुभव

- प्रत्यक्ष केलेल्या कामांची नोंद
- विविध उपक्रमांतील सहभाग
- मिळालेले अनुभव व कौशल्ये
- कार्यस्थळावरील निरीक्षणे

प्रकरण ४ : मराठी भाषा व साहित्यविषयक कौशल्यांचा उपयोग

- लेखन कौशल्यांचा वापर
- संपादन व मुद्रितशोधन कौशल्यांचा वापर
- भाषांतर व संवादकौशल्यांचा उपयोग
- साहित्यिक, सांस्कृतिक व संशोधनविषयक ज्ञानाचा उपयोग

प्रकरण ५ : चिंतन, आव्हाने व व्यावसायिक विकास

- प्रशिक्षणातून मिळालेले शैक्षणिक व व्यावसायिक लाभ
- आलेली आव्हाने व त्यांवरील उपाय
- व्यक्तिमत्त्व विकास व व्यावसायिक कौशल्यांची जडणघडण
- भविष्यातील करिअरविषयक दिशा

संदर्भसूची

- MLA 9th Edition नुसार संदर्भ नोंदी

परिशिष्टे

- उपस्थिती प्रमाणपत्र (Attendance Certificate)
- कार्यनमुने (Work Samples)
- पर्यवेक्षकाचे प्रमाणपत्र (Supervisor's Certificate)
- छायाचित्रे व इतर पूरक कागदपत्रे (Photographs and Supporting Documents)

10

Scheme of Examination and Assessment Pattern

Component	Marks
Internal Assessment (Report + Presentation/Viva)	60
External Evaluation (Supervisor)	40

Internal Evaluation Criteria

Sr. No.	Parameter for Assessment	Marks
1	Professional Communication and Presentation Skills	10
2	Practical Application of Literary, Linguistic and Communication Skills	20
3	Relevance, Diversity and Quality of Learning Experience	20
4	OJT Report and Documentation	10
Total :		60

External Evaluation Criteria

Sr. No.	Parameter for Assessment	Marks
1	Completion of Minimum 120 Hours	15
2	Performance During OJT	15
3	Professional Conduct, Punctuality and Regularity	10
Total:		40

11	<p>सूचना:</p> <ul style="list-style-type: none"> • बी.ए. (मराठी) कार्यक्रमाचा OJT (On-the-Job Training) हा अनिवार्य घटक आहे. • फक्त सहाव्या सत्रासाठी (Semester VI) पात्र असलेले विद्यार्थी OJT करू शकतात. • विद्यार्थ्यांनी स्वतः मिळविलेल्या OJT साठी मराठी विभागाची पूर्वपरवानगी घेणे आवश्यक आहे. • प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्थेने पूर्ण केलेल्या तासांची संख्या नमूद असलेले प्रशिक्षण पूर्णत्व प्रमाणपत्र (Completion Certificate) प्रदान करणे आवश्यक आहे. • विद्यार्थ्यांनी दैनंदिन कामकाजाची नोंद (Daily Work Diary) ठेवावी आणि सविस्तर OJT अहवाल सादर करावा. • OJT अहवाल व त्यासंबंधित सर्व आवश्यक कागदपत्रे निर्धारित अंतिम मुदतीपूर्वी सादर करणे बंधनकारक आहे. • किमान 120 तासांचे OJT यशस्वीरीत्या पूर्ण करून बाह्य मूल्यमापनात किमान 40% गुण मिळविल्यानंतरच विद्यार्थी अंतर्गत मूल्यमापनासाठी (Internal Assessment) पात्र ठरतील.
12	संदर्भ ग्रंथ : NA

Syllabus prepared by

1. **Dr. Nitin Arekar**, Chairperson, BoS, Marathi
2. **Dr. Sandeep Bhele**, Vice Chancellor's Nominee
3. **Dr. Bhaskar Dhoke**, Member, Outside expert nominated by AC
4. **Dr. Varsha Todmal**, Member, Outside expert nominated by AC
5. **Mr. Kiran Yele**, Member, Expert from Industry nominated by the Principal
6. **Mr. Akshay Jamdade**, Member, Alumni nominated by the Principal

Name & Signature of Chairman Ad-hoc BoS: **Dr. Nitin Arekar:**

Name & Signature of the Dean: **Dr. Nitin Arekar:**